

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Р.С.Пентиліюк

РИБІНСПЕКЦІЯ

Конспект лекцій

Одеса
Одеський державний екологічний університет
2017

ББК 47.2
П 25
УДК 639.3

Дати дозвіл на використання в навчальному процесі в електронному вигляді
(протокол №_ від _____ р.)

Пентилюк Р.С.

Рибінспекція: Конспект лекцій. Одеса, Одеський державний екологічний університет, 2017. 141 с.

У конспекті лекцій наведена основна нормативна та законодавча база, що регулює діяльність у галузі рибного господарства на території України. Конспект лекцій підготовлено для студентів спеціальності «Водні біоресурси та аквакультура».

ISBN 978-966-186-069-7

© Пентилюк Р.С. 2017
© Одеський державний екологічний університет, 2020

Навчальне електронне видання

Пентиліук Роман Сергійович

РИБІНСПЕКЦІЯ

Конспект лекцій

Видавець і виготовлювач

Одеський державний екологічний університет

вул. Львівська, 15, м. Одеса, 65016

тел./факс: (0482) 32-67-35

E-mail: info@odeku.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 5242 від 08.11.2016

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1 ВОДНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА РЕГЛАМЕНТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА	5
2ЗАКОН УКРАЇНИ ПРО ТВАРИННИЙ СВІТ ЯК ОСНОВА РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ З ГІДРОБІОНТІВ	50
3ЗАКОН УКРАЇНИ ПРО РИБУ, ІНШІ ВОДНІ ЖИВІ РЕСУРСИ ТА ХАРЧОВУ ПРОДУКЦІЮ З НИХ ЯК БАЗА ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКТІВ З ГІДРОБІОНТІВ	79
4ДЕРЖАВНЕ АГЕНТСТВО РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	86
5ГРОМАДСЬКІ ІНСПЕКТОРИ РИБООХОРОНИ	96
6ЗДІЙСНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ БІОРЕСУРСІВ	99
7ПРОДУКЦІЯ АКВАКУЛЬТУРИ	110
8 ВИРОБНИЦТВО ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ (СИРОВИНИ) АКВАКУЛЬТУРИ	130
ЛІТЕРАТУРА	140

ВСТУП

Україна займає ключове місце у світі з виробництва продукції рибництва та аквакультури. У зв'язку з цим ведення цієї галузі повинно базуватись на засадах, забезпечених нормативно-правовою базою України з обов'язковим урахуванням вимог світового права.

З іншого боку рибництво – це високопродуктивна галузь агропромислового комплексу. Високий її потенціал в Україні зумовлений наявністю численних передумов для її подальшого розвитку, включаючи велику кількість рибогосподарських водойм, сприятливе географічне положення, наявність необхідного науково-технічного потенціалу та бази для підготовки кваліфікованих кадрів для рибної галузі, а також розвинену систему ставоких господарств та риборозплідників.

Це в свою чергу приводить до того, галузь виступає потужним джерелом антропогенного навантаження на навколишнє середовище, що також накладає певні обмеження на її розвиток.

Основні концепції розвитку галузі повинні базуватися на нормативно-правовій базі, яка з одного боку має величезну кількість нюансів, що регламентують та регулюють ведення галузі, а з іншого боку є не достатньо досконалою та потребує постійного корегування з боку різних гілок влади, в першу чергу – законодавчої. Тому пріоритетним при визначенні подальших перспектив розвитку галузі рибного господарства повинно стати постійне врахування змін до нормативно-правової бази.

Велика різноманітність сучасних рибних господарств забезпечена за рахунок впровадження підприємствами різних форм власності, що призвело до появи великої кількості користувачів природних ресурсів, метою яких найчастіше є лише видобуток водних живих ресурсів без виконання будь-яких робіт щодо їх збереження та відтворення, а також підтримання задовільного екологічного стану водойм. Все це вимагає більш детального вивчення питань рибогосподарського законодавства.

Саме тому досконале вивчення нормативно-правової бази рибного господарства має величезне значення, як найважливіша складова підготовки фахівців за спеціальністю «Водні біоресурси».

1ВОДНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА РЕГЛАМЕНТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА

Водний об'єкт є невід'ємною частиною функціонування будь-якого суб'єкту рибного господарства незалежно від форми власності, способу організації виробництва продуктів рибництва та кінцевої продукції.

Базовим документом, що регламентує будь-яку господарську діяльність у водних об'єктах України є Водний кодекс.

Оскільки усі води (водні об'єкти) на території України є національним надбанням Українського народу, однією з природних основ його економічного розвитку і соціального добробуту вони забезпечують існування людей, тваринного і рослинного світу та є до того ж обмеженими й уразливими природними об'єктами.

В умовах нарощування антропогенних навантажень на природне середовище, розвитку суспільного виробництва і зростання матеріальних потреб виникає необхідність розробки і додержання особливих правил користування водними ресурсами, раціонального їх використання та екологічно спрямованого захисту.

Тому саме Водний кодекс у комплексі із заходами організаційного, правового, економічного і виховного впливу, сприятиме формуванню водно-екологічного правопорядку і забезпеченню екологічної безпеки населення України, а також більш ефективному, науково обґрунтованому використанню вод та їх охороні від забруднення, засмічення та вичерпання.

У Кодексі вживаються такі терміни:

басейн водозбірний - частина земної поверхні і товщі ґрунтів, з яких відбувається стік води у водотік або водойму;

б'єф - ділянка річки, що розташована вище або нижче водопідпірної споруди (греблі);

використання води - процес вилучення води для використання у виробництві з метою отримання продукції та для господарсько-питних потреб населення, а також без її вилучення для потреб гідроенергетики, рибництва, водного, повітряного транспорту та інших потреб;

вода дренажна - вода, яка профільтрувалася з певної території та відводиться за допомогою дренажної системи з метою пониження рівня ґрунтових вод;

вода зворотна - вода, що повертається за допомогою технічних споруд і засобів з господарської ланки кругообігу води в його природні ланки у вигляді стічної, шахтної, кар'єрної чи дренажної води;

вода стічна - вода, що утворилася в процесі господарсько-побутової і виробничої діяльності (крім шахтної, кар'єрної і дренажної води), а також

відведена із забудованої території, на якій вона утворилася внаслідок випадання атмосферних опадів;

води - усі води (поверхневі, підземні, морські), що входять до складу природних ланок кругообігу води;

води підземні - води, що знаходяться нижче рівня земної поверхні в товщах гірських порід верхньої частини земної кори в усіх фізичних станах;

води поверхневі - води різних водних об'єктів, що знаходяться на земній поверхні;

водний об'єкт - природний або створений штучно елемент довкілля, в якому зосереджуються води (море, річка, озеро, водосховище, ставок, канал, водоносний горизонт);

водні ресурси - обсяги поверхневих, підземних і морських вод відповідної території;

водність - характеристика величини річкового стоку за певний проміжок часу відносно його середньої багаторічної величини;

водогосподарський баланс - співвідношення між наявними для використання водними ресурсами на даній території і потребами в них для розвитку економіки на різних рівнях;

водозабір - споруда або пристрій для забору води з водного об'єкта;

водойма - безстічний або із сповільненим стоком поверхневий водний об'єкт;

водокористування - використання вод (водних об'єктів) для задоволення потреб населення, промисловості, сільського господарства, транспорту та інших галузей господарства, включаючи право на забір води, скидання стічних вод та інші види використання вод (водних об'єктів);

водоносний горизонт - однорідна пластова товща гірських порід, де постійно знаходяться води;

водосховище - штучна водойма місткістю більше 1 млн. кубічних метрів, збудована для створення запасу води та регулювання її стоку;

гранично допустима концентрація (ГДК) речовини у воді - встановлений рівень концентрації речовини у воді, вище якого вода вважається непридатною для конкретних цілей водокористування;

гранично допустимий скид (ГДС) речовини - маса речовини у зворотній воді, що є максимально допустимою для відведення за встановленим режимом даного пункту водного об'єкта за одиницю часу;

забір води - вилучення води з водного об'єкта для використання за допомогою технічних пристроїв або без них;

забруднення вод - надходження до водних об'єктів забруднюючих речовин;

забруднююча речовина - речовина, яка привноситься у водний об'єкт в результаті господарської діяльності людини;

заплавні землі - прибережна територія, що може бути затоплена чи підтоплена під час повені (паводка);

засмічення вод - привнесення у водні об'єкти сторонніх предметів і матеріалів, що шкідливо впливають на стан вод;

зона санітарної охорони - територія і акваторія, де запроваджується особливий санітарно-епідеміологічний режим з метою запобігання погіршення якості води джерел централізованого господарсько-питного водопостачання, а також з метою забезпечення охорони водопровідних споруд;

ліміт використання води - граничний обсяг використання води, який встановлюється дозволом на спеціальне водокористування;

ліміт забору води - граничний обсяг забору води з водних об'єктів, який встановлюється в дозволі на спеціальне водокористування;

ліміт скиду забруднюючих речовин - граничний обсяг скиду забруднюючих речовин у поверхневі водні об'єкти, який встановлюється в дозволі на спеціальне водокористування;

маловоддя - період (фаза) гідрологічного режиму водного об'єкта, при якому спостерігається зменшення його водності, внаслідок чого погіршуються умови забезпечення потреб у водних ресурсах;

межень (меженний період) - період річного циклу, протягом якого спостерігається низька водність;

моніторинг вод - система спостережень, збирання, обробки, збереження та аналізу інформації про стан водних об'єктів, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття відповідних рішень;

озеро - природна западина суші, заповнена прісними або солоними водами;

пляжна зона - прилегла до урізу води частина прибережної захисної смуги уздовж морів, навколо морських заток і лиманів з режимом обмеженої господарської діяльності;

прибережна захисна смуга - частина водоохоронної зони відповідної ширини вздовж річки, моря, навколо водойм, на якій встановлено більш суворий режим господарської діяльності, ніж на решті території водоохоронної зони;

рибництво - штучне розведення і відтворення риби та інших водних живих ресурсів;

рибогосподарський водний об'єкт - водний об'єкт (його частина), що використовується для рибогосподарських цілей;

ставок - штучно створена водойма місткістю не більше 1 млн. кубічних метрів;

схема використання і охорони води та відтворення водних ресурсів - передпроектний документ, що визначає основні водогосподарські та інші

заходи, які підлягають здійсненню для задоволення перспективних потреб у воді населення і галузей економіки, а також для охорони вод або запобігання їх шкідливим діям;

уріз води - межа води на березі водного об'єкта (берегова лінія);

якість води - характеристика складу і властивостей води, яка визначає її придатність для конкретних цілей використання.

Завданням водного законодавства є регулювання правових відносин з метою забезпечення збереження, науково обґрунтованого, раціонального використання вод для потреб населення і галузей економіки, відтворення водних ресурсів, охорони вод від забруднення, засмічення та вичерпання, запобігання шкідливим діям вод та ліквідації їх наслідків, поліпшення стану водних об'єктів, а також охорони прав підприємств, установ, організацій і громадян на водокористування.

Земельні, гірничі, лісові відносини, а також відносини щодо використання та охорони рослинного і тваринного світу, територій та об'єктів природно-заповідного фонду, атмосферного повітря, виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу України, що виникають під час користування водними об'єктами, регулюються відповідним законодавством України.

Усі води (водні об'єкти) на території України становлять її водний фонд.

До водного фонду України належать:

1) поверхневі води:

природні водойми (озера);

водотоки (річки, струмки);

штучні водойми (водосховища, ставки) і канали;

інші водні об'єкти;

2) підземні води та джерела;

3) внутрішні морські води та територіальне море.

До земель водного фонду належать землі, зайняті:

морями, річками, озерами, водосховищами, іншими водоймами, болотами, а також островами;

прибережними захисними смугами вздовж морів, річок та навколо водойм;

гідротехнічними, іншими водогосподарськими спорудами та каналами, а також землі, виділені під смуги відведення для них;

береговими смугами водних шляхів.

До водних об'єктів загальнодержавного значення належать:

1) внутрішні морські води та територіальне море;

2) підземні води, які є джерелом централізованого водопостачання;

3) поверхневі води (озера, водосховища, річки, канали), що знаходяться і використовуються на території більш як однієї області, а також їх притоки всіх порядків;

4) водні об'єкти в межах територій природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, а також віднесені до категорії лікувальних.

До водних об'єктів місцевого значення належать:

1) поверхневі води, що знаходяться і використовуються в межах однієї області і які не віднесені до водних об'єктів загальнодержавного значення;

2) підземні води, які не можуть бути джерелом централізованого водопостачання.

Води (водні об'єкти) є виключно власністю Українського народу і надаються тільки у користування.

Український народ здійснює право власності на води (водні об'єкти) через Верховну Раду України, Верховну Раду Автономної Республіки Крим і місцеві ради.

Окремі повноваження щодо розпорядження водами (водними об'єктами) можуть надаватися відповідним органам виконавчої влади та Раді міністрів Автономної Республіки Крим.

До відання Верховної Ради України в галузі регулювання водних відносин належить:

1) законодавче регулювання водних відносин та визначення основних напрямів державної політики в цій галузі;

2) розпорядження водним фондом України;

3) затвердження загальнодержавних, міждержавних програм використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;

7) вирішення інших питань у галузі законодавчого регулювання водних відносин відповідно до Конституції України.

До компетенції Верховної Ради Автономної Республіки Крим у галузі регулювання водних відносин на території Автономної Республіки Крим належить:

1) затвердження республіканських (Автономної Республіки Крим) програм використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;

2) координація діяльності районних і міських (міст республіканського Автономної Республіки Крим значення) рад з використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;

3) затвердження проектів зон санітарної охорони господарсько-питних водозаборів;

4) прийняття у встановленому порядку рішень про віднесення водних об'єктів місцевого значення до об'єктів природно-заповідного фонду чи відповідних категорій особливої охорони;

5) встановлення правил користування маломірними суднами на водних об'єктах;

6) встановлення у разі потреби більш суворих, ніж у цілому на території України, нормативів якості води у водних об'єктах місцевого значення;

7) прийняття за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища під час виникнення аварійних ситуацій рішень про скидання стічних вод з накопичувачів у водні об'єкти, якщо це не призведе до перевищення нормативів екологічної безпеки водокористування;

8) вирішення інших питань у галузі регулювання водних відносин, визначених законом.

До компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських рад у галузі регулювання водних відносин на їх території належить:

1) забезпечення реалізації державної політики у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;

2) розпорядження водними об'єктами місцевого значення;

3) погодження державних цільових, міждержавних програм використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів, участь у їх виконанні;

4) розроблення, затвердження та виконання регіональних програм використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;

5) видача дозволів на спеціальне водокористування з водних об'єктів місцевого значення;

6) погодження розміщення підприємств та інших об'єктів, діяльність яких пов'язана з використанням водних ресурсів і може негативно впливати на їх стан;

7) координація діяльності районних і міських рад з використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;

8) затвердження проектів зон санітарної охорони господарсько-питних водозаборів;

9) прийняття у встановленому порядку рішень про віднесення водних об'єктів місцевого значення до об'єктів природно-заповідного фонду чи відповідних категорій особливої охорони;

10) встановлення правил користування маломірними суднами на водних об'єктах;

11) встановлення у разі потреби більш суворих, ніж у цілому на території України, нормативів якості води у водних об'єктах місцевого значення;

12) обмеження, тимчасова заборона (зупинення) діяльності підприємств, установ і організацій у разі порушення ними вимог водного законодавства;

13) організація роботи, пов'язаної з ліквідацією наслідків аварій та стихійного лиха, погіршенням якості вод або їх шкідливою дією, із

залученням підприємств, установ і організацій в порядку, передбаченому законодавством;

14) прийняття за погодженням з державними органами охорони здоров'я та охорони навколишнього природного середовища під час виникнення аварійних ситуацій рішень про скидання стічних вод з накопичувачів у водні об'єкти, якщо це не призведе до перевищення нормативів екологічної безпеки водокористування;

15) організація інформування населення про стан водних об'єктів, його зміну та здійснення водоохоронних заходів;

16) здійснення контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів;

17) вирішення інших питань у галузі регулювання водних відносин, визначених законом.

До відання районних рад у галузі регулювання водних відносин на їх території належить:

1) координація роботи сільських, селищних, міських (міст районного підпорядкування) рад під час проведення ними міжтериторіальних водогосподарських і водоохоронних заходів та подання їм відповідної методичної допомоги;

2) погодження розміщення підприємств, будівель, споруд та інших об'єктів, діяльність яких пов'язана з використанням водних об'єктів місцевого значення і може завдати їм шкоди;

3) організація роботи, пов'язаної з ліквідацією наслідків аварій та стихійного лиха, погіршенням якості вод або їх шкідливою дією, залучення у встановленому порядку до цієї роботи підприємств, установ і організацій;

4) організація роботи по винесенню в натуру та влаштуванню прибережних захисних смуг вздовж річок, морів та навколо водойм;

5) внесення у встановленому порядку пропозицій щодо оголошення водних об'єктів об'єктами природно-заповідного фонду до Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних рад;

6) обмеження, тимчасова заборона (зупинення) діяльності підприємств та інших об'єктів у разі порушення ними вимог водного законодавства в межах своєї компетенції;

7) встановлення правил загального водокористування в порядку, визначеному статтею 47 цього Кодексу;

8) здійснення контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів;

9) організація інформування населення про стан водних об'єктів, про надзвичайні екологічні ситуації, які можуть негативно вплинути на здоров'я людей, та про заходи, що вживаються для поліпшення стану вод;

10) вирішення інших питань у галузі регулювання водних відносин у межах своєї компетенції.

До відання сільських, селищних, міських та районних у містах рад у галузі регулювання водних відносин на їх території належить:

1) здійснення заходів щодо раціонального використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;

2) контроль за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів;

3) встановлення правил загального користування водними об'єктами в порядку, визначеному статтею 47 цього Кодексу;

4) обмеження, тимчасова заборона (зупинення) діяльності підприємств та інших об'єктів в разі порушення ними вимог водного законодавства в межах своєї компетенції;

5) організація роботи, пов'язаної з ліквідацією наслідків аварій та стихійного лиха, погіршенням якості вод або їх шкідливою дією, залучення у встановленому порядку до цієї роботи підприємств, установ і організацій;

6) організація інформування населення про стан водних об'єктів, а також про надзвичайні екологічні ситуації, які можуть негативно вплинути на здоров'я людей, та про заходи, що вживаються для поліпшення стану вод;

7) вирішення інших питань у галузі регулювання водних відносин у межах своєї компетенції.

Громадяни та їх об'єднання, інші громадські формування у встановленому порядку мають право:

1) брати участь у розгляді місцевими радами та державними органами питань, пов'язаних з використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів;

2) за погодженням з місцевими радами та державними органами виконувати роботи по використанню і охороні вод та відтворенню водних ресурсів за власні кошти та за добровільною участю членів об'єднань громадян;

3) брати участь у проведенні центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, перевірок виконання водокористувачами водоохоронних правил і заходів та вносити пропозиції з цих питань;

4) проводити громадську екологічну експертизу, обнародувати її результати і передавати їх органам, уповноваженим приймати рішення щодо розміщення, проектування та будівництва нових і реконструкції

діючих підприємств, споруд та інших об'єктів, пов'язаних з використанням вод, у порядку, що визначається законодавством;

5) здійснювати громадський контроль за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів;

6) одержувати у встановленому порядку інформацію про стан водних об'єктів, джерела забруднення та використання вод, про плани і заходи щодо використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;

7) подавати до суду позови про відшкодування збитків, заподіяних державі і громадянам внаслідок забруднення, засмічення та вичерпання вод;

8) здійснювати інші функції щодо використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів відповідно до законодавства.

Державні, цільові, міждержавні та регіональні програми використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів розробляються з метою здійснення цілеспрямованої і ефективної діяльності щодо задоволення потреб населення і галузей економіки у воді, збереження, раціонального використання і охорони вод, запобігання їх шкідливій дії.

Державні, цільові, міждержавні та регіональні програми використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів розробляються на основі даних державного обліку вод, водного кадастру, схем використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів тощо.

Розробка та реалізація цих програм здійснюється за рахунок Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ та організацій, позабюджетних фондів, добровільних внесків організацій і громадян, інших коштів.

Державне управління в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів здійснюється за басейновим принципом на основі державних, цільових, міждержавних та регіональних програм використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів.

Державне управління в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів здійснюють Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, районні, обласні ради, органи виконавчої влади та інші державні органи відповідно до законодавства України.

Органами виконавчої влади у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, центральний

орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони і раціонального використання вод та відтворення водних ресурсів, та інші органи відповідно до законодавства.

До відання Кабінету Міністрів України у галузі управління і контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів належить:

- 1) реалізація державної політики у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;
- 2) розпорядження водними об'єктами загальнодержавного значення;
- 3) здійснення державного контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів;
- 4) визначення пріоритетів водокористування;
- 5) забезпечення розробки державних, цільових, міждержавних програм використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;
- 6) визначення порядку діяльності органів виконавчої влади у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів, координація їх діяльності;
- 7) встановлення порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування, будівельні, днопоглиблювальні роботи, видобування піску і гравію, прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду, а також розробки та затвердження нормативів скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти;
- 10) прийняття у разі виникнення аварійних ситуацій рішень про скиди стічних вод з накопичувачів у водні об'єкти, якщо вони призводять до перевищення гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин у цих об'єктах;
- 11) організація і координація робіт, пов'язаних з попередженням та ліквідацією наслідків аварій, стихійного лиха, шкідливої дії вод або погіршенням якості водних ресурсів;
- 12) прийняття рішень про обмеження, тимчасову заборону (зупинення) діяльності підприємств, установ, організацій і об'єктів у разі порушення ними вимог водного законодавства;
- 13) затвердження проектів зон санітарної охорони господарсько-питних водозаборів, які забезпечують водопостачання території більш як однієї області;
- 14) керівництво зовнішніми зв'язками України в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;
- 15) вирішення інших питань у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів.

До відання центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі управління і контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів належить:

1) забезпечення формування державної політики у сфері охорони та відтворення вод (поверхневих, підземних, морських), раціонального використання водних ресурсів;

3) розроблення державних цільових, міждержавних програм використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;

5) розробка і затвердження нормативів і правил, участь у розробці стандартів щодо регулювання використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів в межах своєї компетенції;

10) здійснення міжнародного співробітництва з питань використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;

11) вирішення інших питань у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, здійснює покладені на нього повноваження самостійно і через свої територіальні органи (у разі їх утворення), а на території Автономної Республіки Крим - через орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища.

До компетенції центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі управління і контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів належить:

1) реалізація державної політики у сфері охорони та відтворення вод (поверхневих, підземних, морських), раціонального використання водних ресурсів;

2) участь у реалізації державних цільових, міждержавних програм використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;

3) організація та здійснення державного моніторингу вод;

4) здійснення державної екологічної експертизи;

5) видача, анулювання, здійснення переоформлення та видача дублікатів дозволів на проведення робіт на землях, зайнятих морями;

6) розроблення і запровадження у встановленому порядку організаційно-економічних заходів щодо забезпечення охорони і використання вод та відтворення водних ресурсів;

7) вирішення інших питань у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного

середовища, здійснює покладені на нього повноваження самостійно і через свої територіальні органи (у разі їх утворення), а на території Автономної Республіки Крим - через орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища.

До компетенції центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони і раціонального використання вод та відтворення водних ресурсів, у галузі управління і контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів належить:

- 1) здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства про охорону і раціональне використання вод та відтворення водних ресурсів;

- 2) прийняття у встановленому порядку рішення про обмеження, тимчасову заборону (зупинення) діяльності підприємств, установ, організацій і об'єктів у разі порушення ними вимог водного законодавства;

- 3) вирішення інших питань у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів.

До відання центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, в галузі управління і контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів належить:

- 1) реалізація державної політики у сфері розвитку водного господарства і меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів;

- 2) розробка і встановлення режимів роботи водосховищ комплексного призначення, водогосподарських систем і каналів, затвердження правил їх експлуатації;

- 3) розробка та участь у реалізації державних, цільових, міждержавних програм використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;

- 4) забезпечення потреб населення і галузей економіки у водних ресурсах та здійснення їх міжбасейнового перерозподілу;

- 5) забезпечення функціонування системи державного моніторингу довкілля в частині проведення радіологічних і гідрохімічних спостережень на водних об'єктах комплексного призначення, транскордонних водотоках, водогосподарських системах міжгалузевого і сільськогосподарського водопостачання, в зонах впливу атомних електростанцій;

- 6) проектування, будівництво і експлуатація водогосподарських систем та об'єктів комплексного призначення;

- 7) здійснення заходів щодо екологічного оздоровлення поверхневих вод та догляду за ними;

- 8) ведення державного обліку водокористування та державного водного кадастру;

9) погодження клопотань щодо використання поверхневих вод;

9-1) видача дозволів на проведення днопоглиблювальних робіт та робіт з прокладання кабелів трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду (крім будівельних робіт і робіт на землях прибережних захисних смуг морів і на землях, зайнятих морями);

10) здійснення міжнародного співробітництва у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів прикордонних вод;

11) здійснення заходів, пов'язаних із запобіганням шкідливій дії вод і ліквідацією її наслідків, включаючи протипаводковий захист сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь;

12) здійснення контролю за дотриманням режимів роботи водосховищ та водогосподарських систем;

12-1) узагальнення та аналіз звітів водокористувачів щодо використання водних ресурсів;

12-2) погодження нормативів водопостачання;

12-3) здійснення моніторингу якості вод у контрольних створах у районах основних водозаборів комплексного призначення, водогосподарських систем міжгалузевого та сільськогосподарського водопостачання;

12-4) здійснення моніторингу водних об'єктів за радіологічними показниками на територіях, що зазнали радіоактивного забруднення;

12-5) здійснення заходів щодо екологічного оздоровлення поверхневих вод та догляду за ними;

12-6) розроблення спільно з іншими органами виконавчої влади комплексу заходів щодо запобігання надзвичайним ситуаціям, зменшення руйнівних наслідків повеней, забезпечення безаварійного пропуску паводкових вод та льодоходу;

12-7) організація виконання робіт, пов'язаних з мінімізацією наслідків шкідливої дії вод, у тому числі захистом від підтоплення, протипаводковим і протиповеневим захистом сільських населених пунктів та сільськогосподарських земель;

12-8) розроблення схем комплексного використання та охорони водних ресурсів, формування довгострокових прогнозів водогосподарських балансів, участь у вирішенні питань, пов'язаних з міждержавним розподілом стоку річок і використанням прикордонних вод;

12-9) здійснення паспортизації річок і джерел питного водопостачання;

12-10) розроблення заходів щодо забезпечення централізованим водопостачанням сільських населених пунктів, що користуються привізною водою;

13) вирішення інших питань у галузі управління і контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, здійснює покладені на нього повноваження самостійно і через свої територіальні органи (у разі їх утворення), а на території Автономної Республіки Крим - через орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань водного господарства.

До відання центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, у галузі управління і контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів належить:

1) видача спеціальних дозволів на користування надрами для розробки родовищ підземних вод за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці;

2) ведення державного обліку підземних вод та водного кадастру;

3) ведення державного моніторингу підземних вод;

4) погодження умов спеціального водокористування в разі використання підземних вод;

5) погодження дозволів на право виконання проектних та будівельних робіт, пов'язаних з видобуванням підземних вод;

6) виявлення недіючих свердловин і вжиття заходів щодо їх ліквідації або ремонту і подальшого використання;

7) здійснення державного геологічного контролю за веденням пошуково-розвідувальних та інших робіт щодо геологічного вивчення підземних вод;

8) вирішення інших питань у галузі управління і контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів.

До компетенції Ради міністрів Автономної Республіки Крим у галузі управління і контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів на території Автономної Республіки Крим належить:

1) забезпечення реалізації державної політики у галузі водного господарства, використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;

2) участь у розробленні та виконанні державних програм, розроблення та забезпечення виконання республіканських (Автономної Республіки Крим) програм використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів;

3) розпорядження водними об'єктами місцевого значення;

4) видача дозволів на спеціальне водокористування з водних об'єктів місцевого значення;

5) задоволення потреб населення і галузей економіки у водних ресурсах та здійснення їх міжбасейнового перерозподілу;

6) проектування, будівництво і експлуатація водогосподарських систем та об'єктів комплексного призначення;

7) здійснення заходів щодо екологічного оздоровлення поверхневих вод та догляду за ними;

8) погодження дозволів на спеціальне водокористування;

9) здійснення заходів, пов'язаних з попередженням шкідливої дії вод і ліквідацією її наслідків, включаючи протипаводковий захист населених пунктів та земель;

10) здійснення контролю за дотриманням режиму роботи водосховищ та водогосподарських систем;

11) погодження розміщення підприємств та інших об'єктів, діяльність яких пов'язана з використанням водних ресурсів і може негативно впливати на їх стан;

12) організація роботи, пов'язаної з ліквідацією наслідків аварій та стихійного лиха, погіршенням якості вод або їх шкідливою дією, із залученням підприємств, установ і організацій в порядку, передбаченому законодавством;

13) організація інформування населення про стан водних об'єктів, його зміну та здійснення водоохоронних заходів;

14) здійснення контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів;

15) вирішення інших питань у галузі регулювання водних відносин, визначених законом.

До компетенції обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій, органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища у галузі управління і контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів належить:

1) видача дозволів на спеціальне водокористування в разі використання води з водних об'єктів загальнодержавного значення;

2) погодження проектів водоохоронних зон;

3) погодження дозволів на проведення робіт на землях водного фонду (крім робіт, що проводяться у прибережних захисних смугах уздовж морів, морських заток і лиманів, у внутрішніх морських водах і територіальному морі), пов'язаних з проведенням днопоглиблювальних робіт та робіт з прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду;

4) вирішення інших питань у галузі регулювання водних відносин, визначених законом.

Контроль за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів полягає в забезпеченні додержання усіма юридичними та фізичними особами вимог водного законодавства.

Державний контроль за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів здійснюється Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, іншими державними органами відповідно до законодавства України.

Порядок здійснення державного контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів визначається цим Кодексом та іншими актами законодавства.

Громадський контроль за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів здійснюється громадськими інспекторами з охорони довкілля, повноваження яких визначаються положенням, що затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

З метою забезпечення збирання, обробки, збереження та аналізу інформації про стан вод, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів здійснюється державний моніторинг вод.

Державний моніторинг вод є складовою частиною державної системи моніторингу навколишнього природного середовища України і здійснюється в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Для забезпечення екологічної безпеки під час розміщення, проектування і будівництва нових і реконструкції діючих підприємств, споруд та інших об'єктів, пов'язаних з використанням вод, здійснюється державна, громадська та інша екологічна експертиза у порядку, що визначається законодавством.

Працівникам спеціально уповноважених державних органів та громадським інспекторам, які здійснюють охорону і контроль у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів, гарантується правовий захист їх честі, гідності, здоров'я та життя відповідно до законодавства України.

Стимулювання працівників спеціально уповноважених державних органів та громадських інспекторів у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів здійснюється в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Завданням державного обліку вод є встановлення відомостей про кількість і якість вод, а також даних про водокористування, на основі яких здійснюється розподіл води між водокористувачами та розробляються

заходи щодо раціонального використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів.

Державний облік водокористування ведеться з метою систематизації даних про забір та використання вод, скидання зворотних вод та забруднювальних речовин, наявність систем оборотного водопостачання та їх потужність, а також про діючі системи очищення стічних вод та їх ефективність.

Державний облік та аналіз стану водокористування здійснюються шляхом подання водокористувачами звітів про водокористування.

Організація ведення державного обліку водокористування здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства.

Порядок ведення державного обліку водокористування затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Державний облік поверхневих вод здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері гідрометеорологічної діяльності, шляхом проведення постійних гідрометричних, гідрохімічних спостережень за кількісними і якісними характеристиками поверхневих вод згідно з програмою, що затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері гідрометеорологічної діяльності, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, і центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства.

Державний облік підземних вод здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, шляхом спостережень за кількісними і якісними характеристиками підземних вод за програмою, яка затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Державний водний кадастр складається з метою систематизації даних державного обліку вод та визначення наявних для використання водних ресурсів.

Державний водний кадастр ведеться центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, та центральним органом виконавчої влади, що реалізує

державну політику у сфері гідрометеорологічної діяльності, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Організаційно-економічні заходи щодо забезпечення раціонального використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів передбачають:

- 1) видачу дозволів на спеціальне водокористування;
- 2) встановлення ставок зборів за спеціальне водокористування;
- 4) надання водокористувачам податкових, кредитних та інших пільг у разі впровадження ними маловідходних, безвідхідних, енерго- і ресурсозберігаючих технологій, здійснення відповідно до законодавства інших заходів, що зменшують негативний вплив на води;
- 5) відшкодування у встановленому порядку збитків, заподіяних водним об'єктам у разі порушення вимог законодавства.

Збори за спеціальне водокористування справляються з метою стимулювання раціонального використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів і включають збір за спеціальне використання води та екологічний податок за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, які встановлюються Податковим кодексом України.

Стандартизація і нормування в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів здійснюються з метою забезпечення екологічної і санітарно-гігієнічної безпеки вод шляхом встановлення комплексу взаємопов'язаних нормативних документів, які визначають взаємопогоджені вимоги до об'єктів, що підлягають стандартизації і нормуванню.

До комплексу нормативних документів із стандартизації в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів входять документи, які містять:

- основні положення;
- терміни та поняття, класифікації;
- методи, методики та засоби визначення складу та властивостей вод;
- вимоги до збирання, обліку, обробки, збереження, аналізу інформації та прогнозування кількісних і якісних показників стану вод;
- вимоги щодо раціонального використання та охорони вод у галузевих стандартах та технічних умовах на процеси, продукцію і послуги;
- метрологічні норми, правила, вимоги до організації робіт;
- інші нормативи із стандартизації в цій галузі.

Нормативні документи із стандартизації в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів розробляються та затверджуються в порядку, що встановлюється законодавством.

У галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів встановлюються такі нормативи:

- 1) нормативи екологічної безпеки водокористування;
- 2) екологічний норматив якості води водних об'єктів;

3) нормативи гранично допустимого скидання забруднюючих речовин;
4) галузеві технологічні нормативи утворення речовин, що скидаються у водні об'єкти;

5) технологічні нормативи використання води.

Законодавством України можуть бути встановлені й інші нормативи в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів.

Для оцінки можливостей використання води з водних об'єктів для потреб населення та галузей економіки встановлюються нормативи, які забезпечують безпечні умови водокористування, а саме:

гранично допустимі концентрації речовин у водних об'єктах, вода яких використовується для задоволення питних, господарсько-побутових та інших потреб населення;

гранично допустимі концентрації речовин у водних об'єктах, вода яких використовується для потреб рибного господарства;

допустимі концентрації радіоактивних речовин у водних об'єктах, вода яких використовується для задоволення питних, господарсько-побутових та інших потреб населення.

У разі необхідності для вод водних об'єктів, які використовуються для лікувальних, курортних, оздоровчих, рекреаційних та інших цілей, можуть встановлюватись більш суворі нормативи екологічної безпеки водокористування.

Нормативи екологічної безпеки водокористування розробляються і затверджуються:

центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я - для водних об'єктів, вода яких використовується для задоволення питних, господарсько-побутових та інших потреб населення;

центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики в галузях рибного господарства, - для водних об'єктів, вода яких використовується для потреб рибного господарства.

Нормативи екологічної безпеки водокористування вводяться в дію за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Для оцінки екологічного благополуччя водних об'єктів та визначення комплексу водоохоронних заходів встановлюється екологічний норматив якості води, який містить науково обґрунтовані значення концентрацій забруднюючих речовин та показники якості води (загальнофізичні, біологічні, хімічні, радіаційні). При цьому ступінь забрудненості водних об'єктів визначається відповідними категоріями якості води.

Екологічний норматив та категорії якості води водних об'єктів розробляються і затверджуються центральним органом виконавчої влади,

що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, і центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Нормативи гранично допустимого скидання забруднюючих речовин встановлюються з метою поетапного досягнення екологічного нормативу якості води водних об'єктів.

Порядок розробки та затвердження нормативів гранично допустимого скидання та перелік забруднюючих речовин, що нормуються, встановлюються Кабінетом Міністрів України (1100-96-п).

Для оцінки екологічної безпеки виробництва встановлюються галузеві технологічні нормативи утворення речовин, що скидаються у водні об'єкти та тих, що подаються на очисні споруди, тобто нормативи гранично допустимих концентрацій речовин у стічних водах, що утворюються в процесі виробництва одного виду продукції при використанні однієї і тієї ж сировини.

Галузеві технологічні нормативи утворення речовин, що скидаються у водні об'єкти та тих, що подаються на очисні споруди, розробляються та затверджуються відповідними центральними органами виконавчої влади за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Для оцінки та забезпечення раціонального використання води у галузях економіки встановлюються технологічні нормативи використання води, а саме:

- поточні технологічні нормативи використання води - для існуючого рівня технологій;

- перспективні технологічні нормативи використання води - з урахуванням досягнень на рівні передових світових технологій.

Технологічні нормативи використання води розробляються та затверджуються відповідними центральними органами виконавчої влади за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Скидання у водні об'єкти речовин, для яких не встановлено нормативи екологічної безпеки водокористування та нормативи гранично допустимого скидання, забороняється.

Скидання таких речовин у виняткових випадках може бути дозволено центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, та центральним органом виконавчої влади, що реалізує

державну політику в галузях рибного господарства та рибної промисловості, за умови, що протягом встановленого ними періоду ці нормативи будуть розроблені та затверджені.

Замовниками на розробку нормативів екологічної безпеки водокористування та нормативів гранично допустимого скидання цих речовин є водокористувачі, які здійснюють їх скидання.

Водокористувачами в Україні можуть бути підприємства, установи, організації і громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, іноземні юридичні особи.

Водокористувачі можуть бути первинними і вторинними.

Первинні водокористувачі - це ті, що мають власні водозабірні споруди і відповідне обладнання для забору води.

Вторинні водокористувачі (абоненти) - це ті, що не мають власних водозабірних споруд і отримують воду з водозабірних споруд первинних водокористувачів та скидають стічні води в їх системи на умовах, що встановлюються між ними.

Вторинні водокористувачі можуть здійснювати скидання стічних вод у водні об'єкти також на підставі дозволів на спеціальне водокористування.

Водокористувачі мають право:

- 1) здійснювати загальне та спеціальне водокористування;
- 2) використовувати водні об'єкти на умовах оренди;
- 4) вимагати від власника водного об'єкта або водопровідної системи підтримання належної якості води за умовами водокористування;
- 5) споруджувати гідротехнічні та інші водогосподарські об'єкти, здійснювати їх реконструкцію і ремонт;
- 6) передавати для використання воду іншим водокористувачам на визначених умовах;
- 7) здійснювати й інші функції щодо водокористування в порядку, встановленому законодавством.

Права водокористувачів охороняються законом.

Порушені права водокористувачів підлягають поновленню в порядку, встановленому законодавством.

Водокористувачі зобов'язані:

- 1) економно використовувати водні ресурси, дбати про їх відтворення і поліпшення якості вод;
- 2) використовувати воду (водні об'єкти) відповідно до цілей та умов їх надання;
- 3) дотримувати встановлених нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та встановлених лімітів забору води, лімітів використання води та лімітів скидання забруднюючих речовин, а також санітарних та інших вимог щодо впорядкування своєї території;

4) використовувати ефективні сучасні технічні засоби і технології для утримання своєї території в належному стані, а також здійснювати заходи щодо запобігання забрудненню водних об'єктів стічними (дощовими, сніговими) водами, що відводяться з неї;

5) не допускати порушення прав, наданих іншим водокористувачам, а також заподіяння шкоди господарським об'єктам та об'єктам навколишнього природного середовища;

6) утримувати в належному стані зони санітарної охорони джерел питного та господарсько-побутового водопостачання, бережні захисні смуги, смуги відведення, берегові смуги водних шляхів, очисні та інші водогосподарські споруди та технічні пристрої;

7) здійснювати облік забору та використання вод, вести контроль за якістю і кількістю скинутих у водні об'єкти зворотних вод і забруднюючих речовин та за якістю води водних об'єктів у контрольних створах, а також подавати відповідним органам звіти в порядку, визначеному цим Кодексом та іншими законодавчими актами;

8) здійснювати погоджені у встановленому порядку технологічні, лісомеліоративні, агротехнічні, гідротехнічні, санітарні та інші заходи щодо охорони вод від вичерпання, поліпшення їх стану, а також припинення скидання забруднених стічних вод;

9) здійснювати спеціальне водокористування лише за наявності дозволу;

10) безперешкодно допускати на свої об'єкти державних інспекторів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, а також громадських інспекторів з охорони довкілля, які здійснюють перевірку додержання вимог водного законодавства, і надавати їм безоплатно необхідну інформацію;

11) своєчасно сплачувати збори за спеціальне водокористування та інші збори відповідно до законодавства;

12) своєчасно інформувати центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування про виникнення аварійних забруднень;

13) здійснювати невідкладні роботи, пов'язані з ліквідацією наслідків аварій, які можуть спричинити погіршення якості води, та надавати

необхідні технічні засоби для ліквідації аварій на об'єктах інших водокористувачів у порядку, встановленому законодавством;

14) виконувати інші обов'язки щодо використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів згідно з законодавством.

У разі маловоддя, загрози виникнення епідемій та епізоотій, а також в інших передбачених законодавством випадках права водокористувачів можуть бути обмежені або змінені умови водокористування з метою забезпечення охорони здоров'я людей та в інших державних інтересах. При цьому пріоритетність надається використанню вод для питних і побутових потреб населення.

Права водокористувачів обмежуються також під час аварій або за умов, що можуть призвести чи призвели до забруднення вод, та при здійсненні невідкладних заходів щодо запобігання стихійному лиху, спричиненому шкідливою дією вод, і ліквідації його наслідків.

Права водокористувачів, які здійснюють спеціальне водокористування, можуть бути обмежені органом, який видав дозвіл на спеціальне водокористування чи надав водний об'єкт у користування або в оренду.

Права вторинних водокористувачів можуть бути обмежені первинними водокористувачами за погодженням з органом, який видав дозвіл на спеціальне водокористування чи надав водний об'єкт у користування.

Право загального водокористування може бути обмежено у порядку, визначеному статтею 47 цього Кодексу.

Водокористування може бути двох видів - загальне та спеціальне.

Загальне водокористування здійснюється громадянами для задоволення їх потреб (купання, плавання на човнах, любительське і спортивне рибальство, водопій тварин, забір води з водних об'єктів без застосування споруд або технічних пристроїв та з криниць) безкоштовно, без закріплення водних об'єктів за окремими особами та без надання відповідних дозволів.

З метою охорони життя і здоров'я громадян, охорони навколишнього природного середовища та з інших передбачених законодавством підстав районні і міські ради за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій, органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища та інших державних органів встановлюють місця, де забороняється купання, плавання на човнах, забір води для питних або побутових потреб, водопій тварин, а також за певних підстав визначають інші умови, що обмежують загальне водокористування на водних об'єктах, розташованих на їх території.

Місцеві ради зобов'язані повідомляти населення про встановлені ними правила, що обмежують загальне водокористування.

На водних об'єктах, наданих в оренду, загальне водокористування допускається на умовах, встановлених водокористувачем, за погодженням з органом, який надав водний об'єкт в оренду.

Водокористувач, який узяв водний об'єкт у користування на умовах оренди, зобов'язаний доводити до відома населення умови водокористування, а також про заборону загального водокористування на водному об'єкті, наданому в оренду.

Якщо водокористувачем або відповідною радою не встановлено таких умов, загальне водокористування визнається дозволеним без обмежень.

Спеціальне водокористування - це забір води з водних об'єктів із застосуванням споруд або технічних пристроїв, використання води та скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти, включаючи забір води та скидання забруднюючих речовин із зворотними водами із застосуванням каналів.

Спеціальне водокористування здійснюється юридичними і фізичними особами насамперед для задоволення питних потреб населення, а також для господарсько-побутових, лікувальних, оздоровчих, сільськогосподарських, промислових, транспортних, енергетичних, рибогосподарських та інших державних і громадських потреб.

Не належать до спеціального водокористування:

- пропуск води через гідровузли (крім гідроенергетичних);
- подача (перекачування) води водокористувачам у маловодні регіони;
- усунення шкідливої дії вод (підтоплення, засолення, заболочення);
- використання підземних вод для вилучення корисних компонентів;
- вилучення води з надр разом з видобуванням корисних копалин;
- виконання будівельних, днопоглиблювальних і вибухових робіт;
- видобування корисних копалин і водних рослин;
- прокладання трубопроводів і кабелів;
- проведення бурових, геологорозвідувальних робіт;
- інші роботи, які виконуються без забору води та скидання зворотних вод.

Спеціальне водокористування здійснюється на підставі дозволу.

Дозвіл на спеціальне водокористування видається:

Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями - у разі використання води водних об'єктів загальнодержавного значення;

органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами за погодженням із Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською, Севастопольською

міськими державними адміністраціями - у разі використання води водних об'єктів місцевого значення.

Видача дозволу на спеціальне водокористування здійснюється за клопотанням водокористувача з обґрунтуванням потреби у воді, погодженим з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, а на території Автономної Республіки Крим - органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань водного господарства, - в разі використання поверхневих вод, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, - в разі використання підземних вод та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, - в разі використання водних об'єктів, віднесених до категорії лікувальних.

Порядок погодження та видачі дозволів на спеціальне водокористування затверджується Кабінетом Міністрів України.

У дозволі на спеціальне водокористування встановлюються ліміт забору води, ліміт використання води та ліміт скидання забруднюючих речовин. У разі настання маловоддя ці ліміти можуть бути зменшені спеціально уповноваженими державними органами без коригування дозволу на спеціальне водокористування.

Спеціальне водокористування є платним.

Строки спеціального водокористування встановлюються органами, які видали дозвіл на спеціальне водокористування.

Спеціальне водокористування може бути короткостроковим (до трьох років) або довгостроковим (від трьох до двадцяти п'яти років).

У разі необхідності строк спеціального водокористування може бути продовжено на період, що не перевищує відповідно короткострокового або довгострокового водокористування.

Продовження строків спеціального водокористування за клопотанням заінтересованих водокористувачів здійснюється державними органами, що видали дозвіл на спеціальне водокористування.

У користування на умовах оренди водні об'єкти (їх частини) місцевого значення та ставки, що знаходяться в басейнах річок загальнодержавного значення, можуть надаватися водокористувачам лише для риборозведення, виробництва сільськогосподарської і промислової продукції, а також у лікувальних і оздоровчих цілях.

Передача орендарем права на оренду водного об'єкта (чи його частини) іншим суб'єктам господарювання забороняється.

Орендодавцями водних об'єктів (їх частин) місцевого значення є Рада міністрів Автономної Республіки Крим і обласні ради.

Окремі повноваження щодо надання водних об'єктів (їх частин) місцевого значення в користування Рада міністрів Автономної Республіки Крим та обласні ради можуть передавати відповідним органам виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевим органам виконавчої влади.

Орендодавцями водних об'єктів загальнодержавного значення є Кабінет Міністрів України та місцеві державні адміністрації.

Розподіл повноважень щодо передачі водних об'єктів загальнодержавного значення визначається Кабінетом Міністрів України відповідно до цього Кодексу та інших законів України.

Право водокористування на умовах оренди оформляється договором, погодженим з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища. У разі укладення договору обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями, Радою міністрів Автономної Республіки Крим такий договір погоджується центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, а договір, укладений органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, - Радою міністрів Автономної Республіки Крим. Договори, що укладаються Кабінетом Міністрів України, не потребують погоджень з іншими органами.

Умови, строки і збір за оренду водних об'єктів (їх частин) визначаються в договорі оренди за згодою сторін.

Водокористувачі, яким водний об'єкт (його частина) надано в оренду, можуть дозволити іншим водокористувачам здійснювати спеціальне водокористування в порядку, встановленому цим Кодексом.

Користування водними об'єктами (їх частинами) на умовах оренди здійснюється відповідно до вимог водного законодавства і регулюється цим Кодексом та іншими актами законодавства України.

Користування водними об'єктами, які мають особливе державне значення, наукову або культурну цінність, а також тими, що входять до складу систем оборотного водопостачання теплових та атомних електростанцій, може бути частково чи повністю заборонено в порядку, встановленому законодавством.

Лісосплав на водних об'єктах забороняється.

Право юридичних та фізичних осіб на спеціальне водокористування припиняється у разі:

- 1) якщо відпала потреба у спеціальному водокористуванні;
- 2) закінчення строку спеціального водокористування;

- 3) ліквідації підприємств, установ чи організацій;
- 4) передачі водогосподарських споруд іншим водокористувачам;
- 5) визнання водного об'єкта таким, що має особливе державне значення, наукову, культурну чи лікувальну цінність;
- 6) порушення умов спеціального водокористування та охорони вод;
- 7) виникнення необхідності першочергового задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення;
- 8) систематичного невнесення збору в строки, визначені законодавством.

Законодавством України можуть бути передбачені й інші підстави для припинення права спеціального водокористування.

Припинення права спеціального водокористування здійснюється:

- 1) за клопотанням водокористувача у випадках, передбачених пунктом 1 статті 55 цього Кодексу;
- 2) за рішенням органу, що видав дозвіл на спеціальне водокористування, у випадках, передбачених пунктами 2 - 4 статті 55 цього Кодексу;
- 3) за рішенням Кабінету Міністрів України або відповідних рад у випадках, передбачених пунктами 5 і 7 статті 55 цього Кодексу;
- 4) на вимогу органу, який видав дозвіл на спеціальне водокористування, у випадках, передбачених пунктами 6 і 8 статті 55 цього Кодексу.

Припинення права на спеціальне водокористування в усіх випадках здійснюється органом, що видав дозвіл на спеціальне водокористування.

Водокористувачам відшкодовуються збитки, завдані припиненням права або зміною умов спеціального водокористування, за винятком випадків, коли таке припинення (зміна умов) було здійснено з вини самого водокористувача чи за його клопотанням.

Порядок відшкодування таких збитків водокористувачам встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення використовуються води, якісні характеристики яких відповідають встановленим державним стандартам, нормативам екологічної безпеки водокористування і санітарним нормам.

Водокористувачі мають право вимагати від власника вод (водопостачальника) відомості про якість питної води.

У разі невідповідності якісних характеристик цих вод встановленим стандартам, нормативам екологічної безпеки водокористування і санітарним нормам їх використання припиняється за рішенням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Підземні води питної якості повинні використовуватися у першу чергу для задоволення потреб питного і господарсько-побутового

водопостачання населення, а також харчової промисловості та тваринництва.

Водні об'єкти, що мають природні лікувальні властивості, належать до категорії лікувальних, якщо їх включено до спеціального переліку.

Перелік водних об'єктів, віднесених до категорії лікувальних, із зазначенням запасів вод та їх лікувальних властивостей, а також інших сприятливих для лікування і профілактики умов, затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері розвитку водного господарства.

Водні об'єкти, віднесені у встановленому порядку до категорії лікувальних, використовуються виключно у лікувальних і оздоровчих цілях.

Користування водами в оздоровчих, рекреаційних та спортивних цілях здійснюється в порядку загального та спеціального водокористування.

Місця користування водами в оздоровчих, рекреаційних та спортивних цілях встановлюються відповідними радами у порядку, встановленому законодавством.

Користування водними об'єктами в оздоровчих, рекреаційних та спортивних цілях у порядку загального водокористування може бути заборонено або обмежено відповідно до статті 45 цього Кодексу.

Користування водами для потреб сільського і лісового господарства здійснюється у порядку як загального, так і спеціального водокористування.

Під час зрошення земель сільськогосподарського призначення водокористувачі зобов'язані здійснювати заходи щодо попередження підтоплення, заболочення, засолення та забруднення цих земель. Якість води, що використовується для зрошення земель сільськогосподарського призначення, повинна відповідати встановленим нормативам.

Зрошення сільськогосподарських угідь стічними водами може бути дозволено обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, і центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини.

Зрошення сільськогосподарських угідь та скидання дренажних вод у водні об'єкти здійснюються на підставі дозволу на спеціальне водокористування, який видається власнику зрошуваних угідь у встановленому цим Кодексом порядку.

Під час осушення земель сільськогосподарського призначення повинні здійснюватися заходи щодо запобігання деградації та вітровій ерозії цих земель, а також погіршення стану водних об'єктів.

Положення, передбачені цією статтею, поширюються також на зрошувані та осушувані землі лісового фонду.

Річки, озера, водосховища, канали, інші водойми, а також внутрішні морські води та територіальне море є внутрішніми водними шляхами загального користування, за винятком випадків, коли відповідно до законодавства України їх використання з цією метою повністю чи частково заборонено.

Перелік внутрішніх водних шляхів, віднесених до категорії судноплавних, затверджується Кабінетом Міністрів України.

Всі судна та інші плавучі засоби мають бути обладнані ємкостями для збирання лляльних та інших забруднених вод, які повинні систематично передаватися на спеціальні очисні споруди для очищення та знезараження.

Забороняється заходження в територіальне море суден, які не провели заміну ізольованого баласту і не обладнані цистернами і закритими фановими системами для збирання стічних вод будь-якого походження чи установками для очищення та знезараження цих вод, що відповідають міжнародним стандартам.

Користування водними об'єктами для плавання на маломірних судах (веслових, моторних човнах) дозволяється з дотриманням правил, що встановлюються Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері безпеки на морському та річковому транспорті.

На водних об'єктах (їх частинах), які використовуються для промислового добування риби та іншого водного промислу або мають значення для відтворення їх запасів, права водокористувачів можуть бути обмежені в інтересах рибного господарства та водного промислу.

Перелік промислових ділянок рибогосподарських водних об'єктів (їх частин) визначається Кабінетом Міністрів України.

Водокористувачі, яким надано в користування рибогосподарські водні об'єкти (їх частини), зобов'язані здійснювати заходи, що забезпечують поліпшення екологічного стану водних об'єктів і умов відтворення рибних запасів, а також утримувати в належному санітарному стані прибережні захисні смуги в місцях вилову риби.

Проведення гідромеліоративних робіт у місцях, де перебувають водоплавні птахи, хутрові звірі, а також промисловий вилов риби в місцях, де розводяться бобри і хохулі, здійснюється за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, і центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства.

Інші питання користування водами для потреб рибного і мисливського господарства регулюються Законом України "Про тваринний світ" (3041-12), іншими актами законодавства.

Забір води для протипожежних потреб здійснюється з будь-яких водних об'єктів без дозволу на спеціальне водокористування в кількості, необхідній для ліквідації пожежі.

Використовувати воду в будь-яких інших цілях з водних об'єктів, спеціально призначених для протипожежних потреб, забороняється.

Нагляд за дотриманням порядку користування водними об'єктами для протипожежних потреб здійснюють місцеві ради та органи протипожежної безпеки.

Скидання стічних вод у водні об'єкти допускається лише за умов наявності нормативів гранично допустимих концентрацій та встановлених нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин.

Водокористувачі зобов'язані вживати заходів щодо запобігання скиданню стічних вод чи його припинення, якщо вони:

- 1) можуть бути використані у системах оборотного, повторного і послідовного водопостачання;
- 2) містять цінні відходи, що можуть вилучатись;
- 3) містять промислову сировину, реагенти, напівпродукти та кінцеві продукти підприємств у кількості, що перевищує встановлені нормативи технологічних відходів;
- 4) містять речовини, щодо яких не встановлено гранично допустимі концентрації;
- 5) перевищують гранично допустимі скиди токсичних речовин та містять збудників інфекційних захворювань;
- 6) за обсягом скидання забруднюючих речовин перевищують гранично допустимі нормативи;
- 7) призводять до підвищення температури води водного об'єкта більш ніж на 3 градуси за Цельсієм порівняно з його природною температурою в літній період;
- 8) є кубовими залишками, шламами, що утворюються в результаті їх очищення і знезараження.

Скидати стічні води, використовуючи рельєф місцевості (балки, пониззя, кар'єри тощо), забороняється.

У разі перевищення встановлених нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин скидання стічних вод у поверхневі водні об'єкти може бути обмежено, тимчасово заборонено (зупинено) чи припинено в порядку, встановленому законодавством.

Підприємства, установи і організації, які експлуатують дренажні системи для ліквідації підтоплення, заболочення чи вторинного засолення зрошуваних земель, зобов'язані впроваджувати ефективні технології для зниження рівня природного і техногенного забруднення дренажних вод перед скиданням їх у водні об'єкти.

Умови скидання цих вод у водні об'єкти встановлюються обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища.

Підприємства, установи і організації, що мають накопичувачі промислових забруднених стічних чи шахтних, кар'єрних, рудникових вод, зобов'язані впроваджувати ефективні технології для їх знешкодження і утилізації та здійснювати рекультивацію земель, зайнятих цими накопичувачами.

Скидання цих вод у поверхневі водні об'єкти здійснюється згідно з індивідуальним регламентом, погодженим з обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища.

Використання технологічних водойм (ставки-охолоджувачі теплових і атомних станцій, рибоводні ставки, ставки-відстійники та інші) повинно проводитись відповідно до норм і правил експлуатації, визначених у технічних проектах, затверджених у встановленому законодавством порядку.

Робота водогосподарських систем (водосховищ, каналів та інших зв'язаних між собою водних об'єктів) регулюється шляхом встановлення відповідних режимів для кожного водного об'єкта системи з урахуванням прогнозу водності.

Режими роботи цих систем встановлюються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, на підставі правил експлуатації водних об'єктів з урахуванням екологічних вимог та інтересів всіх водокористувачів.

Порядок експлуатації водосховищ визначається правилами, що затверджуються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, для кожного водосховища окремо, а для каскаду або системи водосховищ - за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього

природного середовища, і центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Підприємства, установи та організації, які експлуатують водопідпірні, водопропускні, водозахисні або водозабірні споруди водогосподарських систем, зобов'язані дотримувати встановлених режимів їх роботи та правил експлуатації.

Залежно від водозбірної площі басейну річки поділяються на великі, середні та малі.

До великих належать річки, які розташовані у кількох географічних зонах і мають площу водозбору понад 50 тис. квадратних кілометрів.

До середніх належать річки, які мають площу водозбору від 2 до 50 тис. квадратних кілометрів.

До малих належать річки з площею водозбору до 2 тис. квадратних кілометрів.

З метою охорони водності малих річок забороняється:

- 1) змінювати рельєф басейну річки;
- 2) руйнувати русла пересихаючих річок, струмки та водотоки;
- 3) випрямляти русла річок та поглиблювати їх дно нижче природного рівня або перекривати їх без улаштування водостоків, перепусків чи акведуків;
- 4) зменшувати природний рослинний покрив і лісистість басейну річки;
- 5) розорювати заплавні землі та застосовувати на них засоби хімізації;
- 6) проводити осушувальні меліоративні роботи на заболочених ділянках та урочищах у верхів'ях річок;
- 7) надавати земельні ділянки у заплавах річок під будь-яке будівництво (крім гідротехнічних, гідрометричних та лінійних споруд), а також для садівництва та городництва;
- 8) здійснювати інші роботи, що можуть негативно впливати чи впливають на водність річки і якість води в ній.

Водокористувачі та землекористувачі, землі яких знаходяться в басейні річок, забезпечують здійснення комплексних заходів щодо збереження водності річок та охорони їх від забруднення і засмічення.

До комплексу заходів щодо збереження водності річок і охорони їх від забруднення належить:

- 1) створення прибережних захисних смуг;
- 2) створення спеціалізованих служб з догляду за річками, прибережними захисними смугами, гідротехнічними спорудами та підтримання їх у належному стані;
- 3) впровадження ґрунтозахисної системи землеробства з контурно-меліоративною організацією території водозбору;

4) здійснення агротехнічних, агролісомеліоративних та гідротехнічних протиерозійних заходів, а також створення для організованого відводу поверхневого стоку відповідних споруд (водостоки, перепуски, акведуки тощо) під час будівництва і експлуатації шляхів, залізниць та інших інженерних комунікацій;

5) впровадження водозберігаючих технологій, а також здійснення передбачених цим Кодексом водоохоронних заходів на підприємствах, в установах і організаціях, розташованих у басейні річки;

6) створення гідрологічних пам'яток природи.

З метою оцінки екологічного стану басейну річки та розробки заходів щодо раціонального використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів складається її паспорт у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

З метою збереження гідрологічного, гідробіологічного та санітарного стану річок забороняється споруджувати в їх басейні водосховища і ставки загальним обсягом, що перевищує обсяг стоку даної річки в розрахунковий маловодний рік, який спостерігається один раз у двадцять років.

Створення на річках та у їх басейнах штучних водойм та водопідпірних споруд, що впливають на природний стік поверхневих і стан підземних вод, допускається лише з дозволу місцевих рад за погодженням з обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, і центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Користування прикордонними водами здійснюється в порядку, що визначається законодавством України та міждержавними договорами.

Користування водами, що зазнали радіоактивного забруднення, здійснюється відповідно до Закону України "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи" та інших актів законодавства України.

Порядок надання земель водного фонду в користування та припинення права користування ними встановлюється земельним законодавством.

У постійне користування землі водного фонду надаються водогосподарським спеціалізованим організаціям, іншим підприємствам, установам і організаціям, в яких створено спеціалізовані служби по догляду за водними об'єктами, прибережними захисними смугами, смугами відведення, береговими смугами водних шляхів, гідротехнічними спорудами та підтриманню їх у належному стані.

У тимчасове користування за погодженням з постійними користувачами земельні ділянки прибережних захисних смуг, смуг відведення та берегових смуг водних шляхів можуть надаватися підприємствам, установам, організаціям, об'єднанням громадян, релігійним організаціям, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, іноземним юридичним особам для сінокосіння, рибогосподарських потреб, культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних і туристичних цілей, а також для проведення науково-дослідних робіт.

Користування цими ділянками у зазначених цілях здійснюється з урахуванням вимог щодо охорони річок і водойм від забруднення, засмічення та замулення, а також з дотриманням правил архітектури планування приміських зон та санітарних вимог у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.

На землях водного фонду можуть проводитися роботи, пов'язані з будівництвом гідротехнічних, лінійних та гідрометричних споруд, поглибленням дна для судноплавства, видобуванням корисних копалин (крім піску, гальки і гравію в руслах малих та гірських річок), розчисткою русел річок, каналів і дна водойм, прокладанням кабелів, трубопроводів, інших комунікацій, а також бурові та геологорозвідувальні роботи.

Місця і порядок проведення зазначених робіт визначаються відповідно до проектів, що погоджуються з обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства (крім робіт на землях, зайнятих морями), та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Для створення сприятливого режиму водних об'єктів, попередження їх забруднення, засмічення і вичерпання, знищення навколоводних рослин і тварин, а також зменшення коливань стоку вздовж річок, морів та навколо озер, водосховищ і інших водойм встановлюються водоохоронні зони.

Водоохоронна зона є природоохоронною територією господарської діяльності, що регулюється.

На території водоохоронних зон забороняється:

- 1) використання стійких та сильнодіючих пестицидів;
- 2) влаштування кладовищ, скотомогильників, звалищ, полів фільтрації;
- 3) скидання неочищених стічних вод, використовуючи рельєф місцевості (балки, пониззя, кар'єри тощо), а також у струмки.

В окремих випадках у водоохоронній зоні може бути дозволено добування піску і гравію за межами земель водного фонду на сухій частині заплави, у праруслах річок за погодженням з обласними, Київською,

Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Зовнішні межі водоохоронних зон визначаються за спеціально розробленими проектами.

Порядок визначення розмірів і меж водоохоронних зон та режим ведення господарської діяльності в них встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад зобов'язані доводити до відома населення, всіх заінтересованих організацій рішення щодо меж водоохоронних зон і прибережних захисних смуг, а також водоохоронного режиму, який діє на цих територіях.

Контроль за створенням водоохоронних зон і прибережних захисних смуг, а також за додержанням режиму використання їх територій здійснюється виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад і центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів.

З метою охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення та збереження їх водності вздовж річок, морів і навколо озер, водосховищ та інших водойм в межах водоохоронних зон виділяються земельні ділянки під прибережні захисні смуги.

Прибережні захисні смуги встановлюються по берегах річок та навколо водойм уздовж урізу води (у меженний період) шириною:

для малих річок, струмків і потічків, а також ставків площею менше 3 гектарів - 25 метрів;

для середніх річок, водосховищ на них та ставків площею більше 3 гектарів - 50 метрів;

для великих річок, водосховищ на них та озер - 100 метрів.

Якщо крутизна схилів перевищує три градуси, мінімальна ширина прибережної захисної смуги подвоюється.

Прибережні захисні смуги встановлюються на земельних ділянках всіх категорій земель, крім земель морського транспорту.

Землі прибережних захисних смуг перебувають у державній та комунальній власності та можуть надаватися в користування лише для цілей, визначених цим Кодексом.

У межах існуючих населених пунктів прибережна захисна смуга встановлюється з урахуванням містобудівної документації.

Прибережні захисні смуги встановлюються за окремими проектами землеустрою.

Проекти землеустрою щодо встановлення меж прибережних захисних смуг (з установленою в них пляжною зоною) розробляються в порядку, передбаченому законом.

Уздовж морів та навколо морських заток і лиманів встановлюється прибережна захисна смуга шириною не менше двох кілометрів від урізу води.

У межах прибережної захисної смуги морів та навколо морських заток і лиманів встановлюється пляжна зона, ширина якої визначається залежно від ландшафтно-формуючої діяльності моря, але не менше 100 метрів від урізу води, що включає:

території, розташовані між лінією максимального відпливу та лінією максимального напливу хвиль, зареєстрованих під час найсильніших штормів, а також територію берега, яка періодично затоплюється хвилями;

прибережні території - складені піском, гравієм, камінням, ракушняком, осадовими породами, що сформувалися в результаті діяльності моря, інших природних чи антропогенних факторів;

скелі, інші гірські утворення.

Пляжна зона не встановлюється у межах прибережної захисної смуги морів та навколо морських заток і лиманів на земельних ділянках, віднесених до земель морського транспорту, а також на земельних ділянках, на яких розташовані військові та інші оборонні об'єкти, рибогосподарські підприємства.

Користування пляжною зоною у межах прибережної захисної смуги морів та навколо морських заток і лиманів здійснюється з дотриманням вимог щодо охорони морського середовища, прибережної захисної смуги від забруднення та засмічення і вимог санітарного законодавства.

До узбережжя морів, морських заток і лиманів у межах пляжної зони забезпечується безперешкодний і безоплатний доступ громадян для загального водокористування, крім земельних ділянок, на яких розташовані гідротехнічні, гідрометричні та лінійні споруди, санаторії та інші лікувально-оздоровчі заклади, дитячі оздоровчі табори.

У разі надання права користування пляжною зоною користувачі зобов'язані забезпечити безперешкодний та безоплатний прохід вздовж берега моря, морської затоки чи лиману.

У межах населених пунктів місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування виділяються та облаштовуються пляжні зони для безперешкодного та безоплатного користування.

На островах встановлюється режим обмеженої господарської діяльності, передбачений для прибережних захисних смуг.

Режим використання об'єктів і територій природно-заповідного фонду, розташованих у межах прибережної смуги морів та навколо морських заток і лиманів, регулюється Законом України "Про природно-заповідний фонд України".

Прибережні захисні смуги є природоохоронною територією з режимом обмеженої господарської діяльності.

У прибережних захисних смугах уздовж річок, навколо водойм та на островах забороняється:

- 1) розорювання земель (крім підготовки ґрунту для залуження і залісення), а також садівництво та городництво;
- 2) зберігання та застосування пестицидів і добрив;
- 3) влаштування літніх таборів для худоби;
- 4) будівництво будь-яких споруд (крім гідротехнічних, гідрометричних та лінійних), у тому числі баз відпочинку, дач, гаражів та стоянок автомобілів;
- 5) миття та обслуговування транспортних засобів і техніки;
- 6) влаштування звалищ сміття, гноєсховищ, накопичувачів рідких і твердих відходів виробництва, кладовищ, скотомогильників, полів фільтрації тощо.

Об'єкти, що знаходяться у прибережній захисній смузі, можуть експлуатуватись, якщо при цьому не порушується її режим. Не придатні для експлуатації споруди, а також ті, що не відповідають встановленим режимам господарювання, підлягають винесенню з прибережних захисних смуг.

Прибережна захисна смуга уздовж морів, морських заток і лиманів входить у зону санітарної охорони моря і може використовуватись лише для будівництва військових та інших оборонних об'єктів, об'єктів, що виробляють енергію за рахунок використання енергії вітру, сонця і хвиль, об'єктів постачання, розподілу, передачі (транспортування) енергії, а також санаторіїв, дитячих оздоровчих таборів та інших лікувально-оздоровчих закладів з обов'язковим централізованим водопостачанням і каналізацією, гідротехнічних, гідрометричних та лінійних споруд.

У прибережних захисних смугах уздовж морів, морських заток і лиманів та на островах у внутрішніх морських водах забороняється:

- 1) застосування стійких та сильнодіючих пестицидів;
- 2) влаштування полігонів побутових та промислових відходів і накопичувачів стічних вод;
- 3) влаштування вигрібів для накопичення господарсько-побутових стічних вод обсягом більше 1 кубічного метра на добу;

4) влаштування полів фільтрації та створення інших споруд для приймання і знезаражування рідких відходів.

У межах пляжної зони прибережних захисних смуг забороняється будівництво будь-яких споруд, крім гідротехнічних, гідрометричних та лінійних.

Для потреб експлуатації та захисту від забруднення, пошкодження і руйнування магістральних, міжгосподарських та інших каналів на зрошувальних і осушувальних системах, гідротехнічних та гідрометричних споруд, а також водойм і гребель на річках встановлюються смуги відведення з особливим режимом користування.

Розміри смуг відведення та режим користування ними встановлюються за проектом, який розробляється і затверджується водокористувачами за погодженням з обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства.

Земельні ділянки в межах смуг відведення надаються центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, та іншим організаціям для спеціальних потреб і можуть використовуватися ними для створення водоохоронних лісонасаджень, берегоукріплювальних та протиерозійних гідротехнічних споруд, будівництва переправ, виробничих приміщень.

На судноплавних водних шляхах за межами міських поселень для проведення робіт, пов'язаних з судноплавством, встановлюються берегові смуги.

Розміри берегових смуг водних шляхів та господарська діяльність на них визначаються статтею 91 цього Кодексу.

Порядок встановлення берегових смуг водних шляхів та користування ними визначається Кабінетом Міністрів України.

З метою охорони водних об'єктів у районах забору води для централізованого водопостачання населення, лікувальних і оздоровчих потреб встановлюються зони санітарної охорони, які поділяються на пояси особливого режиму.

Межі зон санітарної охорони водних об'єктів встановлюються місцевими радами на їх території за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, обласними, Київською, Севастопольською міськими

державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища.

Режим зон санітарної охорони водних об'єктів встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Водні об'єкти, віднесені у встановленому законодавством порядку до територій та об'єктів природно-заповідного фонду, охороняються та використовуються відповідно до вимог, встановлених Законом України "Про природно-заповідний фонд України".

На водних об'єктах, віднесених до природно-заповідного фонду, забороняється здійснення будь-якої діяльності, що суперечить їх цільовому призначенню.

Усі води (водні об'єкти) підлягають охороні від забруднення, засмічення, вичерпання та інших дій, які можуть погіршити умови водопостачання, завдавати шкоди здоров'ю людей, спричинити зменшення рибних запасів та інших об'єктів водного промислу, погіршення умов існування диких тварин, зниження родючості земель та інші несприятливі явища внаслідок зміни фізичних і хімічних властивостей вод, зниження їх здатності до природного очищення, порушення гідрологічного і гідрогеологічного режиму вод.

Діяльність фізичних та юридичних осіб, що завдає шкоди водам (водним об'єктам), може бути припинена за рішенням суду.

Під час розміщення, проектування, будівництва, реконструкції і введення в дію підприємств, споруд та інших об'єктів, а також під час впровадження нових технологічних процесів повинно забезпечуватися раціональне використання вод. При цьому передбачаються технології, які забезпечують охорону вод від забруднення, засмічення і вичерпання, попередження їх шкідливої дії, охорону земель від засолення, підтоплення або переосушення, а також сприяють збереженню природних умов і ландшафтів як безпосередньо в зоні їх розміщення, так і на водозбірній площі водних об'єктів.

Забороняється проектування і будівництво прямоточних систем водопостачання промислових підприємств, за винятком підприємств, які за технологією виробництва не можуть бути переведені на оборотне водопостачання.

Забороняється здійснення проектів господарської та іншої діяльності без оцінки їх впливу на стан вод.

Під час розміщення, проектування, будівництва, реконструкції і введення в дію підприємств, споруд та інших об'єктів на рибогосподарських водних об'єктах здійснюються заходи, що забезпечують охорону риб, інших водних тварин і рослин та їх відтворення.

До основних заходів для забезпечення охорони і відтворення рибних запасів, водних тварин і рослин належить обладнання рибозахисними пристроями водозабірних та інших споруд відповідно до затверджених проектів, будівництво риборозплідників, штучних нерестовищ, рибопропускних споруд, підготовка ложа водоймища тощо.

Забороняється введення в дію:

1) нових і реконструйованих підприємств, цехів, агрегатів, комунальних та інших об'єктів, не забезпечених пристроями і очисними спорудами необхідної потужності, що запобігають забрудненню і засміченню вод або їх шкідливій дії, та необхідною вимірювальною апаратурою, що здійснює облік об'ємів забору і скидання води;

2) зрошувальних і обводнювальних систем, водосховищ і каналів - до проведення передбачених проектами заходів, що запобігають затопленню, підтопленню, заболоченню, засоленню земель і ерозії ґрунтів, а також забрудненню поверхневих та підземних вод скиданням із зрошувальних систем;

3) осушувальних систем - до повної готовності водоприймачів та інших споруд відповідно до затверджених проектів;

4) водозабірних споруд - без рибозахисних пристроїв та облаштованих відповідно до затверджених проектів зон санітарної охорони водозаборів;

5) гідротехнічних споруд - до повної готовності пристроїв для пропускання паводкових вод і риби відповідно до затверджених проектів;

6) експлуатаційних свердловин на воду - без оснащення їх водорегулюючими та контрольно-вимірювальними пристроями.

Наповнення водоймища до здійснення передбачених проектами заходів щодо підготовки його ложа забороняється.

Забороняється скидання у водні об'єкти виробничих, побутових, радіоактивних та інших видів відходів і сміття.

Підприємствам, установам, організаціям і громадянам забороняється забруднювати, засмічувати поверхні водозборів, льодового покриву водойм, водотоків, а також морів, їх заток і лиманів виробничими, побутовими та іншими відходами, сміттям, нафтовими, хімічними та іншими забруднюючими речовинами.

Власники засобів водного транспорту, трубопроводів, плавучих та інших споруд на водних об'єктах, а також інші юридичні та фізичні особи зобов'язані забезпечувати охорону вод від забруднення і засмічення внаслідок втрат мастила, пального, хімічних, нафтових та інших забруднюючих речовин.

У внутрішні морські води та територіальне море забороняється скидати з суден і плавучих засобів, платформ та інших морських споруд і повітряних суден хімічні, радіоактивні та інші шкідливі речовини, а також

радіоактивні або інші відходи, матеріали, предмети та сміття, які можуть спричинити забруднення моря.

Охорона внутрішніх морських вод та територіального моря від забруднення та засмічення здійснюється відповідно до правил, що затверджуються Кабінетом Міністрів України, інших актів законодавства.

З метою запобігання забрудненню вод сільськогосподарські, лісгосподарські підприємства, селянські (фермерські) господарства та громадяни зобов'язані дотримувати встановлених правил зберігання, транспортування та використання добрив, хімічних засобів захисту рослин та інших токсичних препаратів і речовин.

Охорона водних об'єктів, віднесених до категорії лікувальних, здійснюється в порядку, встановленому для санітарної охорони курортів.

З метою охорони водних об'єктів, віднесених до категорії лікувальних, встановлюються округи санітарної охорони курортів з особливим режимом у порядку, передбаченому законодавством про охорону здоров'я.

Скидання будь-яких зворотних вод у водні об'єкти, що віднесені до категорії лікувальних, забороняється.

Підприємства, установи і організації, діяльність яких може негативно впливати на стан підземних вод, особливо ті, які експлуатують накопичувачі промислових, побутових і сільськогосподарських стоків чи відходів, повинні здійснювати заходи щодо попередження забруднення підземних вод, а також обладнувати локальні мережі спостережувальних свердловин для контролю за якісним станом цих вод.

У разі розкриття водоносних горизонтів з підземною водою питної якості особи, які проводять бурові, гірничі та інші роботи, пов'язані з пошуками, розвідкою, експлуатацією родовищ корисних копалин, повинні повідомити про це у встановленому порядку обласні, Київську, Севастопольську міські державні адміністрації, орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, та центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, для вжиття заходів щодо охорони підземних вод від вичерпання і забруднення.

Всі свердловини на воду, не придатні для експлуатації, покинуті спостережні та пошукові свердловини на всі види корисних копалин, а також вертикальні й інші гірничо-пошукові та експлуатаційні гірничі виробки і покинуті криниці повинні бути затампоновані чи ліквідовані.

Ліквідацію пошукових виробок та ліквідаційний тампонаж пошукових свердловин будь-якого призначення здійснюють організації, які виконують пошукові роботи, а непридатних і покинутих експлуатаційних та

спостережних свердловин і виробок - організації, на балансі яких вони знаходяться.

У разі неможливості встановити власника покинутих свердловин і виробок їх ліквідація здійснюється за рішенням місцевих рад центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр. Якщо експлуатація самовиливних свердловин є можливою, то вони оснащуються регулюючими пристроями.

У разі вичерпання запасів підземних вод, а також у разі забруднення підземних вод встановлюються причини, з яких це сталося, і за пропозиціями центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, за рахунок винних осіб здійснюються заходи щодо їх відтворення.

Спеціальні роботи по спорудженню експлуатаційних свердловин на воду здійснюються згідно з проектно-кошторисною документацією організаціями, які мають відповідні дозволи на виконання таких робіт.

Дозвіл на проведення спеціальних робіт по спорудженню експлуатаційних свердловин на воду видається обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища за наявності погодженого проекту і є підставою для фінансування цих робіт.

Шкідливою дією вод є:

1) наслідки повені, що призвели до затоплення і підтоплення земель та населених пунктів;

2) руйнування берегів, захисних дамб та інших споруд;

3) заболочення, підтоплення і засолення земель, спричинені підвищенням рівня ґрунтових вод внаслідок ненормованої подачі води під час зрошення, витікання води з водопровідно-каналізаційних систем та перекриття потоків підземних вод при розміщенні великих промислових та інших споруд;

4) осушення земель, зумовлене забором підземних вод в кількості, що перевищує встановлені обсяги відбору води;

5) забруднення (засолення) земель в районах видобування корисних копалин, а також після закінчення експлуатації родовищ та їх консервації;

6) ерозія ґрунтів, утворення ярів, зсувів і селей.

Під час проектування водогосподарських та інших об'єктів повинна враховуватися можлива шкідлива дія вод, а під час експлуатації цих об'єктів - вживатися заходи щодо її запобігання, а саме:

- 1) залуження та створення лісонасаджень на прибережних захисних смугах, схилах, балках та ярах;
- 2) будівництво протиерозійних гідротехнічних споруд, земляних валів, водоскидів, захисних дамб, водосховищ-регуляторів;
- 3) спорудження дренажу;
- 4) укріплення берегів тощо.

У разі загрози стихійного лиха, пов'язаного із шкідливою дією вод, місцеві ради із залученням підприємств, установ, організацій зобов'язані вжити невідкладних заходів щодо запобігання цьому лихові, а в разі його настання - щодо негайної ліквідації його наслідків відповідно до законодавства України.

В аварійних ситуаціях на водних об'єктах, пов'язаних з їх забрудненням, що може шкідливо вплинути на здоров'я людей і стан водних екосистем, підприємство, установа чи організація, з вини яких сталася аварія або які виявили її, повинні негайно розпочати ліквідацію її наслідків і повідомити про аварію центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, обласні, Київську, Севастопольську міські державні адміністрації, орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища та відповідну раду.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, повинен забезпечувати безаварійне функціонування водних об'єктів під час повеней і паводків, прогнозувати розповсюдження спричинених ними наслідків та спільно з відповідними радами здійснювати заходи щодо забезпечення безперебійного водопостачання населення і галузей економіки.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері гідрометеорологічної діяльності, веде спостереження за розвитком стихійних явищ і забезпечує місцеві ради та органи виконавчої влади необхідною гідрологічною і гідрохімічною інформацією.

Місцеві ради зобов'язані інформувати населення про аварію, стихійне лихо, їх масштаби, можливе порушення екологічної безпеки та про вжиті заходи щодо ліквідації їх наслідків.

Спори з питань використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів розглядаються центральним органом виконавчої влади, що

реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, місцевими радами, судом або третейським судом у порядку, встановленому законодавством.

Позивачі - центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, звільняються від сплати державного мита у справах про стягнення коштів на відшкодування збитків, завданих порушеннями водного законодавства.

Спори з питань використання та охорони вод, які виникають з іншими державами, а також між іноземцями, особами без громадянства, іноземними юридичними особами та власником вод, розглядаються відповідно до законодавства України.

Порушення водного законодавства тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність згідно з законодавством України.

Водокористувачі звільняються від відповідальності за порушення водного законодавства, якщо вони виникли внаслідок дії непереборних сил природи чи воєнних дій.

Відповідальність за порушення водного законодавства несуть особи, винні у:

- 1) самовільному захопленні водних об'єктів;
- 2) забрудненні та засміченні вод;
- 3) порушенні режиму господарської діяльності у водоохоронних зонах та на землях водного фонду;
- 4) руйнуванні русел річок, струмків та водотоків або порушенні природних умов поверхневого стоку під час будівництва і експлуатації автошляхів, залізниць та інших інженерних комунікацій;
- 5) введенні в експлуатацію підприємств, комунальних та інших об'єктів без очисних споруд чи пристроїв належної потужності;
- 6) недотриманні умов дозволу або порушенні правил спеціального водокористування;
- 7) самовільному проведенні гідротехнічних робіт (будівництво ставків, дамб, каналів, свердловин);

8) порушенні правил ведення державного обліку вод або перекрученні чи внесенні недостовірних відомостей в документи державної статистичної звітності;

9) пошкодженні водогосподарських та гідрометричних споруд і пристроїв, порушенні правил експлуатації та встановлених режимів їх роботи;

10) незаконному створенні систем скидання зворотних вод у водні об'єкти, міську каналізаційну мережу або зливну каналізацію та несанкціонованому скиданні зворотних вод;

11) використанні земель водного фонду не за призначенням;

12) неповідомленні (приховуванні) відомостей про аварійні ситуації на водних об'єктах;

13) відмові від надання (приховуванні) проектної документації та висновків щодо якості проектів підприємств, споруд та інших об'єктів, що можуть впливати на стан вод, а також актів і висновків комісій, які приймали об'єкт в експлуатацію;

14) порушенні правил охорони внутрішніх морських вод та територіального моря від забруднення та засмічення.

Законодавством України може бути встановлено відповідальність і за інші правопорушення щодо використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів.

Підприємства, установи, організації і громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, іноземні юридичні особи зобов'язані відшкодувати збитки, завдані ними внаслідок порушень водного законодавства, в розмірах і порядку, встановлених законодавством України.

Відшкодування збитків, завданих внаслідок порушень водного законодавства, не звільняє винних від збору за спеціальне водокористування, а також від необхідності здійснення заходів щодо ліквідації шкідливих наслідків.

Притягнення винних у порушенні водного законодавства до відповідальності не звільняє їх від обов'язку відшкодування збитків, завданих ними внаслідок порушення водного законодавства.

Якщо міжнародним договором, в якому бере участь Україна, встановлено інші норми, ніж ті, що передбачені водним законодавством України, то застосовуються норми міжнародного договору.

2 ЗАКОН УКРАЇНИ ПРО ТВАРИННИЙ СВІТ ЯК ОСНОВА РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ З ГІДРОБІОНТІВ

Тваринний світ є одним з компонентів навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом духовного та естетичного збагачення і виховання людей, об'єктом наукових досліджень, а також важливою базою для одержання промислової і лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей.

В свою чергу гідробіонти є невід'ємною частиною фауни України та об'єктами діяльності суб'єктів рибної промисловості, тому в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь в Україні за участю підприємств, установ, організацій і громадян здійснюються заходи щодо охорони, науково обґрунтованого, невиснажливого їх використання та відтворення.

Відносини у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, об'єкти якого перебувають у стані природної волі, у напіввільних умовах чи в неволі, на суші, у воді, ґрунті та повітрі, постійно чи тимчасово населяють територію України або належать до природних багатств її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, регулюються Конституцією України, цим Законом, законами України "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про мисливське господарство та полювання" та іншими нормативно-правовими актами.

Відносини у галузі охорони, використання і відтворення сільськогосподарських, свійських тварин, а також діяльність, пов'язана з охороною і використанням залишків викопних тварин, регулюються відповідним законодавством України.

Завданнями законодавства України про охорону, використання і відтворення тваринного світу є:

регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення об'єктів тваринного світу;

збереження та поліпшення середовища існування диких тварин;

забезпечення умов збереження всього видового і популяційного різноманіття тварин.

Об'єктами тваринного світу, на які поширюється дія цього Закону, є:

дикі тварини - хордові, в тому числі хребетні (ссавці, птахи, плазуни, земноводні, риби та інші) і безхребетні (членистоногі, молюски, голкошкірі та інші) в усьому їх видовому і популяційному різноманітті та на всіх стадіях розвитку (ембріони, яйця, лялечки тощо), які перебувають у стані природної волі, утримуються у напіввільних умовах чи в неволі;

частини диких тварин (роги, шкіра тощо);

продукти життєдіяльності диких тварин (мед, віск тощо).

Об'єкти тваринного світу, а також нори, хатки, лігва, мурашники, боброві загати та інше житло і споруди тварин, місця токування, линяння, гніздових колоній птахів, постійних чи тимчасових скупчень тварин, нерестовищ, інші території, що є середовищем їх існування та шляхами міграції, підлягають охороні.

Дикі тварини, які перебувають у стані природної волі в межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, інші об'єкти тваринного світу, на які поширюється дія цього Закону і які перебувають у державній власності, а також об'єкти тваринного світу, що у встановленому законодавством порядку набуті у комунальну або приватну власність і визнані об'єктами загальнодержавного значення, належать до природних ресурсів загальнодержавного значення.

Право власності на об'єкти тваринного світу набувається та реалізується відповідно до Конституції України, цього Закону та інших законів України.

Об'єкти тваринного світу, які перебувають у стані природної волі і знаходяться в межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, є об'єктами права власності Українського народу.

Від імені Українського народу права власника об'єктів тваринного світу, які є природним ресурсом загальнодержавного значення, здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією України.

Кожний громадянин має право користуватися об'єктами тваринного світу - об'єктами права власності Українського народу відповідно до цього Закону та інших законів України.

Об'єкти тваринного світу в Україні можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності.

Об'єкти тваринного світу в Україні знаходяться під охороною держави незалежно від права власності на них.

Об'єкти тваринного світу, які утримуються (зберігаються) підприємствами, установами та організаціями державної або комунальної форми власності, є об'єктом права державної або комунальної власності.

Об'єкти тваринного світу, вилучені із стану природної волі, розведені (отримані) у напіввільних умовах чи в неволі або набуті іншим не забороненим законом шляхом, можуть перебувати у приватній власності юридичних та фізичних осіб.

Законність набуття у приватну власність об'єктів тваринного світу (крім добутих у порядку загального використання) повинна бути підтверджена відповідними документами, що засвідчують законність вилучення цих об'єктів з природного середовища, ввезення в Україну з інших країн, факту

купівлі, обміну, отримання у спадок тощо, які видаються в установленому законодавством порядку.

У передбаченому законом порядку права власників об'єктів тваринного світу можуть бути обмежені в інтересах охорони цих об'єктів, навколишнього природного середовища та захисту прав громадян.

Право приватної власності на об'єкти тваринного світу припиняється у разі:

- жорстокого поводження з дикими тваринами;

- встановлення законодавчими актами заборони щодо перебування у приватній власності окремих об'єктів тваринного світу.

Право приватної власності на об'єкти тваринного світу може припинятися і в інших випадках, передбачених законом.

Право приватної власності на об'єкти тваринного світу у випадках, передбачених частиною першою цієї статті, може бути припинено в судовому порядку за позовами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, або прокурора.

Під час проведення заходів щодо охорони, раціонального використання і відтворення тваринного світу, а також під час здійснення будь-якої діяльності, яка може вплинути на середовище існування диких тварин та стан тваринного світу, повинно забезпечуватися додержання таких основних вимог і принципів:

- збереження умов існування видового і популяційного різноманіття тваринного світу в стані природної волі;

- недопустимість погіршення середовища існування, шляхів міграції та умов розмноження диких тварин;

- збереження цілісності природних угруповань диких тварин;

- додержання науково обґрунтованих нормативів і лімітів використання об'єктів тваринного світу, забезпечення невиснажливого їх використання, а також відтворення;

- раціональне використання корисних властивостей і продуктів життєдіяльності диких тварин;

- платність за спеціальне використання об'єктів тваринного світу;

- регулювання чисельності диких тварин в інтересах охорони здоров'я населення і запобігання заподіяння шкоди довкіллю, господарській та іншій діяльності;

- урахування висновків екологічної експертизи щодо об'єктів господарської та іншої діяльності, які можуть негативно впливати на стан тваринного світу.

Громадяни відповідно до закону мають право:

- на загальне і спеціальне використання об'єктів тваринного світу;

мати у власності окремі об'єкти тваринного світу;
на компенсацію шкоди, завданої дикими тваринами.

Громадяни відповідно до закону зобов'язані:

охороняти тваринний світ і середовище перебування диких тварин;
сприяти відтворенню відновлюваних об'єктів тваринного світу;
використовувати об'єкти тваринного світу відповідно до закону;
відшкодовувати шкоду, заподіяну ними тваринному світу внаслідок порушення вимог законодавства про охорону, використання і відтворення тваринного світу.

Державне управління та регулювання у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу здійснюють Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, уповноважені центральні органи виконавчої влади у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, до яких належать центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, інші уповноважені органи виконавчої влади відповідно до їх повноважень.

Органам місцевого самоврядування законами можуть бути надані окремі повноваження органів виконавчої влади у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.

До повноважень Кабінету Міністрів України у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу належить:

забезпечення реалізації визначеної Верховною Радою України державної політики у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

забезпечення державного регулювання і контролю у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

здійснення управління об'єктами тваринного світу державної власності відповідно до закону;

розроблення та здійснення загальнодержавних програм у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

затвердження порядку встановлення екологічних нормативів, лімітів та видачі відповідних дозволів чи інших документів на право використання

об'єктів тваринного світу як природного ресурсу загальнодержавного значення;

організація зовнішньоекономічних зв'язків і міжнародного співробітництва у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

координація роботи уповноважених центральних органів виконавчої влади у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу здійснення інших повноважень, передбачених законом.

До повноважень уповноважених центральних органів виконавчої влади у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу належить:

реалізація державної політики у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

здійснення державного регулювання і контролю у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

здійснення нормативного регулювання у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

організація робіт з охорони, використання і відтворення об'єктів тваринного світу, збереження та поліпшення середовища їх існування, умов розмноження і шляхів міграції;

вирішення відповідних питань у сфері користування об'єктами тваринного світу;

координація діяльності органів державної влади, підприємств, установ, організацій та громадян у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

розроблення порядку видачі відповідних дозволів чи інших документів на право використання об'єктів тваринного світу, а також забезпечення видачі таких документів на право використання об'єктів тваринного світу, які належать до природних ресурсів загальнодержавного значення;

прийняття рішення про припинення використання об'єктів тваринного світу у випадках, передбачених цим Законом;

встановлення лімітів, норм використання об'єктів тваринного світу, вирішення в межах своїх повноважень питань щодо регулювання здійснення полювання, рибальства та інших видів використання об'єктів тваринного світу;

визначення за погодженням із "центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну фінансову політику, вартості відповідних дозволів чи інших документів на право добування об'єктів тваринного світу;

подання в установленому порядку документів з питань надання у користування мисливських угідь та рибогосподарських водних об'єктів органам, які уповноважені приймати рішення про надання у користування таких угідь та об'єктів;

видача відповідних дозволів чи інших документів на право переселення об'єктів тваринного світу, організація роботи з їх штучного відтворення;

забезпечення ведення державного обліку чисельності та обліку обсягів добування об'єктів тваринного світу;

організація роботи щодо укладення відповідно до закону з користувачами мисливських угідь та рибогосподарських водних об'єктів договорів про умови здійснення діяльності щодо охорони, використання і відтворення тваринного світу, здійснення контролю за виконанням цих договорів;

ведення моніторингу та державного кадастру тваринного світу;

вирішення інших питань, визначених законами України та покладених на них актами Президента України.

уповноважені центральні органи виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, мисливського господарства та полювання здійснюють покладені на них повноваження самостійно і через їх територіальні органи (у разі їх утворення), а на території Автономної Республіки Крим - через органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища і лісового та мисливського господарства.

До повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу належить:

реалізація державної політики у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

здійснення контролю за додержанням вимог законодавства про охорону, використання і відтворення тваринного світу юридичними та фізичними особами;

розроблення та забезпечення виконання державних, місцевих та інших територіальних програм з питань охорони, використання і відтворення тваринного світу;

погодження в установленому порядку питань, що стосуються надання в користування мисливських угідь та рибогосподарських водних об'єктів;

організація і здійснення державного регулювання та контролю за охороною, використанням і відтворенням тваринного світу, забезпеченням ведення моніторингу, державного кадастру та державного обліку об'єктів тваринного світу, які перебувають на їх території;

встановлення відповідно до закону обмежень щодо використання об'єктів тваринного світу;

забезпечення додержання вимог законодавства у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

погодження питань щодо розміщення підприємств, інших об'єктів, які можуть негативно впливати на стан тваринного світу;

взаємодія з органами місцевого самоврядування з питань охорони, використання і відтворення тваринного світу;

здійснення інших повноважень, передбачених законом.

До повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських, районних, сільських, селищних, міських, районних у містах (де вони утворені) рад у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу належить:

організація розроблення і затвердження республіканських та інших територіальних програм з питань охорони, використання і відтворення тваринного світу;

вирішення в установленому законодавством порядку питань щодо надання в користування мисливських угідь та рибогосподарських водних об'єктів;

організація та здійснення заходів щодо охорони тваринного світу та поліпшення середовища його існування;

здійснення інших повноважень, передбачених законом.

Громадянам гарантується право безоплатного загального використання об'єктів тваринного світу для задоволення життєво необхідних потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних тощо).

Загальне використання об'єктів тваринного світу здійснюється без вилучення об'єктів тваринного світу з природного середовища (за винятком любительського і спортивного рибальства у водних об'єктах загального користування в межах встановлених законодавством обсягів безоплатного вилову).

У порядку загального використання об'єктів тваринного світу здійснюється використання корисних властивостей життєдіяльності тварин - природних санітарів середовища, запилювачів рослин тощо, а також використання об'єктів тваринного світу в наукових, культурно-освітніх, виховних, естетичних та інших цілях, не заборонених законом.

Під час здійснення загального використання об'єктів тваринного світу забороняється знищення тварин, руйнування їхнього житла та інших споруд (нір, хаток, лігв, гнізд, мурашників, бобрових загат тощо), порушення середовища існування тварин і погіршення умов їх розмноження.

До спеціального використання об'єктів тваринного світу належать усі види використання тваринного світу (за винятком передбачених законодавством випадків безоплатного любительського і спортивного рибальства у водних об'єктах загального користування), що здійснюються з їх вилученням (добуванням, збиранням тощо) із природного середовища.

Спеціальне використання об'єктів тваринного світу в порядку ведення мисливського і рибного господарства здійснюється з наданням відповідно до закону підприємствам, установам, організаціям і громадянам права

користування мисливськими угіддями та рибогосподарськими водними об'єктами.

Спеціальне використання об'єктів тваринного світу здійснюється лише за відповідними дозволами чи іншими документами, що видаються в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Ця вимога поширюється також на власників чи користувачів земельними ділянками, на яких перебувають (знаходяться) об'єкти тваринного світу.

За спеціальне використання об'єктів тваринного світу справляється збір.

Збір справляється за такі види спеціального використання об'єктів тваринного світу:

- мисливство;

- рибальство, включаючи добування водних безхребетних тварин;

- використання диких тварин з метою отримання продуктів їх життєдіяльності;

- добування (придбання) диких тварин з метою їх утримання і розведення у напіввільних умовах чи в неволі;

- використання об'єктів тваринного світу в наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілях у разі їх вилучення з природного середовища з метою отримання прибутку.

Розмір збору встановлюється залежно від виду (групи видів) тварин, мети та обсягів їх використання, поширення та цінності, з урахуванням місцезнаходження, якості, продуктивності території та інших екологічних і економічних факторів.

Спеціальне використання об'єктів тваринного світу в наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілях (якщо це не пов'язане з отриманням прибутку), з метою відтворення тваринного світу, порятунку диких тварин, які зазнають лиха, регулювання чисельності диких тварин в інтересах охорони здоров'я населення і відвернення заподіяння шкоди природному середовищу, господарській та іншій діяльності, а також регулювання чисельності хижих і шкідливих тварин у порядку ведення мисливського і рибного господарства здійснюється без справляння збору.

Порядок справляння і розміри збору за спеціальне використання об'єктів тваринного світу встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Право спеціального використання об'єктів тваринного світу припиняється в разі:

- закінчення строку, на який було надано відповідний дозвіл чи інший документ на право їх використання;

- добровільної відмови підприємств, установ, організацій та громадян від використання об'єктів тваринного світу;

- припинення діяльності підприємств, установ, організацій та громадян, які використовували об'єкти тваринного світу;

порушення встановленого законодавством порядку та умов спеціального використання об'єктів тваринного світу.

Право використання об'єктів тваринного світу може бути також припинено на підставі рішення суду в разі систематичного невиконання підприємствами, установами, організаціями та громадянами встановлених законодавством правил, норм та інших вимог або договірних обов'язків щодо охорони, використання і відтворення об'єктів тваринного світу, а також в інших випадках, передбачених законом.

Припинення права спеціального використання об'єктів тваринного світу здійснюється в порядку, визначеному законом.

Припинення права спеціального використання об'єктів тваринного світу не звільняє підприємства, установи, організації та громадян від зобов'язань щодо відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення законодавства про охорону, використання і відтворення тваринного світу.

За умови додержання вимог цього Закону та інших нормативно-правових актів можуть здійснюватися такі види використання об'єктів тваринного світу:

- мисливство;

- рибальство, включаючи добування водних безхребетних тварин;

- використання об'єктів тваринного світу в наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілях;

- використання корисних властивостей життєдіяльності тварин - природних санітарів середовища, запилювачів рослин тощо;

- використання диких тварин з метою отримання продуктів їх життєдіяльності;

- добування (придбання) диких тварин з метою їх утримання і розведення у напіввільних умовах чи в неволі.

Законами можуть бути передбачені й інші види використання об'єктів тваринного світу.

Мисливством вважається вид спеціального використання тваринного світу, яке здійснюється шляхом добування диких звірів та птахів, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь і які можуть бути об'єктами полювання.

Для організації та ведення мисливського господарства надаються у користування спеціально визначені для цього мисливські угіддя.

Користувачами мисливських угідь можуть бути спеціалізовані мисливські господарства, інші підприємства, установи та організації, в яких створені спеціалізовані підрозділи для ведення мисливського господарства з наданням в їх користування мисливських угідь.

Право на полювання в межах визначених для цього мисливських угідь мають громадяни України, які досягли 18-річного віку і одержали відповідні документи, що засвідчують право на полювання.

Документами на право полювання є:

посвідчення мисливця;

щорічна контрольна картка обліку добутої дичини і порушень правил полювання з відміткою про сплату державного мита;

дозвіл на добування мисливських тварин (ліцензія, відстрільна картка тощо);

відповідний дозвіл на право користування вогнепальною мисливською зброєю (у разі полювання з такою зброєю);

паспорт на собак мисливських порід, інших ловчих звірів і птахів у разі їх використання під час полювання.

Зазначені документи мисливець зобов'язаний мати під час здійснення полювання, транспортування або перенесення продукції полювання і пред'являти їх на вимогу осіб, уповноважених здійснювати контроль у галузі мисливського господарства та полювання.

Посвідчення мисливця та щорічна контрольна картка обліку добутої дичини і порушень правил полювання видаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, а на території Автономної Республіки Крим органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань лісового та мисливського господарства відповідно до порядку, встановленого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері лісового та мисливського господарства.

Організація і ведення мисливського господарства, полювання та надання у користування мисливських угідь здійснюються у порядку, встановленому Законом України "Про мисливське господарство та полювання", іншими нормативно-правовими актами.

Рибальством вважається добування риби та водних безхребетних.

На території України відповідно до законодавства може здійснюватися промислове, любительське та спортивне рибальство.

Правила рибальства, об'єкти рибальства, порядок надання у користування рибогосподарських водних об'єктів, а також вимоги щодо ведення рибного господарства визначаються у порядку, встановленому цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Підприємствам, установам, організаціям і громадянам у порядку спеціального використання об'єктів тваринного світу надається право ведення промислового рибальства, включаючи промисел водних безхребетних на промислових ділянках рибогосподарських водних об'єктів та континентальному шельфі України.

До рибогосподарських водних об'єктів належать усі поверхневі, територіальні і внутрішні морські води, які використовуються (можуть використовуватися) для промислового добування, вирощування чи розведення риби та інших об'єктів водного промислу або мають значення

для природного відтворення їх запасів, а також виключна (морська) економічна зона та акваторія у межах континентального шельфу України.

Перелік промислових ділянок рибогосподарських водних об'єктів (їх частин) визначається Кабінетом Міністрів України.

Підприємства, установи, організації і громадяни, яким надано в користування рибогосподарські водні об'єкти (їх частини), для ведення промислового рибальства, включаючи промисел водних безхребетних, зобов'язані дотримуватися вимог, передбачених статтею 34 цього Закону, а також здійснювати інші заходи, що забезпечують поліпшення екологічного стану водних об'єктів і умов відтворення рибних запасів, та утримувати в належному санітарному стані прибережні захисні смуги в місцях здійснення промислового рибальства.

У порядку загального використання об'єктів тваринного світу громадянам, у випадках, передбачених законодавством, дозволяється безоплатне любительське і спортивне рибальство для особистого споживання (без права реалізації) у визначених відповідно до законодавства водних об'єктах загального користування у межах встановлених законодавством обсягів безоплатного вилову і за умови додержання встановлених правил рибальства і водокористування.

В інших випадках любительське і спортивне рибальство здійснюються на праві спеціального використання об'єктів тваринного світу в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України відповідно до цього та інших законів.

Використання об'єктів тваринного світу, які перебувають у стані природної волі, в наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілях здійснюється підприємствами, установами, організаціями та громадянами безоплатно і без відповідних дозволів чи інших документів, якщо при цьому об'єкти тваринного світу не вилучаються (в тому числі тимчасово) із природного середовища, тваринам та середовищу їх існування не завдається шкоди, не порушуються права власників та користувачів природних ресурсів.

Використання об'єктів тваринного світу, які перебувають у напіввільних умовах чи в неволі, для наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілей може здійснюватися за плату без вилучення тварин із середовища їх існування.

Вилучення об'єктів тваринного світу в наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілях із природного середовища допускається тільки за відповідними дозволами чи іншими документами, які видаються згідно з правилами, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

У разі необхідності уповноважені центральні органи виконавчої влади у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, а на території Автономної Республіки Крим - органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища і лісового та мисливського господарства можуть встановлювати обмеження, а також постійну чи тимчасову заборону використання об'єктів тваринного світу або вилучення об'єктів тваринного світу в наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілях. Підприємства, установи, організації та громадяни, які в зазначених цілях вилучають об'єкти тваринного світу з природного середовища, зобов'язані забезпечувати комплексне використання їх і збереження для подальших наукових досліджень добутого зоологічного матеріалу.

Використання корисних властивостей життєдіяльності тварин - природних санітарів середовища, запилювачів рослин тощо допускається тільки без їх вилучення та знищення, погіршення середовища їх існування і без заподіяння тваринам іншої шкоди.

Використання диких тварин з метою отримання продуктів їх життєдіяльності допускається тільки без вилучення та знищення тварин і без погіршення середовища їх існування.

Використання диких тварин з метою отримання продуктів їх життєдіяльності здійснюється за правилами, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Підприємствам, установам, організаціям і громадянам дозволяється добування (придбання) диких тварин з метою утримання і розведення у напіввільних умовах чи в неволі для використання цих тварин та отриманих продуктів їх життєдіяльності.

Тварини, вилучені з природного середовища за відповідним дозволом чи іншим документом та за визначену у встановленому законодавством порядку плату, є власністю підприємств, установ, організацій та громадян, яким цей дозвіл чи інший документ було видано.

Дикі тварини, що утримуються підприємствами, установами, організаціями та громадянами у напіввільних умовах чи в неволі без відповідного дозволу чи інших документів на право вилучення їх з природного середовища, що засвідчують законність їх набуття, вважаються незаконно набутими.

Правила добування диких тварин, а також їх утримання і розведення у напіввільних умовах чи в неволі встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, і центральним органом

виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства.

В інтересах охорони здоров'я і безпеки населення, запобігання захворюванням сільськогосподарських та інших свійських тварин, відвернення заповідання шкоди навколишньому природному середовищу, господарській та іншій діяльності здійснюються заходи, спрямовані на регулювання чисельності окремих видів диких тварин.

Ці заходи повинні здійснюватися способами, які не допускали б заповідання шкоди іншим видам тварин і забезпечували збереження середовища існування диких тварин.

Види диких тварин, чисельність яких підлягає регулюванню, порядок проведення відповідних заходів щодо регулювання їх чисельності визначаються обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, а на території Автономної Республіки Крим - органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища з урахуванням науково обґрунтованих експертних висновків та за погодженням з іншими уповноваженими центральними органами виконавчої влади у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. Інформація щодо видів диких тварин, чисельність яких підлягає регулюванню, порядок проведення відповідних заходів щодо регулювання їх чисельності надається уповноваженими органами центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Регулювання чисельності хижих та шкідливих тварин у порядку ведення мисливського і рибного господарства здійснюється відповідно до Закону України "Про мисливське господарство та полювання", інших нормативно-правових актів.

Користувачі об'єктами тваринного світу в установленому законодавством порядку мають право:

- здійснювати спеціальне використання об'єктів тваринного світу відповідно до цього Закону;

- власності на добути (придбані) в законному порядку об'єкти тваринного світу і доходи від їх реалізації;

- оскаржувати рішення органів виконавчої влади і посадових осіб, що порушують їх права на використання об'єктів тваринного світу.

Підприємства, установи, організації та громадяни, які здійснюють ведення мисливського і рибного господарства, мають також право брати участь у вирішенні питань охорони, використання і відтворення об'єктів тваринного світу, що перебувають на території закріплених за ними мисливських угідь та рибогосподарських водних об'єктів.

Підприємства, установи, організації та громадяни користуються й іншими правами щодо використання об'єктів тваринного світу.

Права підприємств, установ, організацій та громадян щодо використання об'єктів тваринного світу можуть бути обмежені відповідно до закону.

Користувачі об'єктами тваринного світу в установленому законодавством порядку зобов'язані:

- додержуватися встановлених правил, норм, лімітів і строків використання об'єктів тваринного світу;

- використовувати тваринний світ у способи, що не допускають порушення цілісності природних угруповань і забезпечують збереження тварин, яких не дозволено використовувати;

- безперешкодно допускати до перевірки всіх об'єктів, де утримуються, перероблюються та реалізуються об'єкти тваринного світу, представників органів, що здійснюють державний контроль за охороною і використанням тваринного світу, своєчасно виконувати їх законні вимоги та розпорядження;

- своєчасно вносити збір за спеціальне використання об'єктів тваринного світу.

Користувачі об'єктами тваринного світу, які здійснюють ведення мисливського та рибного господарства, також зобов'язані:

- раціонально використовувати об'єкти тваринного світу, не допускати погіршення екологічного стану середовища існування тварин внаслідок власної діяльності, застосовувати природоохоронні технології під час здійснення виробничих процесів;

- проводити первинний облік чисельності і використання диких тварин, вивчати їх стан та характеристики угідь, де перебувають об'єкти тваринного світу, подавати цю інформацію органам, що здійснюють державний облік тварин та облік їх використання, ведення державного кадастру і моніторингу тваринного світу;

- проводити комплексні заходи, спрямовані на відтворення, в тому числі штучне, диких тварин, збереження і поліпшення середовища їх існування;

- здійснювати заходи щодо виконання загальнодержавних, регіональних, республіканських та інших територіальних екологічних програм з питань охорони, використання і відтворення тваринного світу;

- негайно інформувати природоохоронні органи, ветеринарні, санітарно-епідеміологічні служби про виявлення захворювань тварин, погіршення стану середовища їх існування, виникнення загрози знищення та випадки загибелі тварин, здійснювати комплексні заходи щодо профілактики і боротьби із захворюваннями;

- в межах закріпленої території здійснювати охорону об'єктів тваринного світу, дотримуватися режиму охорони видів тварин, занесених до Червоної

книги України і до переліків видів тварин, які підлягають особливій охороні на території Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя;

самостійно припиняти використання об'єктів тваринного світу в разі погіршення їх стану та умов існування, зниження відтворюючої здатності та виникнення загрози знищення тварин, негайно вживати заходів до усунення негативного впливу на тварин і середовище їх існування;

виконувати інші обов'язки щодо охорони і використання тваринного світу, передбачені законом.

Шкода, заподіяна власникам і користувачам об'єктами тваринного світу, підлягає відшкодуванню в порядку, передбаченому законодавством.

У разі припинення права спеціального використання об'єктів тваринного світу з підстав, не передбачених статтею 19 цього Закону, підприємствам, установам, організаціям та громадянам, яким було надано це право, надається рівноцінна можливість здійснення свого права.

Охорона тваринного світу включає систему правових, організаційних, економічних, матеріально-технічних, освітніх та інших заходів, спрямованих на збереження, відтворення і використання об'єктів тваринного світу.

Охорона тваринного світу передбачає комплексний підхід до вивчення стану, розроблення і здійснення заходів щодо охорони та поліпшення екологічних систем, в яких перебуває і складовою частиною яких є тваринний світ.

Охорона тваринного світу забезпечується шляхом:

встановлення правил та науково обґрунтованих норм охорони, раціонального використання і відтворення об'єктів тваринного світу;

встановлення заборони та обмежень при використанні об'єктів тваринного світу;

охорони від самовільного використання та інших порушень встановленого законодавством порядку використання об'єктів тваринного світу;

охорони середовища існування, умов розмноження і шляхів міграції тварин;

запобігання загибелі тварин під час здійснення виробничих процесів;

формування екологічної мережі, створення державних заповідників, заказників і визначення інших природних територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні;

встановлення особливого режиму охорони видів тварин, занесених до Червоної книги України і до переліків видів тварин, які підлягають особливій охороні на території Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя;

розроблення і впровадження програм (планів дій) щодо збереження та відтворення видів диких тварин, які перебувають під загрозою зникнення;

розведення в неволі рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тварин, створення центрів та "банків" для зберігання генетичного матеріалу;

встановлення науково обґрунтованих нормативів і лімітів використання об'єктів тваринного світу та вимог щодо засобів їх добування;

регулювання вилучення тварин із природного середовища для зоологічних колекцій;

надання допомоги тваринам у разі захворювання, загрози їх загибелі під час стихійного лиха і внаслідок надзвичайних екологічних ситуацій;

організації наукових досліджень, спрямованих на обґрунтування заходів щодо охорони тваринного світу;

виховання громадян у дусі гуманного ставлення до тварин;

пропаганди важливості охорони тваринного світу;

здійснення контролю у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

проведення заходів екологічної безпеки;

запобігання проникненню в природне середовище України чужорідних видів диких тварин та здійснення заходів щодо недопущення негативних наслідків у разі їх випадкового проникнення;

створення системи державного обліку, кадастру та моніторингу тваринного світу;

урахування питань охорони тваринного світу під час встановлення екологічних нормативів та здійснення господарської діяльності;

регулювання вивезення за митний кордон України об'єктів тваринного світу;

стимулювання діяльності, спрямованої на охорону, раціональне використання і відтворення тваринного світу;

проведення відповідно до законодавства інших заходів і встановлення інших вимог щодо охорони об'єктів тваринного світу.

З метою забезпечення наукової підтримки заходів з охорони, відтворення та раціонального використання об'єктів тваринного світу, недопущення погіршення стану середовища існування диких тварин організація наукових досліджень здійснюється за такими напрямками:

складення переліків видів тварин, що перебувають під загрозою зникнення, або видів тварин з особливо високим ризиком зникнення з урахуванням їх географічного поширення;

складення переліків та екологічних описів територій, що мають особливе значення для видів тварин на шляхах їх міграції, а також місць зимівлі та розмноження;

створення бази даних щодо чисельності популяцій мігруючих видів тварин методом їх мічення;

оцінка стану популяцій диких тварин, вилучених з природного середовища;

розроблення або вдосконалення екологічних методів запобігання шкоди, що спричиняють дикі тварини;

визначення ролі деяких видів диких тварин як індикаторів забруднення;

вивчення негативного впливу хімічного забруднення на стан популяцій диких тварин;

інші напрями наукових досліджень, які здійснюються з метою обґрунтування заходів щодо охорони тваринного світу.

З метою збереження і відтворення тварин здійснення окремих видів використання об'єктів тваринного світу, а також вилучення з природного середовища тварин може бути обмежено або повністю заборонено на певній території чи на певні строки в порядку, передбаченому цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Підприємства, установи, організації і громадяни при здійсненні будь-якої діяльності, що впливає або може вплинути на стан тваринного світу, зобов'язані забезпечувати охорону середовища існування, умов розмноження і шляхів міграції тварин.

Під час розміщення, проектування та забудови населених пунктів, підприємств, споруд та інших об'єктів, удосконалення існуючих і впровадження нових технологічних процесів, введення в господарський обіг цілих земель, заболочених, прибережних і зайнятих чагарниками територій, меліорації земель, здійснення лісових користувань і лісгосподарських заходів, проведення геологорозвідувальних робіт, видобування корисних копалин, визначення місць випасання і прогону свійських тварин, розроблення туристичних маршрутів та організації місць відпочинку населення повинні передбачатися і здійснюватися заходи щодо збереження середовища існування та умов розмноження тварин, забезпечення недоторканності ділянок, що становлять особливу цінність для збереження тваринного світу.

Під час розміщення, проектування і будівництва залізничних, шосейних, трубопровідних та інших транспортних магістралей, ліній електропередачі і зв'язку, а також каналів, гребель та інших гідротехнічних споруд повинні розроблятися і здійснюватися заходи, які забезпечували б збереження шляхів міграції тварин.

Введення в експлуатацію об'єктів і застосування технологій без забезпечення їх засобами захисту тварин та середовища їх існування забороняються.

Проведення вибухових та інших робіт, які є джерелом підвищеного шуму, в місцях розмноження тварин обмежується законодавством.

Випалювання сухої рослинності або її залишків допускається лише в разі господарської необхідності за відповідним дозволом обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, а на території Автономної Республіки Крим - органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища.

З метою збереження і поліпшення екологічного стану окремих територій, визначених в установленому законом порядку такими, що мають особливу цінність як середовище існування рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, та цінних видів тварин, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища може розробляти і запроваджувати для цих територій більш суворі екологічні нормативи, ніж ті, що встановлені для всієї території України.

Експлуатація гідротехнічних та інших споруд на водних об'єктах, встановлення гідрологічного режиму і режиму водоспоживання та інша діяльність, що впливає чи може вплинути на стан середовища існування диких тварин, повинні здійснюватися з урахуванням вимог охорони тваринного світу, інтересів рибного і мисливського господарства.

Гідромеліоративні роботи та промислове рибальство у місцях, які за рішенням уповноважених органів виконавчої влади, що здійснюють управління та регулювання у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, визначені як такі, що мають особливе значення для перебування водноболотних птахів та напівводних ссавців (бобри, хохулі тощо), здійснюються за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, а на території Автономної Республіки Крим - органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань мисливського господарства та полювання.

Підприємства, установи, організації та громадяни зобов'язані вживати заходів для запобігання загибелі тварин під час здійснення виробничих процесів, у тому числі зберігання, транспортування, застосування небезпечних для тварин препаратів, хімічних речовин та сполук, складування, знищення, захоронення промислових і побутових відходів, проведення сільськогосподарських, лісгосподарських, лісозаготівельних та інших робіт, а також під час експлуатації електричної мережі та транспортних засобів.

Під час проведення екологічної експертизи діючих об'єктів, проектів будівництва та реконструкції підприємств, споруд та інших об'єктів, впровадження нової техніки, технології, матеріалів і речовин обов'язково

враховується їх вплив на стан тваринного світу, середовище існування, шляхи міграції та умови розмноження тварин.

Місця будівництва підприємств, споруд та інших об'єктів, а також впровадження нової техніки, технології, матеріалів і речовин, що впливають або можуть вплинути на стан тваринного світу, погоджуються з уповноваженими центральними органами виконавчої влади у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, органами виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища і лісового та мисливського господарства.

Охорона тваринного світу на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду України забезпечується відповідно до цього Закону, Закону України "Про природно-заповідний фонд України" (2456-12), інших нормативно-правових актів.

Рідкісні та такі, що перебувають під загрозою зникнення в природних умовах на території України, види тварин підлягають особливій охороні і заносяться до Червоної книги України.

Порядок і вимоги щодо охорони, використання і відтворення рідкісних та таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тварин визначаються законом про Червону книгу України.

Види тварин, які не занесені до Червоної книги України, але мають особливу наукову, природоохоронну та іншу цінність, за рішенням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища заносяться до переліків видів тварин, що підлягають особливій охороні.

Визначення видів і встановлення порядку охорони, використання і відтворення тварин, занесених до зазначених переліків, здійснюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, з урахуванням науково обґрунтованих експертних висновків.

Правила добування рідкісних та таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тварин для розведення в спеціально створених умовах, а також у науково-дослідних та інших цілях встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Розведення в неволі рідкісних та таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тварин може дозволятися з метою їх збереження, охорони і відтворення насамперед, якщо цього неможливо досягнути в природних умовах, а також у науково-дослідних та інших цілях, які не мають наслідком скорочення чисельності цих тварин.

Дозволи на право займатися розведенням у напіввільних умовах чи в неволі видів тварин, які занесені до Червоної книги України, видає центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Для забезпечення збереження генетичного фонду рідкісних та таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тварин наукові установи й організації проводять дослідження з питань штучного розведення тварин, створюють центри та "банки" зберігання необхідного для цього генетичного матеріалу. Фінансування діяльності центрів та "банків" зберігання генетичного матеріалу здійснюється у порядку, передбаченому статтею 42 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища".

Створення і поповнення зоологічних колекцій (живих колекцій зоопарків, зоосадів, океанаріумів тощо, а також у вигляді колекцій опудал, препаратів, частин і залишків тварин) шляхом вилучення тварин з природного середовища провадяться підприємствами, установами, організаціями і громадянами лише за дозволами, що видаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Зоологічні колекції, що становлять наукову, культурно-освітню, навчально-виховну або естетичну цінність і мають загальнодержавне значення, підлягають державному обліку.

Створення, поповнення, зберігання, використання, відчуження та державний облік зоологічних колекцій, торгівля ними, а також ввезення в Україну, пересилання і вивезення за її межі здійснюються за правилами, що встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

У разі виникнення стихійного лиха та надзвичайних екологічних ситуацій, які загрожують існуванню тварин, користувачі об'єктами тваринного світу зобов'язані відповідно до цього Закону, Закону України "Про зону надзвичайної екологічної ситуації" та інших нормативно-правових актів надавати допомогу диким тваринам і негайно інформувати про це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища.

У випадках, коли дикі тварини, які зазнають лиха, не можуть бути збережені, за рішенням обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, а на території Автономної Республіки Крим - органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, дозволяється проведення їх селекційного відбору чи меліоративного відлову.

Порядок реєстрації та утримання диких тварин, які вилучені з природного середовища з метою надання їм допомоги, встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Для надання допомоги хворим і травмованим диким тваринам можуть створюватися регіональні центри порятунку та реабілітації диких тварин.

Порядок створення регіональних центрів порятунку та реабілітації диких тварин, а також порядок розміщення в них диких тварин і їх утримання визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини, та відповідними уповноваженими центральними органами виконавчої влади у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.

Під час застосування пестицидів і агрохімікатів повинні враховуватися вимоги цього Закону, законодавства про захист рослин, інших нормативно-правових актів щодо охорони тваринного світу і середовища існування тварин.

Підприємства, установи, організації та громадяни зобов'язані вживати заходів щодо забезпечення запобігання захворюванню і загибелі тварин під час зберігання, транспортування та застосування пестицидів і агрохімікатів.

Правила зберігання, транспортування та застосування пестицидів і агрохімікатів, а також обсяги і асортимент, використання яких дозволяється в Україні, затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної аграрної політики, та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення.

З метою запобігання загибелі тварин і погіршенню середовища їх існування обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну аграрну політику, та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, а на території Автономної Республіки Крим - орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну аграрну

політику, можуть визначати окремі території, на яких обмежується або забороняється застосування пестицидів і агрохімікатів.

Переселення тварин у нові місця перебування, акліматизація нових для фауни України видів диких тварин, а також заходи щодо схрещування диких тварин допускаються в науково-дослідних і господарських цілях з урахуванням науково обґрунтованих експертних висновків з дозволу центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, і центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства.

Самовільне переселення, акліматизація і схрещування диких тварин забороняються.

Підприємства, установи, організації та громадяни, які утримують або розводять у напіввільних умовах чи в неволі диких тварин, а також свійських тварин, які можуть схрещуватися з дикими тваринами або заподіяти їм шкоду, зобов'язані вживати заходів до запобігання виходу цих тварин у природне середовище.

Створення нових штамів мікроорганізмів, біологічно активних речовин, виведення генетично змінених організмів, виробництво інших продуктів біотехнології здійснюються лише в установленому порядку і за наявності позитивних висновків державної екологічної експертизи. Використання зазначених організмів і речовин за відсутності таких висновків забороняється.

Під час розроблення та встановлення нормативів екологічної безпеки (гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин у навколишньому природному середовищі, гранично допустимого вмісту забруднюючих речовин у кормах, гранично допустимих рівнів акустичного, електромагнітного, радіаційного та інших шкідливих фізичних і біологічних факторів, гранично допустимих викидів і скидів у навколишнє природне середовище забруднюючих хімічних речовин тощо) повинні враховуватися вимоги щодо охорони тваринного світу та середовища існування тварин.

Затвердження нормативів екологічної безпеки та лімітів добування диких тварин здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, у порядку, передбаченому законом.

Для добування об'єктів тваринного світу забороняються виготовлення, збут, застосування, зберігання отруйних принад, колючих, давлячих та капканоподібних знарядь лову, електроловильних систем (електровудок),

вибухових речовин, пташиного клею та монониткових (волосінних) сіток (крім тих, що призначені для промислового лову), а також інших засобів, заборонених законом.

Забороняються знаряддя добування об'єктів тваринного світу, що призводять до калічення диких тварин, їх страждань та масового безконтрольного знищення.

Ввезення в Україну і вивезення за її межі об'єктів тваринного світу здійснюються за правилами, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, крім генетично модифікованих.

Забороняється ввезення в Україну електроловильних систем (електровудок), монониткових (волосінних) сіток, мисливських капканів та інших засобів добування об'єктів тваринного світу, заборонених законом.

В інтересах охорони, раціонального використання та відтворення тваринного світу права власників і користувачів землі, лісів, водних об'єктів та інших природних ресурсів можуть бути обмежені законом і на них можуть покладатися відповідні обов'язки згідно з законом.

Моніторинг тваринного світу є складовою частиною моніторингу навколишнього природного середовища і здійснюється відповідно до Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища".

Для забезпечення охорони та організації раціонального використання тваринного світу ведуться державний облік тварин, облік обсягів їх добування, а також державний кадастр тваринного світу, який містить систематизовану сукупність відомостей про географічне розповсюдження видів (груп видів) тварин, їх чисельність і стан, характеристики середовища їх існування і сучасного господарського використання та інші необхідні дані.

Порядок ведення обліку тварин та обсягу їх добування встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері статистики, заінтересованими органами виконавчої влади та відповідними науковими установами.

Форма звітів про державний облік тварин та облік обсягів їх добування, порядок їх заповнення та періодичність подання затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері статистики, за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, погодженим із

центрального органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Порядок ведення державного кадастру тваринного світу визначається Кабінетом Міністрів України.

Державний контроль у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу здійснюється Кабінетом Міністрів України, місцевими державними адміністраціями, сільськими, селищними, міськими радами та їх виконавчими органами, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, органами виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища і мисливського господарства та полювання, іншими державними органами відповідно до закону.

Порядок здійснення державного контролю за охороною, використанням і відтворенням тваринного світу визначається Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища", цим Законом, Законом України "Про мисливське господарство та полювання", іншими законодавчими актами.

Громадський контроль у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу здійснюється громадськими інспекторами з охорони довкілля та громадськими інспекторами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань мисливського господарства та полювання.

Повноваження громадських інспекторів у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу визначаються положеннями про них, затвердженими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної аграрної політики.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства,

центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, а на території Автономної Республіки Крим - органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища і мисливського господарства та полювання у встановленому законом порядку мають право:

- контролювати додержання встановленого порядку обліку тварин та обліку їх використання;

- вимагати від фізичних та юридичних осіб усунення порушень законодавства про охорону, використання і відтворення об'єктів тваринного світу;

- припиняти використання об'єктів тваринного світу, яке ведеться з порушенням законодавства;

- зупиняти тимчасово роботи, під час проведення яких порушуються правила, норми та інші вимоги щодо охорони і використання тваринного світу, середовища існування, умов розмноження і шляхів міграції тварин, до усунення виявлених порушень;

- припиняти незаконні дії або анулювати дозволи чи інші передбачені законодавством документи та встановлювати обмеження на право добування, всіх видів використання, утримання, реалізації, вивезення з України і ввезення на її територію диких тварин;

- пред'являти позови про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствами, установами, організаціями та громадянами внаслідок порушення законодавства про охорону, використання і відтворення об'єктів тваринного світу.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, а на території Автономної Республіки Крим - органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища і мисливського господарства та полювання мають також інші права, передбачені законом.

Посадові особи уповноважених центральних органів виконавчої влади та їх територіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, що здійснюють державний контроль та управління в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, відповідно до закону мають право:

- давати обов'язкові до виконання вказівки (приписи) про усунення порушень у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

перевіряти документи на право використання об'єктів тваринного світу, зупиняти транспортні (в тому числі плавучі) засоби та проводити огляд речей, транспортних (у тому числі плавучих) засобів, знарядь полювання і рибальства, добутої продукції та інших предметів;

доставляти осіб, які порушують законодавство в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, до міліції чи в приміщення виконавчого органу сільської, селищної ради;

вилучати в порядку, визначеному законом, у осіб, які порушують законодавство в галузі охорони і використання тваринного світу, знаряддя добування тварин (у тому числі водних), транспортні (в тому числі плавучі) засоби, обладнання та предмети, що були знаряддями правопорушення, незаконно добуту продукцію, а також відповідні документи;

проводити у випадках, встановлених законом, фотографування, звукозапис, кіно- і відеозйомку як допоміжний засіб для попередження і розкриття порушень законодавства в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

викликати посадових осіб, громадян України та іноземців для дачі усних або письмових пояснень у зв'язку з порушенням ними законодавства в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

безперешкодно відвідувати територію і приміщення підприємств, установ та організацій, які здійснюють добування, утримання, зберігання або переробку об'єктів тваринного світу, з метою здійснення нагляду за дотриманням вимог законодавства про охорону, використання і відтворення тваринного світу;

визначати розмір збитків, завданих об'єктам тваринного світу, за затвердженими таксами та методиками;

анулювати видані ними дозволи чи інші передбачені законодавством документи на право добування та утримання об'єктів тваринного світу в інших цілях, а також на право переселення, акліматизацію та утримання в неволі чи напіввільних умовах цих об'єктів тваринного світу;

складати протоколи та розглядати в установленому законом порядку справи про адміністративні правопорушення в галузі охорони, використання і відтворення об'єктів тваринного світу.

Посадові особи підприємств, установ та організацій, що здійснюють охорону, використання і відтворення тваринного світу, та громадські інспектори у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу відповідно до законодавства мають право:

перевіряти документи на право використання об'єктів тваринного світу, зупиняти транспортні (в тому числі плавучі) засоби та проводити огляд речей, транспортних (у тому числі плавучих) засобів, знарядь полювання і рибальства, добутої продукції та інших предметів;

доставляти осіб, які порушують законодавство у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, до міліції чи в приміщення виконавчого органу сільської, селищної ради;

вилучати в порядку, визначеному законом, у осіб, які порушують законодавство в галузі охорони і використання тваринного світу, знаряддя добування тварин (у тому числі водних), транспортні (в тому числі плавучі) засоби, обладнання та предмети, що були знаряддями правопорушення, незаконно добуту продукцію, а також відповідні документи (крім громадських інспекторів);

проводити у випадках, встановлених законом, фотографування, звукозапис, кіно- і відеозйомку як допоміжний засіб для попередження і розкриття порушень законодавства в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

складати протоколи про правопорушення в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.

Для здійснення державного контролю за охороною, використанням і відтворенням тваринного світу у складі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, інших уповноважених центральних органів виконавчої влади у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, органах виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища і лісового та мисливського господарства можуть створюватися спеціальні підрозділи.

Під час виконання службових обов'язків державні інспектори спеціальних підрозділів мають право на носіння форми встановленого зразка, а також на носіння та застосування табельної зброї та інших спеціальних засобів відповідно до законодавства.

Державні інспектори спеціальних підрозділів підлягають обов'язковому державному особистому страхуванню. Держава гарантує їм соціальний захист.

Порядок та умови страхування державних інспекторів спеціальних підрозділів та їх соціального захисту встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Працівникам підприємств, установ та організацій, які здійснюють охорону і контроль у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, гарантується правовий захист їх честі, гідності, здоров'я та життя відповідно до законодавства.

Стимулювання працівників уповноважених органів виконавчої влади, громадських інспекторів, посадових осіб підприємств, установ та організацій, які здійснюють охорону, використання і відтворення

тваринного світу, здійснюється відповідно до Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" та інших законодавчих актів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Порушення законодавства в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу тягне за собою адміністративну, цивільно-правову чи кримінальну відповідальність відповідно до закону.

Відповідальність за порушення законодавства в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу несуть особи, винні в:

- порушенні встановленого законодавством порядку надання об'єктів тваринного світу в користування;

- порушенні правил використання об'єктів тваринного світу;

- незаконному вилученні об'єктів тваринного світу з природного середовища;

- перевищенні лімітів і порушенні інших встановлених законодавством вимог використання об'єктів тваринного світу;

- невиконанні вимог державної екологічної експертизи;

- порушенні встановлених законодавством вимог щодо охорони середовища існування, умов розмноження і шляхів міграції тварин, самовільному випалюванні сухої рослинності або її залишків;

- порушенні правил зберігання, транспортування, застосування засобів захисту рослин, стимуляторів їх росту, мінеральних добрив та інших речовин (препаратів);

- порушенні правил створення, поповнення, зберігання, використання та державного обліку зоологічних колекцій, торгівлі ними, а також установленого законодавством порядку їх пересилання, ввезення в Україну і вивезення за її митну територію;

- самовільному або з порушенням установленого законодавством порядку переселенні, акліматизації та схрещуванні тварин, а також виведенні і використанні генетично змінених організмів;

- жорстокому поводженні з тваринами;

- приховуванні та перекрученні інформації про стан і чисельність об'єктів тваринного світу та їх використання;

- невжитті заходів щодо запобігання загибелі тварин, погіршенню середовища їх існування та ліквідації негативного впливу на тваринний світ;

- порушенні порядку придбання, реалізації, пересилання і вивезення за межі України, ввезення на її територію диких тварин та інших об'єктів тваринного світу;

- невиконанні встановлених законодавством вимог щодо охорони видів тварин, занесених до Червоної книги України або до переліків видів тварин, що підлягають особливій охороні;

виготовленні, зберіганні, реалізації та застосуванні заборонених знарядь добування тварин;

невиконанні законних розпоряджень посадових осіб органів, що здійснюють державний контроль та управління у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.

Законом може бути встановлено відповідальність і за інші порушення законодавства в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.

Підприємства, установи, організації та громадяни зобов'язані відшкодувати шкоду, заподіяну ними внаслідок порушення законодавства в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, в порядку та розмірах, встановлених законодавством.

Незаконно добуті (зібрані) об'єкти тваринного світу, виготовлена з них продукція, знаряддя правопорушень підлягають безоплатному вилученню в установленому законом порядку.

Дикі тварини та інші об'єкти тваринного світу, що ввезені на територію України або вивозяться за її межі з порушенням законодавства, підлягають у встановленому законом порядку конфіскації або безоплатному вилученню і реалізуються згідно з правилами, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини.

У разі вилучення незаконно добутих живих тварин повинні бути вжиті заходи щодо їх збереження, і за можливості - повернення у природне середовище.

Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлені інші правила, ніж ті, що передбачені цим Законом, то застосовуються правила міжнародного договору.

Україна бере участь у міжнародному співробітництві з питань охорони, використання і відтворення тваринного світу.

З ЗАКОН УКРАЇНИ ПРО РИБУ, ІНШІ ВОДНІ ЖИВІ РЕСУРСИ ТА ХАРЧОВУ ПРОДУКЦІЮ З НИХ ЯК БАЗА ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКТІВ З ГІДРОБІОНТІВ

Об'єктами для виробництва продукції з гідробіонтів є безпосередньо гідробіонти – організми, нормальне існування яких неможливе без водного середовища. Організація такого виробництва у обов'язковому порядку потребує правових і організаційних засад забезпечення якості та безпеки риби, інших водних живих ресурсів, виготовленої з них харчової продукції для життя і здоров'я населення та запобігання негативному впливу на довкілля у разі вилову, переробки, фасування та переміщення через митний кордон України. Основним документом, що регламентує ці аспекти є Закон України про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них.

У цьому Законі терміни вживаються у такому значенні:

атестація виробництва - офіційне підтвердження органом з сертифікації наявності необхідних та достатніх умов, які забезпечують дотримання встановлених нормативно-правовими актами та нормативними документами вимог до конкретного переробного виробництва;

ветеринарне свідоцтво або ветеринарна довідка - виданий в установленому порядку документ, що підтверджує відповідність конкретної партії продуктів лову та харчової продукції з них вимогам ветеринарно-санітарної безпеки.

У разі здійснення експорту продуктів лову та харчової продукції з них ветеринарне свідоцтво підлягає обміну на міжнародний ветеринарний сертифікат;

критичні точки виробництва - етапи чи операції в процесі виготовлення харчової продукції, проведення контролю під час яких запобігає можливості виробництва неякісної чи небезпечної продукції;

партія вирощених живої риби або інших водних живих ресурсів - кількість риби або інших водних живих ресурсів, вирощених в окремому ставку, іншому водному об'єкті (його ділянці), незалежно від об'єму води в них та їх площі;

партія продуктів лову - кількість продуктів лову одного найменування, гатунку, одного суб'єкта господарювання, вилучених у період не більше п'яти найближчих дат і оформлених одним документом про якість;

партія харчової продукції - кількість продукції одного найменування, гатунку, одного суб'єкта господарювання, виробленої в період не більше п'яти найближчих дат і оформленої свідоцтвом про якість. Партія не повинна перевищувати вантажопідйомності спеціально обладнаних:

одного залізничного вагона, одного трюму рибальського судна, танкера або цистерни тощо;

переробне виробництво - комплекс будівель, механізмів, технологічних процесів тощо для здійснення переробки продуктів лову;

переробка продуктів лову - розбирання, охолодження, заморожування, копчення, соління, маринування, сушіння, в'ялення, консервування, фасування, нагрівання чи поєднання цих процесів;

пресерви - солоний продукт з риби, інших водних живих ресурсів з додаванням консервантів чи антисептиків, розфасованих у герметизовану тару, що підлягає зберіганню при температурі від 0 град. С до мінус 15 град. С;

продукти лову - вилучені риба та інші водні живі ресурси;

риба та інші водні живі ресурси (водні біоресурси) - сукупність водних організмів (гідробіонтів), життя яких неможливе без перебування (знаходження) у воді. До водних живих ресурсів належать: прісноводні, морські, анадромні та катадромні риби на всіх стадіях розвитку, круглороті, водні безхребетні, у тому числі молюски, ракоподібні, черви, голкошкірі, губки, у тому числі молюски, кишковопорожнинні, наземні безхребетні у водній стадії розвитку, головоногі, водорості та інші водні рослини;

свідоцтво виробника про якість - документ встановленого зразка, який видається виробником у разі введення продукції в обіг і яким засвідчується відповідність продуктів лову та харчової продукції з них встановленим законодавством та нормативними документами вимогам;

спеціальне використання риб та інших водних живих ресурсів - усі види використання риб, інших водних живих ресурсів (за винятком любительського та спортивного рибальства у водних об'єктах загального користування), що здійснюється шляхом їх вилучення (лов, добування, збирання тощо) з середовища перебування;

харчова продукція - перероблені продукти лову, призначені окремо чи з іншою харчовою продукцією для подальшої переробки та (або) споживання.

Вирощування риби, інших водних живих ресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх ділянках) та континентальному шельфі України дозволяється суб'єктам господарювання за наявності позитивної ветеринарно-санітарної оцінки стану (визначає центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини) водних об'єктів.

Якість та безпека живої риби, інших водних живих ресурсів, вирощених у ставках, інших водних об'єктах (їх ділянках), підтверджуються ветеринарним свідоцтвом, яке видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини,

один раз на рік на всю партію вирощених живої риби або інших водних живих ресурсів.

Спеціальне використання риби, інших водних живих ресурсів здійснюється суб'єктами господарювання, їх об'єднаннями переважним чином за плату в межах встановлених лімітів (квот) за наявності ліцензій (дозволів) та позитивних ветеринарно-санітарних оцінок стану промислових ділянок рибогосподарських водних об'єктів загальнодержавного значення і показників безпеки риби, інших водних живих ресурсів (визначається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини).

Порядок видачі ліцензій (дозволів) та порядок здійснення спеціального використання риби, інших водних живих ресурсів визначаються чинним законодавством.

Кожна партія продуктів лову, отримана в порядку спеціального використання риби, інших водних живих ресурсів, супроводжується свідоцтвом виробника про якість.

Періодичність контролю показників безпеки продуктів лову визначається чинним законодавством.

Продукти лову, які містять токсичні речовини, що перевищують встановлені допустимі рівні, чи з наявністю паразитів понад встановлені норми за рішенням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини, підлягають утилізації згідно з вимогами чинного законодавства.

У період ускладнення санітарно-епідемічної або епізоотичної ситуації у рибогосподарських водних об'єктах спільне рішення щодо реалізації чи утилізації продуктів лову приймається центральними органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах санітарного та епідемічного благополуччя населення, у сфері ветеринарної медицини.

Переробку продуктів лову мають право здійснювати суб'єкти господарювання за наявності експлуатаційного дозволу для потужностей (об'єктів) з переробки таких продуктів, що видається відповідним головним державним інспектором ветеринарної медицини або відповідним головним державним санітарним лікарем у встановленому законодавством порядку.

Суб'єкти господарювання, які здійснюють переробку продуктів лову, підлягають обліку у центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини. Суб'єкти господарювання, які здійснюють рибоконсервне та пресервне виробництво, підлягають обліку у центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства.

Облік суб'єктів господарювання засвідчується номером, який присвоюється їм для маркування продукції власного виробництва.

Переробку продуктів лову можуть здійснювати суб'єкти господарювання, виробництво яких пройшло атестацію на виконання цих робіт.

Виробництво суб'єктів господарювання, які здійснюють переробку продуктів лову, підлягає в установленому порядку атестації (Z0688-03) на відповідність обов'язковим вимогам, встановленим нормативно-правовими актами та нормативними документами.

Об'єктами атестації переробного виробництва є:

технічна документація на продукцію та її виробництво;

технологічне обладнання;

засоби виміральної техніки, контролю, випробувальне обладнання та система їх перевірок;

порядок реєстрації результатів контролю та випробувань, складання, затвердження та зберігання протоколів випробувань;

порядок формування та позначення партій харчової продукції.

Атестат виробництва видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації, метрології та сертифікації, на підставі позитивного висновку атестаційної комісії.

Порядок проведення атестації переробного виробництва та форма атестата встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері технічного регулювання.

Орган, що видав атестат, має право зупинити його дію на певний строк у разі порушення суб'єктом господарювання законодавства у сфері виробництва харчової продукції; недотримання ним вимог нормативних документів; виявлення невідповідності виготовленої продукції встановленому рівню якості.

Атестат виробництва може бути анульованим у разі виявлення недостовірних даних у заяві та документах, поданих відповідному органу для проведення атестації; повторного або грубого порушення законодавства у сфері виробництва харчової продукції; невиконання розпорядження органу про усунення порушень умов виробництва.

Під час переробки продуктів лову повинні забезпечуватися:

ведення обліку надходження продуктів лову, а також обліку виготовленої з них продукції;

проведення постійного контролю якості та безпеки продуктів лову, що надходять на переробку, а також супутніх матеріалів та харчової продукції з них відповідно до статті 7 цього Закону;

реалізація виготовленої харчової продукції та використання продуктів лову для переробки лише за наявності документального підтвердження їх якості та безпеки;

недопустимість введення в обіг, вилучення з обігу та утилізація неякісної та небезпечної продукції;

дотримання вимог нормативних документів щодо умов добування, переробки та транспортування і зберігання продуктів лову та харчової продукції з них;

недопущення негативного впливу неякісної та небезпечної продукції на життя і здоров'я населення та довкілля.

Під час переробки продуктів лову суб'єкти господарювання повинні дотримуватися інших вимог, передбачених нормативно-правовими актами та нормативними документами.

З метою забезпечення якості і безпеки продуктів лову та харчової продукції з них для здоров'я населення суб'єкт господарювання проводить контроль цієї продукції на всіх стадіях її переробки.

Контроль якості продуктів лову, харчової продукції з них та супутніх матеріалів здійснює виробнича лабораторія, яка підлягає акредитації або атестації.

Порядок акредитації виробничих лабораторій переробних виробництв встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері стандартизації, метрології та сертифікації.

Виробнича лабораторія проводить:

вхідний контроль якості сировини, напівфабрикатів, супутніх матеріалів, призначених для виробництва;

контроль критичних точок виробництва продукції;

відбіркові перевірки якості дотримання технологічної дисципліни;

контроль якості готової продукції за показниками, передбаченими нормативними документами.

У разі виявлення порушень вимог до технологічних процесів виробнича лабораторія має право припинити виробництво, про що доводиться до відома вищої організації та місцевих органів виконавчої влади, а у разі необхідності - органів прокуратури.

Результати досліджень, проведених виробничою лабораторією, реєструються у спеціальному журналі. Порядок ведення реєстраційних журналів встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості.

Відповідальність за об'єктивність проведення досліджень (вимірювань) та вірогідність їх результатів несе керівник виробничої лабораторії.

Виробнича лабораторія на підставі досліджень продуктів лову, харчової продукції з них та супутніх матеріалів (за умови їх відповідності вимогам нормативних документів) видає свідоцтво про якість.

Підтвердження відповідності і безпечності продуктів лову та харчової продукції з них встановленим вимогам є обов'язковим у разі їх реалізації або направлення на переробку.

Продукти лову реалізуються або використовуються для переробки тільки за наявності:

- ветеринарного свідоцтва або ветеринарної довідки;
- висновку державної санітарно-гігієнічної експертизи у разі, якщо продукт лову реалізується або направляється на переробку вперше.

Харчова продукція реалізується тільки за наявності:

- ветеринарного свідоцтва або ветеринарної довідки;
- свідоцтва виробника про якість;
- сертифіката відповідності чи свідоцтва про визнання в Україні іноземного сертифіката (для імпортованої продукції);
- маркування згідно з вимогами законів України.

Продукти лову, добуті за межами митної території України резидентами - суб'єктами господарювання на власних чи орендованих (зафрахтованих) суднах, а також харчова продукція з них, виготовлена резидентами - суб'єктами господарювання, є продукцією українського походження.

Для здійснення митного оформлення щодо якості та безпеки продуктів лову та харчової продукції з них українського походження резидент - суб'єкт господарювання подає:

- свідоцтво про якість;
- ветеринарне свідоцтво або ветеринарну довідку; карантинний дозвіл на тару, виготовлену із сировини рослинного походження;
- атестат виробництва (копію);
- підтвердження законності вилучення водних біоресурсів із середовища їх існування.

Свідоцтво про якість видається виробником відповідно до статті 7 цього Закону.

Митне оформлення для використання на митній території України продуктів лову та харчової продукції з них іноземного виробництва здійснюється згідно з вимогами митного законодавства України.

Для здійснення митного оформлення щодо якості та безпеки продуктів лову та харчової продукції з них іноземного виробництва суб'єкт господарювання подає:

- сертифікат походження;
- сертифікат відповідності чи свідоцтво про визнання іноземного сертифіката;
- ветеринарне свідоцтво на кожну партію продукції;
- карантинний дозвіл на тару, виготовлену із сировини рослинного походження;

міжнародний санітарний сертифікат, що видається країною-експортером (оригінал документа), або висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи;

декларація виробника;

підтвердження законності вилучення водних біоресурсів із середовища їх існування або аналогічний документ, підтверджений компетентним органом іноземної держави.

Державний контроль та нагляд за безпечністю та якістю продуктів лову та харчової продукції з них здійснюються під час їх виробництва, зберігання, транспортування, реалізації, використання, утилізації чи знищення і надання послуг у сфері громадського харчування центральними органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах ветеринарної медицини, санітарного та епідемічного благополуччя населення, захисту прав споживачів, стандартизації, метрології та сертифікації, у межах їх повноважень.

Державний контроль та нагляд за якістю та безпекою риби, інших водних живих ресурсів та харчової продукції з них, що призначаються для експорту, здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини.

Порядок здійснення державного контролю та нагляду за суб'єктами господарювання, які виробляють, зберігають, транспортують рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них, що експортуються, встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері ветеринарної медицини.

Особи, винні у порушенні законодавства у сфері якості та безпеки харчової продукції, несуть дисциплінарну, адміністративну, кримінальну та цивільну відповідальність.

Міжнародне співробітництво України у сфері забезпечення якості і безпеки продуктів лову та харчової продукції з них здійснюється шляхом:

участі в роботі міжнародних організацій, конференцій, симпозіумів, виставок тощо;

укладання міжнародних договорів;

гармонізації державних стандартів, норм та правил з міжнародними стандартами, нормами та правилами, які визначають вимоги до якості і безпеки продуктів лову та харчової продукції з них;

обміну з торговельними партнерами інформацією про заходи, які вживаються в Україні для забезпечення якості і безпеки продуктів лову та харчової продукції з них.

У разі якщо міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, встановлені інші правила, ніж передбачені цим Законом, то застосовуються правила міжнародних договорів.

4 ДЕРЖАВНЕ АГЕНТСТВО РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Функціонування Державного агентства рибного господарства України регламентується відповідною Постановою КМУ від 30 вересня 2015 р. № 895 «Положення про Державне агентство рибного господарства України».

Державне агентство рибного господарства України (Держрибагентство) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства і який реалізує державну політику у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства.

Держрибагентство у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

Основними завданнями Держрибагентства є:

1) реалізація державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства;

2) внесення на розгляд Міністра аграрної політики та продовольства пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства.

Держрибагентство відповідно до покладених на нього завдань:

1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств і в установленому порядку подає їх Міністрові аграрної політики та продовольства;

2) вживає заходів щодо забезпечення збереження запасів анадромних видів риб у виключній (морській) економічній зоні України;

3) здійснює державний нагляд (контроль) у галузі охорони, використання та відтворення водних біоресурсів у виключній (морській) економічній зоні України, територіальному морі, внутрішніх водоймах України та у водах за межами юрисдикції України щодо рибальських суден, що плавають під Державним Прапором України, відповідно до міжнародних договорів України;

- 4) здійснює державний контроль технічного стану рибозахисних споруд, проведення рибозахисних заходів на водозабірних та інженерних спорудах меліоративних систем;
- 5) здійснює контроль за дотриманням правил рибальства;
- 6) здійснює контроль за дотриманням лімітів і нормативів використання водних біоресурсів;
- 7) здійснює контроль за дотриманням правил використання об'єктів тваринного світу в частині водних біоресурсів;
- 8) складає протоколи та розглядає справи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом;
- 9) веде облік суб'єктів господарювання, які здійснюють виробництво консервів і пресервів із водних біоресурсів, присвоює таким суб'єктам господарювання номери;
- 10) веде реєстр рибальських суден, який є складовою частиною Державного суднового реєстру України;
- 11) акредитує органи сертифікації персоналу рибальських суден;
- 12) видає дипломи, кваліфікаційні сертифікати та документи про відповідність компаній і суден вимогам Міжнародної конвенції про стандарти підготовки, сертифікації персоналу риболовних суден та несення вахти 1995 року, Міжнародної конвенції з охорони людського життя на морі 1974 року, Міжнародного кодексу з управління безпечною експлуатацією суден і попередження забруднення 1993 року;
- 13) видає свідоцтво про право плавання суден під Державним Прапором України;
- 14) видає дозволи, сертифікати, довідки міжнародного зразка відповідно до вимог міжнародних договорів України з питань ведення рибного промислу і торгівлі рибою та морепродуктами;
- 15) видає свідоцтво про мінімальний склад екіпажу, свідоцтво про тимчасове виключення судна з Державного суднового реєстру України;
- 16) видає свідоцтво про стабільність і надводний борт судна, що не підлягає нагляду класифікаційного товариства;
- 17) видає дозвіл на імпорт та експорт зразків видів дикої фауни і флори, сертифікати на пересувні виставки, реекспорт та інтродукцію з моря зазначених зразків, які є об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення, в частині осетрових риб і виробленої з них продукції;
- 18) видає судновий білет для суден, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства;
- 19) здійснює державний контроль за безпекою мореплавства флоту рибної промисловості;
- 20) контролює дотримання кваліфікаційних вимог (стандартів) щодо підготовки та сертифікації персоналу рибальських суден;

21) здійснює контроль за достовірністю подання суб'єктами рибного господарства, пов'язаними з добуванням і використанням водних біоресурсів, звітних даних про обсяги використання водних біоресурсів;

22) здійснює контроль за дотриманням порядку придбання або збуту осетрових видів риб та продукції з них;

23) здійснює державний контроль за системою моніторингу рибальських суден;

24) здійснює технічний нагляд та нагляд за дотриманням вимог міжнародних договорів України щодо технічного стану суден рибної промисловості;

25) реєструє рибальські судна, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства, у Судновій книзі України;

26) веде реєстр сертифікатів, дипломів, кваліфікаційних посвідчень командного складу та членів персоналу рибальського судна;

27) запроваджує спеціальні форми статистичної звітності в галузі рибного господарства щодо водних біоресурсів згідно з міжнародними стандартами та нормами, забезпечує обмін такою інформацією з відповідними міжнародними організаціями згідно із законодавством та міжнародними договорами України;

28) виконує функції уповноваженого органу, який взаємодіє з ЄС, органами влади іноземних держав (їх компетентними органами і організаціями) з питань дотримання вимог системи запобігання та ліквідації незаконного, непідзвітного та нерегульованого рибальства;

29) здійснює ліцензування господарської діяльності, пов'язаної з промисловим виловом риби, крім внутрішніх водойм та річок;

30) розробляє порядок штучного розведення (відтворення), вирощування водних біоресурсів та їх використання;

31) погоджує науковим установам програми на проведення дослідного вилову водних біоресурсів;

32) бере участь у проведенні експертизи проектів будівництва нових та розширення, реконструкції, технічного переозброєння діючих підприємств, документації з перепрофілювання, консервації та ліквідації діючих підприємств, окремих цехів, виробництв та інших промислових і господарських об'єктів, виконання інших робіт, а також впровадження нової техніки, технологій, матеріалів і речовин, що впливають або можуть вплинути на стан рибогосподарських водних об'єктів (їх частин);

33) подає в установленому порядку пропозиції та здійснює контроль щодо рівневого режиму роботи рибогосподарських водних об'єктів, що забезпечує повноцінне існування гідробіонтів;

34) веде реєстр гідротехнічних споруд рибогосподарських водних об'єктів щодо їх технічної експлуатації та використання з метою досягнення максимальної рибопродуктивності;

35) веде державний облік, здійснює державний моніторинг, веде державний кадастр водних біоресурсів, а також державний облік та державний реєстр рибогосподарських водних об'єктів (їх частин);

36) укладає договори на право спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах);

37) розробляє та подає на затвердження Мінагрополітики:
порядок розроблення та форму паспорта рибогосподарської технологічної водойми;

спеціальні правила експлуатації та обліку, інструкцію і положення про комісію з проведення технічного нагляду за суднами рибної промисловості, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства;

положення про капітана морського рибного порту;
правила добування (вилучення, вилову) та відтворення водних біоресурсів;

порядок носіння форменого одягу та формені знаки розрізнення працівників рибного господарства;

38) погоджує будівництво або будь-які інші роботи на території та акваторії, відведених порту;

39) погоджує місце розташування рибоприймального пункту;

40) визначає прогноз допустимого вилову на наступний календарний рік для регулювання промислу водних біоресурсів, щодо яких не встановлюються ліміти вилову;

41) погоджує підвищення або зниження рівня води у рибогосподарських водних об'єктах;

42) здійснює керівництво та контроль за реєстрацією і веденням обліку рибальських суден;

43) погоджує видачу дозволів на будівельні, днопоглиблювальні роботи, видобування піску і гравію, прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду (у разі проведення робіт у рибогосподарських водних об'єктах);

44) погоджує режими рибогосподарської експлуатації водних об'єктів та контролює діяльність спеціальних товарних рибних господарств;

45) встановлює в установленому порядку заборону вилову водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) та забезпечує контроль за дотриманням заборони;

46) видає документи дозвільного характеру у сфері рибного господарства;

47) здійснює розподіл лімітів спеціального використання водних біоресурсів на квоти добування;

48) здійснює в установленому порядку облік (реєстрацію) зовнішньоекономічних договорів (контрактів) стосовно рибогосподарської продукції групи 3, підгруп 1603, 1604, 1605 УКТЗЕД для визначення рівня

індикативних цін на такі товари, проведення у межах своїх повноважень моніторингу внутрішнього і зовнішнього ринків рибопродукції, здійснення державного регулювання внутрішнього ринку рибопродукції;

49) бере участь у веденні державного кадастру тваринного світу;

50) здійснює в межах повноважень, передбачених законом, міжнародне співробітництво, готує пропозиції щодо укладення та денонсації договорів, укладає міжнародні договори України міжвідомчого характеру, забезпечує виконання узятих Україною зобов'язань за міжнародними договорами з питань, що належать до компетенції Держрибагентства, представляє Україну в роботі міжнародних організацій у сфері рибного господарства;

51) здійснює в межах повноважень, передбачених законом, співробітництво з державами-донорами та міжнародними організаціями з питань залучення міжнародної технічної допомоги в рибогосподарський комплекс України;

52) співпрацює з Комітетом рибного господарства продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), органами влади іноземних держав та міжнародними організаціями з управління рибальством, ведення рибництва (аквакультури) з питань безпеки мореплавства на морі, запобігання забрудненню навколишнього природного середовища, охорони праці у рибному господарстві;

53) здійснює державне регулювання в сфері аквакультури, забезпечує формування раціонального ринку вітчизняної продукції аквакультури, здійснення науково-технологічної політики селекції в аквакультурі;

54) забезпечує підготовку, перепідготовку, дипломування та сертифікацію фахівців у сфері рибного господарства згідно з вимогами міжнародних договорів України, інших нормативно-правових актів;

55) здійснює контроль за діяльністю галузевої системи науково-технічної інформації;

56) забезпечує функціонування морських рибних портів;

57) співпрацює з класифікаційними товариствами;

58) розподіляє між користувачами водних біоресурсів квоти добування, у тому числі:

у районах дії міжнародних організацій з управління рибальством, членом яких є Україна відповідно до міжнародних договорів України;

у водах за межами районів управління зазначених організацій відповідно до міжнародно-правових зобов'язань України;

у водах, що перебувають під юрисдикцією прибережних держав, якщо це передбачено міжнародними договорами України;

59) бере участь у розробленні і здійсненні заходів з нарощування експортного потенціалу рибної галузі, відновлення традиційних та освоєння нових ринків збуту продукції;

60) бере участь у заходах з контролю якості та безпеки продуктів рибальства, харчової продукції під час її виробництва, зберігання, транспортування, реалізації, використання та утилізації;

61) виступає відповідно до законодавства державним замовником науково-дослідних робіт, координує їх проведення, сприяє впровадженню у виробництво наукових розробок та поширенню передового досвіду;

62) здійснює державну атестацію наукових установ, що належать до сфери управління Держрибагентства;

63) розробляє програми науково-технічного розвитку у сфері рибного господарства та організовує їх виконання;

64) здійснює організаційне забезпечення підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців у сфері рибного господарства у вищих навчальних закладах, що належать до сфери управління Держрибагентства;

65) здійснює атестацію педагогічних працівників навчальних закладів I рівня акредитації, що належать до сфери управління Держрибагентства;

66) сприяє підвищенню енергоефективності підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Держрибагентства;

67) здійснює управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління Держрибагентства;

68) здійснює розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю Держрибагентства, підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління;

69) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Держрибагентство з метою організації своєї діяльності:

1) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх здійсненням в апараті Держрибагентства, його територіальних органах, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління;

2) здійснює добір кадрів в апарат Держрибагентства та на керівні посади в його територіальних органах, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління, формує кадровий резерв на відповідні посади, організовує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та працівників апарату Держрибагентства та його територіальних органів;

3) контролює діяльність територіальних органів Держрибагентства;

4) організовує планово-фінансову роботу в апараті Держрибагентства, його територіальних органах, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію

та вдосконалення бухгалтерського обліку в установленому законодавством порядку;

5) забезпечує у межах повноважень, передбачених законом, виконання завдань мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави;

6) організовує ведення діловодства та архіву відповідно до встановлених правил.

Держрибагентство для виконання покладених на нього завдань має право:

1) залучати в установленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань вчених і фахівців, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій (за погодженням з їх керівниками);

2) одержувати безоплатно від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб, а також громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на нього питань;

3) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до його компетенції;

4) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами.

Держрибагентство (орган рибоохорони) здійснює свої повноваження безпосередньо, а також через утворені в установленому порядку територіальні органи (органи рибоохорони) та спеціально уповноважений орган державного нагляду за безпекою мореплавства флоту рибного господарства.

Держрибагентство під час виконання покладених на нього завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, органами місцевого самоврядування, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами і організаціями.

Держрибагентство у межах повноважень, передбачених законом, на основі і на виконання Конституції та законів України, актів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України, наказів

Мінагрополітики видає накази організаційно-розпорядчого характеру, організовує та контролює їх виконання.

Держрибагентство очолює Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра аграрної політики та продовольства.

Голова Держрибагентства є Головним державним інспектором рибоохорони України.

Голова Держрибагентства:

1) очолює Держрибагентство, здійснює керівництво його діяльністю, представляє Держрибагентство у відносинах з іншими органами, підприємствами, установами, організаціями в Україні та за її межами;

2) вносить на розгляд Міністра аграрної політики та продовольства пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства, зокрема розроблені Держрибагентством проекти законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів Мінагрополітики, а також позицію щодо проектів, розробниками яких є інші міністерства;

3) організовує та контролює в межах повноважень, передбачених законом, виконання в апараті Держрибагентства та його територіальних органах Конституції та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів Мінагрополітики і доручень Міністра аграрної політики та продовольства з питань, що належать до компетенції Держрибагентства;

4) подає на затвердження Міністрові аграрної політики та продовольства плани роботи Держрибагентства;

5) звітує перед Міністром аграрної політики та продовольства про виконання планів роботи Держрибагентства та покладених на нього завдань, про усунення порушень і недоліків, виявлених під час проведення перевірок діяльності Держрибагентства, його територіальних органів, а також про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях;

6) призначає на посаду та звільняє з посади за погодженням із Міністром аграрної політики та продовольства керівників та заступників керівників самостійних структурних підрозділів апарату Держрибагентства;

7) затверджує положення про самостійні структурні підрозділи апарату Держрибагентства;

8) призначає на посаду та звільняє з посади у порядку, передбаченому законодавством про державну службу, державних службовців апарату Держрибагентства (якщо інше не передбачене законом);

9) приймає на роботу та звільняє з роботи в порядку, передбаченому законодавством про працю, працівників Держрибагентства;

10) призначає на посаду за погодженням з Міністром аграрної політики та продовольства та головами відповідних місцевих держадміністрацій, звільняє з посади керівників територіальних органів Держрибагентства;

11) призначає на посаду за погодженням з Міністром аграрної політики та продовольства, звільняє з посади заступників керівників територіальних органів Держрибагентства;

12) вирішує в установленому порядку питання щодо заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності державних службовців та працівників апарату Держрибагентства, керівників територіальних органів Держрибагентства, присвоює їм ранг державних службовців (якщо інше не передбачено законом);

13) розподіляє обов'язки між своїми заступниками;

14) забезпечує взаємодію Держрибагентства із структурним підрозділом Мінагрополітики, визначеним Міністром аграрної політики та продовольства відповідальним за взаємодію з Держрибагентством;

15) забезпечує дотримання встановленого Міністром аграрної політики та продовольства порядку обміну інформацією між Мінагрополітики і Держрибагентством та вчасність її подання;

16) утворює, ліквідує, реорганізовує підприємства, установи, організації, затверджує положення про них (їх статuti), в установленому порядку призначає на посаду та звільняє з посади їх керівників, виконує в межах повноважень, передбачених законом, інші функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління Держрибагентства;

17) забезпечує реалізацію державної політики щодо державної таємниці, контроль за її збереженням в апараті Держрибагентства;

18) дає у межах повноважень, передбачених законом, обов'язкові для виконання державними службовцями і працівниками апарату Держрибагентства та його територіальними органами доручення;

19) призначає на посаду та звільняє з посади начальників і капітанів морських рибних портів (портопунктів);

20) скасовує повністю чи в окремії частині акти територіальних органів Держрибагентства;

21) залучає державних службовців та працівників територіальних органів Держрибагентства, а за домовленістю з керівниками - державних службовців та працівників міністерств, інших центральних органів

виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій до розгляду питань, що належать до компетенції Держрибагентства;

22) утворює комісії, робочі та експертні групи;

23) скликає та проводить наради з питань, що належать до його компетенції;

24) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова Держрибагентства має двох заступників, у тому числі одного першого, які призначаються на посаду та звільняються з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра аграрної політики та продовольства.

Для підготовки рекомендацій щодо виконання завдань у Держрибагентстві може утворюватися колегія.

Рішення колегії можуть бути реалізовані шляхом видання відповідного наказу Держрибагентства.

Для розгляду наукових рекомендацій та проведення фахових консультацій з основних питань діяльності в Держрибагентстві можуть утворюватися інші постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи.

Рішення про утворення чи ліквідацію колегії, інших постійних або тимчасових консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, їх кількісний та персональний склад, положення про них затверджуються Головою Держрибагентства.

Гранична чисельність державних службовців та працівників Держрибагентства затверджується Кабінетом Міністрів України.

Структуру апарату Держрибагентства затверджує його Голова за погодженням із Міністром аграрної політики та продовольства.

Штатний розпис, кошторис апарату Держрибагентства затверджуються його Головою за погодженням із Мінфіном.

Держрибагентство є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Казначейства.

5 ГРОМАДСЬКІ ІНСПЕКТОРИ РИБООХОРОНИ

Громадський контроль у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів здійснюють громадські інспектори рибоохорони (далі - громадські інспектори) за їх згодою.

Громадські інспектори призначаються центральним органом виконавчої влади у галузі рибного господарства України та його територіальними органами.

Діяльність та контроль за роботою громадських інспекторів здійснюються центральним органом виконавчої влади у галузі рибного господарства України та його територіальними органами рибоохорони, які:

- здійснюють підбір громадських інспекторів;
- проводять інструктажі та семінари;
- забезпечують нормативно-правовими актами;
- координують роботу громадських інспекторів, ведуть облік проведеної роботи;
- спрямовують роботу громадських інспекторів шляхом видачі планів та наказів на певні види робіт;
- надають практичну допомогу в організації та проведенні рибоохоронних рейдів;
- підводять підсумки роботи громадських інспекторів за рік.

Громадськими інспекторами можуть бути громадяни України, які досягли 18 років.

Громадянин, який бажає бути громадським інспектором, подає до центрального органу виконавчої влади у галузі рибного господарства України або до відповідного територіального органу рибоохорони заяву, подання організації, підприємства або установи, що його рекомендує, або письмове клопотання державного інспектора рибоохорони.

Громадські інспектори відповідно до поданої заяви призначаються спеціально уповноваженою особою центрального органу виконавчої влади у галузі рибного господарства, керівниками територіальних органів рибоохорони після проходження ними співбесіди.

Громадські інспектори отримують посвідчення громадського інспектора рибоохорони встановленого зразка.

Облік посвідчень громадських інспекторів ведеться у журналі спеціально уповноваженою особою центрального органу виконавчої влади у галузі рибного господарства України або у відповідному територіальному органі рибоохорони.

Посвідчення громадського інспектора за підписом осіб, визначених у пункті 2.3 цього розділу, видаються строком на один рік із щорічним продовженням за позитивними результатами роботи.

Громадський інспектор діє в територіальних межах повноважень органу, що видав посвідчення.

На кожного громадського інспектора ведеться картка обліку проведеної роботи громадським інспектором рибоохорони.

Громадські інспектори здійснюють контроль у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів без звільнення від основної роботи та додаткової оплати праці.

Стимулювання громадських інспекторів, які беруть активну участь у здійсненні контролю у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів, здійснюється відповідно до законодавства.

Кожний громадський інспектор працює у взаємодії з державним інспектором рибоохорони і під його керівництвом у межах відповідного територіального органу рибоохорони.

Спеціально уповноважена особа або державний інспектор, за якими закріплений громадський інспектор:

- надає йому практичну і методичну допомогу з питань здійснення громадського контролю у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів;

- координує його діяльність;

- проводить з ним навчання, регулярні інструктажі з охорони праці та техніки безпеки, ознайомлює його з нормативно-правовими актами, які регулюють здійснення громадського контролю;

- залучає його до участі у перевітках виконання вимог законодавства у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів рибодобувними підприємствами, установами та організаціями (незалежно від форм власності), громадянами, які здійснюють вилучення водних біоресурсів.

Громадські інспектори мають право:

- спільно з працівниками органів рибоохорони брати участь у проведенні перевірок дотримання вимог законодавства у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів рибодобувними підприємствами, установами та організаціями (незалежно від форм власності), громадянами, які здійснюють вилучення водних біоресурсів;

- разом з працівниками органів рибоохорони доставляти осіб, які порушують законодавство у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів, до міліції чи в приміщення виконавчого органу сільської, селищної ради, якщо особа порушника не може бути встановлена на місці вчинення правопорушення;

проводити у випадках, передбачених законом, фотографування, звукозапис, кіно- та відеозйомку як допоміжні засоби для попередження і розкриття порушень законодавства у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів;

брати участь у підготовці для передачі до суду матеріалів про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення законодавства у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів, і виступати як свідки;

роз'яснювати громадянам вимоги законодавства у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів.

Громадські інспектори зобов'язані:

дотримуватись вимог чинного законодавства під час проведення рейдів і перевірок;

виконувати покладені на них завдання;

подавати органу рибоохорони, який призначив громадського інспектора, щорічний звіт про проведenu роботу не пізніше 1 січня наступного за звітним року.

Орган, що призначив громадського інспектора, правомірний позбавити його права виконувати обов'язки громадського інспектора з вилученням посвідчення у разі:

ненадання щорічного звіту;

негативної оцінки роботи;

учинення громадським інспектором порушень законодавства у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів, а також протиправних дій під час виконання обов'язків громадського інспектора.

Рішення про позбавлення права виконувати покладені обов'язки громадського інспектора з вилученням посвідчення приймається особою, яка призначила громадського інспектора, або керівником (його заступниками) центрального органу виконавчої влади у галузі рибного господарства.

6 ЗДІЙСНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ БІОРЕСУРСІВ

Здійснення спеціального використання водних біоресурсів визначається відповідною Постановою КМУ від 25 листопада 2015 р. № 992 «Про затвердження Порядку здійснення спеціального використання водних біоресурсів у внутрішніх рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), внутрішніх морських водах, територіальному морі, виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі України».

Цей Порядок визначає механізм спеціального використання водних біоресурсів, які перебувають в умовах природної волі (крім видів, внесених до Червоної книги України), у внутрішніх рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), внутрішніх морських водах, територіальному морі, виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі України (далі — рибогосподарські водні об'єкти (їх частини)).

Основні терміни:

бирка для маркування знарядь лову — предмет установленого зразка, призначений для маркування ставних знарядь лову;

відповідальний за вилов водних біоресурсів — призначена користувачем особа, яка відповідає за дотримання вимог законодавства щодо добування (вилову) водних біоресурсів із середовища їх перебування;

дослідний вилов — загальна назва таких видів вилову, як науково-дослідний, науково-промисловий, дослідно-конструкторський, пошуковий;

дослідно-конструкторський вилов — вилучення водних біоресурсів з метою з'ясування доцільності використання знарядь, плавзасобів лову для здійснення промислу;

зони спеціального використання водних біоресурсів — окремі ділянки рибогосподарських водних об'єктів (їх частин), у яких відповідно до правил рибальства та режиму промислу здійснюється спеціальне використання водних біоресурсів;

журнал обліку вилучених водних біоресурсів (далі — промисловий журнал) — документ установленого зразка, що є основним для ведення обліку вилучених водних біоресурсів;

журнал обліку прийнятих водних біоресурсів — документ установленого зразка, що є основним для ведення обліку водних біоресурсів, прийнятих на рибоприймальному пункті користувача;

знаряддя лову (добування, збирання тощо) водних біоресурсів (далі — знаряддя лову) — сітки, неводи, трали, пастки, сачки, якими здійснюється вилов водних біоресурсів;

контрольний вилов — вилучення водних біоресурсів для визначення їх стану, здійснення контролю за кількісним та якісним складом популяцій з метою регулювання їх промислу, з'ясування ветеринарно-санітарного, іхтіопатологічного (епідеміологічного) стану;

науково-дослідний вилов — вилучення водних біоресурсів, яке здійснюється для наукових потреб;

науково-промисловий вилов — вилучення водних біоресурсів для з'ясування доцільності їх промислового вилову і уточнення правил рибальства;

науково-промислова рада — консультативно-дорадчий орган Держрибагентства з розгляду та розв'язання проблем, пов'язаних з використанням рибогосподарських водних об'єктів, охороною та відтворенням водних біоресурсів та раціональним їх використанням; розробленням наукових рекомендацій щодо розвитку рибогосподарської галузі, науково-дослідних програм використання водних біоресурсів, пропозицій щодо розроблення напрямів розвитку спеціального використання таких біоресурсів;

посвідчення рибалки — документ, виданий користувачем водних біоресурсів, який засвідчує особу рибалки;

пошуковий вилов — вилучення водних біоресурсів, яке здійснюється з метою пошуку концентрації риб для забезпечення ефективного промислу;

промислове навантаження — кількість, типи, розміри, технічні характеристики суден (плавзасобів) промислового флоту та знарядь лову;

промислова операція — постановка, підйом, перебирання (підрізування) знарядь лову, тралення або замет активних знарядь лову, а також ручний збір водних біоресурсів;

регулювання промислу (рибальства) — визначення районів промислу (рибальства), строків лову, типів і параметрів знарядь лову, способів добування (вилучення), порядку та умов установлення обмежень добування (вилучення) водних біоресурсів з рибогосподарських водних об'єктів (їх частин);

рибалка — особа, яка безпосередньо здійснює вилучення водних біоресурсів з рибогосподарських водних об'єктів (їх частин);

співвиконавці — користувачі водних біоресурсів, силами, знаряддями та плавзасобами яких здійснюється добування (вилов) водних біоресурсів за договорами про виконання програм добування (вилову) для непромислових цілей;

спостерігач — фізична особа, що направляється на судна рибної промисловості для збору науково-промислових даних;

частка добування (вилову) — кількість водних біоресурсів, визначена у натуральних величинах або відсотках показника ліміту добування

(вилову) водних біоресурсів чи прогнозованого показника допустимого вилову, що підлягає закріпленню або закріплена за кожною конкретною юридичною особою чи фізичною особою — підприємцем на конкретний період для здійснення рибальства. Частка добування (вилову) визначається шляхом співвідношення середньостатистичного обсягу добутих (виловлених) користувачем водних біоресурсів певного виду з урахуванням даних державної статистики та органів рибоохорони за останні чотири роки, що передують розрахунковому, до середньостатистичного обсягу вилову такого виду у відповідному рибогосподарському водному об'єкті (його частині) за ті самі роки, виражене у відсотках.

Форми повідомлення, заяви, посвідчення рибалки, квитанції, форми звіту про обсяги добутих (виловлених) водних біоресурсів та інших документів, що необхідні для виконання цього Порядку, затверджуються наказом Мінагрополітики.

Спеціальне використання водних біоресурсів здійснюється користувачами водних біоресурсів на підставі дозволу на таке використання у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) після розподілу ліміту або прогнозу допустимого вилову на частки добування (вилову) для промислових та непромислових цілей та резерву добування (вилову).

Держрибагентство встановлює частки добування (вилову) водних біоресурсів у натуральних величинах, надсилає щороку до 15 грудня користувачам водних біоресурсів відповідні повідомлення з розміщенням інформації на власному веб-сайті.

Відповідно до заяви користувача водних біоресурсів йому може бути встановлена менша частка добування (вилову), ніж та, що розрахована.

Розподіл лімітів спеціального використання водних біоресурсів для промислових цілей

Держрибагентство здійснює розподіл лімітів спеціального використання водних біоресурсів на частки добування (вилову) для промислових цілей у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) між користувачами водних біоресурсів.

Частка добування (вилову) водних біоресурсів для промислових цілей у відсоткових величинах встановлюється після виділення резерву та визначення необхідних обсягів для непромислових цілей і визначається у відсотках для кожного користувача водних біоресурсів у дозволі на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), що видається строком на п'ять років.

Користувачі водних біоресурсів до 1 серпня розрахункового року подають особисто або надсилають поштовим відправленням

Держрибагентству заяву про встановлення частки добування (вилову) водних біоресурсів для промислу.

У заяві зазначається:

найменування рибогосподарського водного об'єкта (його частини), на якому планується здійснювати добування (вилов);

перелік видів та обсяги вилову водних біоресурсів, що планується вилучити;

перелік суден (плавзасобів) із зазначенням їх бортових номерів;

повне і скорочене найменування юридичної особи, місцезнаходження, ідентифікаційний код, контактний телефон — для юридичних осіб;

ім'я, місце проживання, документи, що засвідчують особу, реєстраційний номер облікової картки платника податків та інших обов'язкових платежів, контактний телефон — для фізичних осіб — підприємців;

згода на обробку (публікацію) персональних даних.

До заяви про встановлення частки добування (вилову) водних біоресурсів для промислу додається виписка або витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців.

За подання недостовірних відомостей користувачі водних біоресурсів несуть відповідальність відповідно до законодавства.

Вимагати подання документів, не передбачених цим Порядком, забороняється.

Держрибагентство для розгляду поданих документів утворює комісію, до складу якої входять представники Мінагрополітики, органів рибоохорони, користувачів водних біоресурсів, громадських об'єднань та асоціацій, обласних держадміністрацій, науковці. Склад комісії з розгляду заяв про встановлення частки добування (вилову) водних біоресурсів затверджується Держрибагентством.

Держрибагентство відмовляє у встановленні частки добування (вилову) водних біоресурсів у разі:

несвоєчасного подання документів або подання документів у неповному обсязі;

виявлення у поданих документах недостовірних відомостей;

коли на дату подання заяви про встановлення частки добування (вилову) водних біоресурсів для промислу не сплачені штрафи та/або не відшкодовані в установленому законодавством порядку збитки, завдані рибному господарству;

систематичних (три і більше) грубих порушень законодавства з питань охорони, використання та відтворення водних біоресурсів протягом попереднього року;

відсутності обсягу нерозподіленого ліміту;

використання протягом попередніх трьох років менш як на 75 відсотків обсягу виділеної частки добування (вилову) водних біоресурсів, за винятком форс-мажорних обставин;

відсутності ліцензії на промисловий вилов риби, крім внутрішніх водойм та річок — для водних об'єктів, здійснення промислового вилову на яких потребує ліцензування.

Переважне право на встановлення частки добування (вилову) водних біоресурсів мають суб'єкти рибного господарства, які:

традиційно (три і більше років) здійснюють спеціальне використання водних біоресурсів;

використовували протягом попередніх трьох і більше років квоти не менш як на 75 відсотків;

мають власну матеріально-технічну базу (плавзасоби, холодильні ємності, засоби добування, пристрої та механізми, що використовуються для переробки) для провадження рибогосподарської діяльності;

здійснюють рибницько-меліоративні заходи, що забезпечують поліпшення санітарного стану рибогосподарських водних об'єктів (їх частин).

Держрибагентство протягом 60 днів з дати закінчення прийому заяв про встановлення частки добування (вилову) водних біоресурсів затверджує перелік користувачів водних біоресурсів, яким установлено частки добування (вилову) водних біоресурсів, і протягом п'яти робочих днів з дати затвердження розміщує його на власному офіційному веб-сайті.

За рішенням Держрибагентства до 15 відсотків встановленого ліміту або прогнозу допустимого вилову водних біоресурсів може залишатися як резерв лімітів спеціального використання водних біоресурсів для подальшого розподілу між іншими суб'єктами рибного господарства за результатами аукціону.

Організатором аукціонів з продажу часток добування (вилову) водних біоресурсів з резерву є Держрибагентство.

Для організації та проведення аукціонів Держрибагентство укладає з біржами відповідний договір.

Перелік переможців аукціону з продажу часток добування (вилову) водних біоресурсів розміщується на офіційному веб-сайті організатора аукціону.

У дозволі на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), що видається переможцям аукціону строком на п'ять років, встановлюються частки добування (вилову) водних біоресурсів у відсотковому значенні.

Держрибагентство у десятиденний строк з дня завершення аукціону надсилає переможцям повідомлення про частки добування (вилову)

водних біоресурсів у натуральних величинах та розміщує відповідну інформацію на власному офіційному веб-сайті.

У разі коли користувачі водних біоресурсів не розпочали їх використання протягом шести місяців з моменту розміщення повідомлення про встановлення частки добування (вилову) водних біоресурсів, Держрибагентство на підставі подання органів рибоохорони встановлену частку добування (вилову) водних біоресурсів зараховує в повному обсязі до резерву, про що повідомляється користувачам водних біоресурсів.

У разі анулювання або скасування дозвільних документів, припинення господарської діяльності користувачами водних біоресурсів установа і їм частка добування (вилову) водних біоресурсів зараховується до резерву. Відповідна інформація розміщується на офіційному веб-сайті Держрибагентства.

Держрибагентство здійснює розподіл лімітів спеціального використання водних біоресурсів для непромислових цілей на частки добування (вилову) на наступний рік, зокрема науково-дослідного, науково-промислового, дослідно-конструкторського, контрольного, меліоративного вилову, вилову з метою отримання біологічного матеріалу для штучного відтворення їх запасів та здійснення аквакультури, подальшого відтворення, рибальства з навчальними та культурно-освітніми цілями, здійснюється Держрибагентством.

Частка добування (вилову) водних біоресурсів для непромислових цілей встановлюється відповідно до поданих заяв про встановлення частки добування (вилову) водних біоресурсів для непромислових цілей у натуральних величинах після виділення резерву та розподілу часток добування (вилову) для промислу.

Користувачі водних біоресурсів, які планують здійснення добування (вилову) водних біоресурсів для непромислових цілей, щороку до 1 серпня подають Держрибагентству заяви про встановлення часток добування (вилову) водних біоресурсів для непромислових цілей.

У заяві зазначається:

найменування рибогосподарського водного об'єкта (його частини), на якому планується здійснювати добування (вилов);

перелік видів та обсяги вилову водних біоресурсів, що планується вилучити;

перелік суден (плавзасобів) із зазначенням їх бортових номерів;

повне і скорочене найменування юридичної особи, місцезнаходження, ідентифікаційний код, контактний телефон — для юридичних осіб;

ім'я, місце проживання, документи, що посвідчують особу, реєстраційний номер облікової картки платника податків та інших обов'язкових платежів, контактний телефон — для фізичних осіб — підприємців;

згода на обробку (публікацію) персональних даних суб'єкта рибного господарства.

До заяви про встановлення часток добування (вилову) водних біоресурсів для непромислових цілей додаються:

виписка або витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців;

наукове обґрунтування необхідних обсягів добування (вилову) водних біоресурсів із зазначенням інформації про цілі та завдання, для вирішення яких планується спеціальне використання водних біоресурсів, підстави виконання робіт, порядок та методи їх виконання, розрахунок необхідних обсягів вилучення водних біоресурсів.

Заяви користувачів водних біоресурсів про встановлення часток добування (вилову) водних біоресурсів для непромислових цілей погоджуються науковими установами, організаціями або підприємствами, що належать до сфери управління Держрибагентства або Національної академії аграрних наук.

За подання недостовірних відомостей користувачі водних біоресурсів несуть відповідальність відповідно до законодавства.

Вимагати подання інших документів, не передбачених цим Порядком, забороняється.

Держрибагентство відмовляє заявникові в установленні частки добування (вилову) водних біоресурсів для непромислових цілей у разі:

несвоєчасного подання документів або подання документів у неповному обсязі;

виявлення у поданих документах недостовірних відомостей;

коли на дату подання заяви не сплачені штрафи та/або не відшкодовані в установленому законодавством порядку збитки, завдані рибному господарству;

систематичних (три і більше) грубих порушень законодавства з питань охорони, використання та відтворення водних біоресурсів протягом попереднього року;

відсутності обсягу нерозподіленого ліміту.

Держрибагентство з метою збереження водних біоресурсів та забезпечення їх раціонального використання, попередження негативного впливу промислу на умови навколишнього природного середовища у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) може встановлювати обмеження щодо промислового навантаження під час використання водних біоресурсів.

Обмеження щодо промислового навантаження під час використання водних біоресурсів встановлюються згідно з рішеннями науково-промислової ради Держрибагентства, що прийняті на підставі наукових

обґрунтувань, поданих науковими установами, що належать до сфери управління Держрибагентства або Національної академії аграрних наук.

Обмеження зазначаються відповідно до законодавства у правилах рибальства та режимах промислу, що затверджуються наказом Мінагрополітики та розроблені для кожного рибогосподарського водного об'єкта (його частини) (далі — правила рибальства та режими промислу).

У разі коли загальна кількість заявлених користувачами водних біоресурсів для промислу, плавзасобів та (або) знарядь лову не перевищує встановлених обмежень щодо промислового навантаження під час використання водних біоресурсів, дозволяється застосування всіх заявлених суден/плавзасобів та знарядь лову.

Якщо чисельність заявлених користувачами водних біоресурсів для добування (вилову) водних біоресурсів суден/плавзасобів та (або) знарядь лову перевищує встановлені обмеження щодо промислового навантаження під час використання водних біоресурсів, кожному з користувачів водних біоресурсів встановлюється кількість суден/плавзасобів та (або) знарядь лову для промислу водних біоресурсів, щодо яких:

визначено ліміти та розподілені частки добування (вилову) водних біоресурсів, — пропорційно часткам добування (вилову) водних біоресурсів, що розподілені між користувачами водних біоресурсів:

ліміти не встановлюються, або для промислу водних біоресурсів, щодо яких встановлений прогноз допустимого вилову, — пропорційно даним державної статистики та органів рибоохорони за останні чотири роки, що передують розрахунковому, про обсяг добутих (виловлених) користувачем водних біоресурсів у середньому на рік.

У разі коли розрахована в один із зазначених способів для конкретного користувача водних біоресурсів кількість знарядь лову виявилася меншою, ніж дозволена мінімальна кількість таких знарядь для одного судна/плавзасобу, однієї бригади, ланки, користувач водних біоресурсів не має права використовувати такі знаряддя лову.

Добування (вилов) водних біоресурсів здійснюється відповідно до правил рибальства та режимів промислу.

У разі коли добування (вилов) водних біоресурсів відбувається у рибогосподарському водному об'єкті (його частині), що розміщений в межах територій природно-заповідного фонду, користувачі водних біоресурсів повинні здійснювати добування (вилов) таких біоресурсів з урахуванням вимог режимів територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Добування (вилов) водних біоресурсів для непромислових цілей, зокрема науково-дослідного, науково-промислового, дослідно-конструкторського, контрольного вилову, вилову з метою отримання біологічного матеріалу для штучного відтворення їх запасів та здійснення

аквакультури, подальшого відтворення, здійснюється на підставі відповідних програм проведення дослідного вилову водних біоресурсів, в яких відображені мета, завдання, райони, в яких виконуються роботи, та обсяг промислового навантаження.

Програми проведення дослідного вилову водних біоресурсів та перелік співвиконавців розглядаються науково-промисловою радою, погоджується з Держрибагентством або його територіальними органами.

Програма проведення дослідного вилову водних біоресурсів також погоджується науковою установою, що належить до сфери управління Держрибагентства, Національної академії аграрних наук або Національної академії наук.

Програми проведення дослідного вилову водних біоресурсів розробляються строком до п'яти років.

Добування (вилов) водних біоресурсів для непромислових цілей, зокрема науково-дослідного, науково-промислового, дослідно-конструкторського, контрольного, меліоративного вилову, вилову з метою отримання біологічного матеріалу для штучного відтворення їх запасів та здійснення аквакультури, подальшого відтворення, рибальства з навчальними та культурно-освітніми цілями, може здійснюватися без використання суден/плавзасобів.

Добування (вилов) водних біоресурсів здійснюється безпосередньо на місці лову за наявності:

- копії дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах);

- журналу прийнятих водних біоресурсів та додатка до нього;

- посвідчення рибалки, яке видає йому користувач водних біоресурсів, крім членів екіпажів риболовних суден, що підлягають нагляду класифікаційного товариства;

- програми проведення науково-дослідного, науково-промислового, дослідно-конструкторського, контрольного вилову, вилову з метою отримання біологічного матеріалу для штучного відтворення їх запасів та здійснення аквакультури, подальшого відтворення.

Розподіл між користувачами водних біоресурсів бирок для маркування знарядь лову у рибогосподарському водному об'єкті (його частині) здійснюється органами рибоохорони.

У разі відсутності відповідального за вилов водних біоресурсів добування (вилов) водних біоресурсів забороняється.

Відповідальний за вилов водних біоресурсів зобов'язаний:

- виконувати вимоги цього Порядку, програми проведення дослідного вилову водних біоресурсів;

дотримуватися режимів територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а в разі здійснення промислу — правил рибальства та режимів промислу;

забезпечувати належний рівень ведення промислового журналу, облік, зберігання, транспортування, а також здавання добутих (виловлених) водних біоресурсів на рибоприймальний пункт.

У разі коли користувачем водних біоресурсів є наукова установа або орган рибоохорони, що не може власними силами здійснити добування (вилов) водних біоресурсів для непромислових цілей, до виконання відповідних робіт допускається співвиконавець за договором про виконання програм проведення дослідного вилову водних біоресурсів.

У разі здійснення добування (вилову) із залученням співвиконавця добуті (виловлені) водні біоресурси підлягають обліку на рибоприймальному пункті співвиконавця.

Капітани суден і бригадири (ланкові) співвиконавців зобов'язані дотримуватися програм проведення дослідного вилову водних біоресурсів, а також забезпечувати ведення на належному рівні обліку добутих (виловлених) водних біоресурсів.

Держрибагентством допускається здійснення дослідного вилову водних біоресурсів за рахунок часток добування (вилову) водних біоресурсів, установлених для промислових цілей.

Допускається призначення відповідальних за вилов водних біоресурсів спостерігачів з числа найбільш кваліфікованих працівників співвиконавця.

Добуті (виловлені) водні біоресурси обліковуються на рибоприймальному пункті з оформленням відповідної квитанції.

Особа, що приймає добуті (виловлені) водні біоресурси, реєструє квитанцію у журналі обліку прийнятих водних біоресурсів та видає примірник квитанції рибалці, який здав добуті (виловлені) водні біоресурси. У разі проведення науково-дослідного, науково-промислового, дослідно-конструкторського, контрольного, меліоративного вилову, вилову з метою отримання біологічного матеріалу для штучного відтворення запасів та здійснення аквакультури, подальшого відтворення, рибальства з навчальними та культурно-освітніми цілями особа, що приймає добуті (виловлені) водні біоресурси видає також копію такої квитанції особі, відповідальній за вилов водних біоресурсів.

Територіальний орган рибоохорони визначає для кожного користувача водних біоресурсів на конкретному рибогосподарському водному об'єкті (його частині) рибоприймальний пункт. Місце для рибоприймального пункту повинне забезпечувати можливість та ведення на належному рівні обліку добутих (виловлених) водних біоресурсів і продукції з них, безпечне вивантаження водних біоресурсів і бути

територіально максимально наближеним до місця базування суден флоту рибної промисловості.

Облік добутих (виловлених) водних біоресурсів може здійснюватися на пересувних рибоприймальних пунктах.

У разі використання окремих зразків водних біоресурсів для проведення біологічних аналізів та інших досліджень відповідно до програм проведення дослідного вилову водних біоресурсів такі зразки підлягають знищенню та списанню згідно з актом, що оформлюється у довільній формі.

Акт складається комісією з трьох осіб. До складу такої комісії входять представники виконавця та співвиконавця (за його наявності).

Звіт про обсяги добутих (виловлених) водних біоресурсів користувачі водних біоресурсів подають у паперовому або електронному вигляді територіальному органу Держрибагентства:

- щомісяця до 5 числа;
- щотижня — після використання більш як 70 відсотків визначеного обсягу ліміту або прогнозу допустимого вилову певного виду водних біоресурсів;
- щодня — після використання більш як 90 відсотків визначеного обсягу ліміту або прогнозу допустимого вилову певного виду водних біоресурсів.

У разі досягнення користувачем водних біоресурсів 100 відсотків обсягу ліміту або прогнозу допустимого вилову певного виду водних біоресурсів їх добування (вилов) забороняється.

Користувач водних біоресурсів, який здійснював у попередньому році науково-дослідний, науково-промисловий, дослідно-конструкторський, контрольний, меліоративний вилов, вилов з метою отримання біологічного матеріалу для штучного відтворення їх запасів та здійснення аквакультури, подальшого відтворення, рибальства з навчальними та культурно-освітніми цілями, подає щороку до 20 січня Держрибагентству звіт про виконані роботи.

7 ПРОДУКЦІЯ АКВАКУЛЬТУРИ

Виробництво та використання продукції аквакультури визначається відповідним Законом України «Про аквакультуру» від 18.09.2012 № 5293-VI.

Цей Закон визначає принципи державної політики, основні засади розвитку і функціонування аквакультури, правові основи діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування у сфері аквакультури.

Основні терміни:

аквакультура (рибництво) - сільськогосподарська діяльність із штучного розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури у повністю або частково контрольованих умовах для одержання сільськогосподарської продукції (продукції аквакультури) та її реалізації, виробництва кормів, відтворення біоресурсів, ведення селекційно-племінної роботи, інтродукції, переселення, акліматизації та реакліматизації гідробіонтів, поповнення запасів водних біоресурсів, збереження їх біорізноманіття, а також надання рекреаційних послуг;

акліматизація об'єктів аквакультури - діяльність із вселення гідробіонтів у водні об'єкти (їх частини), розташовані за межами їх природного ареалу, з метою збагачення та оптимізації видового складу водних біоресурсів за повної адаптації вселених гідробіонтів до нових умов існування зі створенням ними стійких популяцій, здатних до самовідтворення;

випасна аквакультура - діяльність з екстенсивного вирощування об'єктів аквакультури шляхом вселення різновікових груп гідробіонтів, одержаних в умовах аквакультури, в рибогосподарські водні об'єкти (їх частини) для підвищення ефективності використання їх біопродукційного потенціалу;

відкриті умови аквакультури - умови, за яких розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури здійснюються у водному середовищі, не відокремленому від водних об'єктів (їх частин) бар'єрами, що запобігають вільному виходу об'єктів аквакультури;

генофондні колекції - генетично репрезентативні сукупності живих риб або інших гідробіонтів, кріоконсервованих або консервованих іншими засобами генетичних матеріалів;

гідротехнічні споруди рибогосподарської технологічної водойми (гідротехнічні споруди) - об'єкти нерухомого майна (земляні греблі та дамби, водозабірні споруди, повеневі водоскиди, донні водовипуски, водопостачальні, скидні та рибозбірноосушувальні канали, рибовловлювачі, камери облову, причали, водоскиди, бистротоки,

перепади, перегороджувальні рибозахисні та інші споруди), що є інженерними спорудами, які призначені для управління водними ресурсами (підготовка, постачання, збереження, транспортування води та водовідведення), а також для запобігання шкідливій дії вод;

донний водовипуск - споруда, що призначена для регулювання рівня води, повного скиду води з водойми, а також для переміщення об'єктів аквакультури у рибовловлювач;

екстенсивна форма аквакультури - організаційно-технологічна форма рибогосподарської діяльності у сфері аквакультури, за якої вирощування об'єктів аквакультури здійснюється з використанням природних кормових ресурсів рибогосподарських водних об'єктів (їх частин) без застосування засобів інтенсифікації;

закриті умови аквакультури - умови, за яких розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури здійснюються у водному середовищі, відокремленому від водного об'єкта (його частини) бар'єрами, що запобігають вільному виходу об'єктів аквакультури. Застосування установок замкнутого водопостачання належить до закритих умов аквакультури;

засоби інтенсифікації - технологічні процеси, що включають штучну годівлю об'єктів аквакультури, спеціальну підготовку рибогосподарських водних об'єктів (їх частин), рибогосподарських технологічних водойм з удобренням їх органічними і мінеральними речовинами з періодичним спуском води для рибогосподарських потреб, та інші контрольовані технологічні процеси, які застосовуються окремо (вибірково) або комплексно;

земляна гребля - земляна споруда, що побудована для створення штучної водойми шляхом ділення водотоку на верхній та нижній б'єфи та зосередження води у верхньому б'єфі;

земляна дамба - земляна споруда, що побудована для утримання поверхневих вод, зосереджених у штучно створеній водоймі;

зони аквакультури (рибництва) - території України, межі яких умовно встановлено за кліматичними характеристиками для здійснення аквакультури (рибництва) - за кількістю днів протягом року, середня температура повітря в якій перевищує 15 °С;

індустріальна аквакультура - діяльність із штучного розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури з використанням рибницьких і плавучих садків, рибницьких басейнів, інших технологічних пристроїв, у тому числі із застосуванням установок замкнутого водопостачання;

інтенсивна форма аквакультури - організаційно-технологічна форма рибогосподарської діяльності у сфері аквакультури, за якої вирощування об'єктів аквакультури здійснюється з ущільнених посадок з інтенсивною

штучною годівлею комбікормами, збалансованими за складом відповідно до біологічних потреб конкретних гідробіонтів, та іншими кормами з високою поживністю;

інтродукція об'єктів аквакультури - діяльність із вселення гідробіонтів (інтродуцентів) у водні об'єкти (їх частини), що розташовані за межами їх природного ареалу, з метою забезпечення збільшення обсягів продукції аквакультури та здійснення рибогосподарської меліорації за відсутності природного відтворення вселених організмів у нових місцях перебування;

карантинні рибогосподарські ізолятори - рибогосподарські технологічні водойми, рибницькі басейни, установки замкнутого водопостачання тощо, в яких утримуються об'єкти аквакультури у стані ізоляції без прямого або опосередкованого контакту з іншими групами гідробіонтів з метою спостереження за проявами або відсутністю клінічних ознак інфекційних захворювань і, в разі необхідності, діагностичного тестування або лікування;

марикультура (морська аквакультура) - діяльність з розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури у внутрішніх морських водах, територіальному морі та виключній (морській) економічній зоні України із застосуванням плавучих садків, інших технологічних пристроїв з використанням морської води;

напівінтенсивна форма аквакультури - організаційно-технологічна форма рибогосподарської діяльності у сфері аквакультури, що здійснюється із застосуванням окремих засобів інтенсифікації, у тому числі з обмеженою штучною підгодовлею кормами різної поживності;

науково-біологічне обґрунтування - документ, що містить обґрунтування тих чи інших заходів, які стосуються водних біоресурсів та/або середовища їх існування, на підставі аналізу наукових, науково-практичних, статистичних та інших даних;

немісцеві види гідробіонтів - види або підвиди водних біоресурсів, відсутні у зоні їх природного поширення з біогеографічних причин;

об'єкти аквакультури - гідробіонти, що використовуються з метою розведення, утримання та вирощування в умовах аквакультури;

плавучий рибницький садок - технологічний пристрій, який розташований у водному об'єкті (його частині), не пов'язаний із дном, що використовується для здійснення інтенсивної форми аквакультури;

повеневий водоскид - споруда, що призначена для автоматичного скиду з водного об'єкта надлишків води у період весняного паводка або повені;

природні кормові ресурси водних об'єктів (природна кормова база) - сукупність живих рослинних і тваринних організмів та їх відмерлих решток (детрит), які використовуються гідробіонтами як природні корми;

продукція аквакультури - одержані в результаті здійснення господарської діяльності всі види об'єктів аквакультури, а також вироблена з них харчова та нехарчова продукція, у тому числі харчова та запліднена ікра, що відносяться до сільськогосподарської продукції;

реакліматизація гідробіонтів - діяльність із вселення гідробіонтів (реакліматизантів) у водні об'єкти (їх частини) їх природного ареалу з метою відновлення або поповнення чисельності популяцій тих видів організмів, які вважаються зниклими або перебувають на межі зникнення в місцях природного поширення;

рекреаційні послуги у сфері аквакультури - діяльність, пов'язана з організацією відпочинку, в тому числі з наданням права на здійснення любительського та спортивного добування (вилову) об'єктів аквакультури, а також створенням умов для спостереження за гідробіонтами з метою задоволення естетичних і пізнавальних потреб;

ремонтно-маточні стада об'єктів аквакультури - різновікові групи гідробіонтів, у тому числі їх статевозрілі особини (плідники), призначені для одержання статевих продуктів (статевих клітин) та/або потомства об'єктів аквакультури;

рибницьке господарство - єдиний майновий комплекс, до складу якого входить рибогосподарська технологічна водойма або їх комплекс, гідротехнічні споруди, інші споруди (пристрої), будівлі, устаткування, інвентар тощо, земельні ділянки, що призначений для розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури;

рибницький басейн - штучно створена споруда (пристрій) різних конструкцій, яка з технологічних потреб наповнюється водою та призначена для утримання та вирощування об'єктів аквакультури;

рибницький садок - різновид рибницького ставка або споруда (пристрій), який з технологічних потреб наповнюється водою та призначений і використовується для тимчасового зберігання об'єктів аквакультури, переднерестового утримання плідників тощо;

рибницький ставок - рибогосподарський водний об'єкт, призначений для розведення, утримання та/або вирощування об'єктів аквакультури;

рибогосподарська меліорація - комплекс заходів, спрямованих на оптимізацію показників гідрологічного, гідрохімічного, гідробіологічного режимів та підвищення біологічної продуктивності водних об'єктів (їх частин), рибогосподарських технологічних водойм, поліпшення умов природного відтворення та якісного складу гідробіонтів з метою їх збереження та раціонального використання;

рибогосподарська технологічна водойма - штучно створена водойма спеціального технологічного призначення, що визначається технічним проектом та/або паспортом, яка наповнюється штучно за допомогою

гідротехнічних споруд і пристроїв та призначена для створення умов існування і розвитку об'єктів аквакультури;

рибозбірно-осушувальний канал - канал, що розташований у ложі рибогосподарської технологічної водойми та призначений для відведення води з неї, осушування поверхневого

шару ґрунту дна водойми та орієнтованого руху об'єктів аквакультури з водойми до рибовловлювача під час технологічного скиду води;

селекційно-племінна робота у сфері аквакультури - комплекс науково обґрунтованих технологічних заходів, спрямованих на поліпшення генетичної структури, якісних та продуктивних показників об'єктів аквакультури, створення та впровадження нових селекційних досягнень у сфері аквакультури;

ставкова аквакультура - діяльність з розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури з використанням рибницьких ставків, штучно створених водойм (руслених, балочних або одамбованих ставків), відокремлених від материнських водних об'єктів (їх частин), лиманів, обводнених торфових кар'єрів тощо;

суб'єкти аквакультури - юридичні чи фізичні особи, які здійснюють рибогосподарську діяльність у сфері аквакультури відповідно до цього Закону;

товарна аквакультура - діяльність, що проводиться з метою одержання товарної продукції аквакультури та її подальшої реалізації;

форми аквакультури - організаційно-технологічний розподіл рибогосподарської діяльності з вирощування об'єктів аквакультури за рівнем інтенсифікації виробництва (інтенсивна, напівінтенсивна та екстенсивна);

чужорідні види гідробіонтів - види або підвиди водних біоресурсів, які з'являються за межами їх природного ареалу та поза зоною їх природного потенційного розподілу, а також генетично змінені організми незалежно від місця їх перебування та просторового розподілу;

штучне розведення (відтворення) водних біоресурсів - діяльність з розведення (відтворення), вирощування об'єктів аквакультури, пов'язана з їх подальшим вселенням у водні об'єкти (їх частини) для відновлення природних популяцій, поповнення запасів водних біоресурсів та збереження їх біорізноманіття.

1 Дія цього Закону поширюється на правовідносини у сфері аквакультури, що здійснюються у внутрішніх водних об'єктах (їх частинах), рибогосподарських технологічних водоймах, внутрішніх морських водах, територіальному морі та виключній (морській) економічній зоні України, а також на ділянках суші території України, які використовуються для цілей аквакультури.

Діяльність у сфері аквакультури не належить до спеціального використання водних біоресурсів.

Державна політика у сфері аквакультури здійснюється шляхом:

науково обґрунтованого поєднання екологічних, економічних та соціальних інтересів з метою забезпечення сталого розвитку аквакультури;

врахування природних і соціально-економічних особливостей рибогосподарських водних об'єктів та прилеглих до них територій при плануванні і створенні рибницьких господарств щодо здійснення аквакультури;

проведення екологічної експертизи у сфері аквакультури в порядку, встановленому законом;

попередження антропогенного забруднення, що є наслідком господарської або іншої діяльності у сфері аквакультури;

здійснення аквакультури способами, що не допускають заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу, зменшення запасів водних біоресурсів, їх кількісного та якісного складу у водних об'єктах (їх частинах);

підвищення конкурентоспроможності, поліпшення якості та розширення асортименту продукції аквакультури вітчизняного виробництва, поліпшення умов забезпечення населення такою продукцією;

сприяння розвитку аквакультури, захисту інтересів вітчизняних суб'єктів аквакультури та національного ринку продукції аквакультури;

підвищення ефективності використання наявного фонду рибогосподарських водних об'єктів (їх частин) для потреб розвитку аквакультури;

сприяння створенню рівних умов конкуренції для суб'єктів аквакультури, сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу у сфері аквакультури;

сприяння діяльності у сфері аквакультури, спрямованій на збільшення запасів та збереження біорізноманіття водних біоресурсів у водних об'єктах (їх частинах);

удосконалення нормативно-правової бази рибогосподарської діяльності для забезпечення раціонального використання об'єктів аквакультури;

науково-технічного забезпечення розвитку аквакультури;

забезпечення ефективного функціонування системи підготовки фахівців у сфері аквакультури;

розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва у сфері аквакультури.

Суб'єкти аквакультури мають право:

на користування рибогосподарськими водними об'єктами (їх частинами), рибогосподарськими технологічними водоймами, акваторією

(водним простором) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України, землями водного фонду для здійснення аквакультури;

на власність об'єктів аквакультури та продукції аквакультури, а також отримання доходу від їх реалізації;

на проведення робіт з рибогосподарської меліорації водних об'єктів (їх частин), які використовуються для цілей аквакультури.

Суб'єкти аквакультури зобов'язані:

додержуватися нормативно-правових актів у сфері аквакультури;

не допускати погіршення екологічного середовища та умов існування водних біоресурсів у результаті своєї діяльності;

подавати центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, звітну інформацію щодо обсягів виробництва продукції аквакультури у визначені строки за формами, затвердженими в установленому порядку;

подавати центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, інформацію стосовно намірів розведення та/або вирощування чужорідних та немісцевих видів гідробіонтів та відповідне науково-біологічне обґрунтування;

дотримуватися під час здійснення заходів із вселення, переселення, інтродукції, акліматизації та реакліматизації водних біоресурсів у водних об'єктах (їх частинах) вимог цього та інших законів;

проводити заходи рибогосподарської меліорації;

здійснювати заходи з профілактики і боротьби із захворюваннями та загибеллю об'єктів аквакультури;

не допускати несанкціонованого, у тому числі випадкового, потрапляння чужорідних, немісцевих та генетично змінених організмів у водні об'єкти (їх частини).

Об'єкти аквакультури можуть перебувати в державній, комунальній чи приватній власності.

Об'єкти аквакультури, які розведені, утримуються та/або вирощуються підприємствами, установами та організаціями державної або комунальної власності, є об'єктами права державної або комунальної власності.

Об'єкти аквакультури, які розведені, утримуються та/або вирощуються суб'єктами аквакультури у межах наданих їм відповідно до закону у приватну власність, в користування рибогосподарських водних об'єктів (їх частин), рибогосподарських технологічних водойм, акваторій (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України, у межах належних їм технологічних пристроїв і споруд (рибницький басейн, плавучий

рибницький садок тощо) або набуті іншим не забороненим законом шляхом, перебувають у їх приватній власності.

Не можуть перебувати у приватній власності об'єкти аквакультури, що потрапили в умови природної волі за межі наданих суб'єктам аквакультури в користування рибогосподарських водних об'єктів (їх частин), рибогосподарських технологічних водойм, акваторій (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України або цілеспрямовано вселені у водні об'єкти (їх частини).

До повноважень Кабінету Міністрів України у сфері аквакультури належать:

- забезпечення проведення державної політики у сфері аквакультури;

- затвердження типової форми договору користування частиною рибогосподарського водного об'єкта, акваторією (водним простором) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України для цілей аквакультури;

- надання в користування акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України, а також визначення її меж (координат), що надається для цілей аквакультури;

- затвердження порядку надання в користування гідротехнічних споруд для цілей аквакультури та типової форми договору користування ними;

- організація міжнародного співробітництва у сфері аквакультури;

- прийняття інших нормативно-правових актів з питань, що регулюють діяльність у сфері аквакультури.

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері рибного господарства, належать:

- затвердження порядку штучного розведення (відтворення), вирощування водних біоресурсів та їх використання;

- затвердження програм науково-технічного розвитку аквакультури;

- затвердження зон аквакультури (рибництва) та рибопродуктивності по регіонах України;

- затвердження методики визначення розміру плати за використання на умовах оренди частини рибогосподарського водного об'єкта, рибогосподарської технологічної водойми;

- затвердження порядку розроблення та форми паспорта рибогосподарської технологічної водойми;

- затвердження порядку здійснення рибогосподарської меліорації;

- затвердження форм звітності у сфері аквакультури згідно з міжнародними стандартами та нормами;

прийняття інших нормативно-правових актів з питань аквакультури, у тому числі на виконання міжнародно-правових зобов'язань України, відповідно до закону.

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, належать:

- розроблення нормативно-правових актів у сфері аквакультури;
- здійснення контролю за поданням суб'єктами аквакультури звітної інформації щодо обсягів виробництва продукції аквакультури;

- здійснення контролю діяльності суб'єктів аквакультури під час розведення та/або вирощування чужорідних та немісцевих видів гідробіонтів;

- розроблення програм науково-технічного розвитку аквакультури;
- забезпечення в установленому порядку підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, атестації фахівців у сфері аквакультури у вищих навчальних закладах, що належать до сфери його управління;

- співпраця з підкомітетом аквакультури Комітету рибного господарства Сільськогосподарської та харчової організації ООН, органами влади іноземних держав та міжнародними організаціями з питань розвитку аквакультури, запобігання забрудненню навколишнього природного середовища, охорони праці у сфері аквакультури.

До повноважень місцевих державних адміністрацій у сфері аквакультури належать:

- участь у розробленні та забезпеченні виконання загальнодержавних і регіональних програм розвитку аквакультури;

- надання в користування на умовах оренди частини рибогосподарського водного об'єкта, рибогосподарської технологічної водойми для цілей аквакультури відповідно до повноважень щодо розпорядження землями, встановлених Земельним кодексом України.

До повноважень сільських, селищних, міських, Київської і Севастопольської міських, районних, обласних рад у сфері аквакультури належать:

- надання в користування на умовах оренди частини рибогосподарського водного об'єкта, рибогосподарської технологічної водойми для цілей аквакультури відповідно до повноважень щодо розпорядження землями, встановлених Земельним кодексом України.

За напрямками діяльності аквакультура може здійснюватися з метою:

- отримання товарної продукції аквакультури та її подальшої реалізації (товарна аквакультура);

- штучного розведення (відтворення), вирощування водних біоресурсів;
- надання рекреаційних послуг.

За організаційно-технологічними показниками аквакультура може здійснюватися за інтенсивною, напівінтенсивною та екстенсивною формами.

Основними напрямками отримання товарної аквакультури може бути випасна, ставкова та індустріальна аквакультура.

Для здійснення ставкової аквакультури використовуються рибогосподарські технологічні водойми, руслові, балочні та одамбовані рибницькі ставки, штучно відокремлені від материнських водних об'єктів (їх частин), обводнені торфові кар'єри в умовах рибницьких господарств (риборозплідники, нерестово-вирощувальні, товарні, повносистемні господарства). Ставкова та індустріальна аквакультура передбачає вирощування об'єктів аквакультури у штучно створених, повністю або частково контрольованих умовах з використанням напівінтенсивної та інтенсивної форм аквакультури.

Для здійснення випасної аквакультури використовуються рибогосподарські водні об'єкти (їх частини), рибогосподарські технологічні водойми при цьому не використовуються. Випасна аквакультура здійснюється за екстенсивною формою за відсутності негативного впливу на навколишнє природне середовище.

Для здійснення індустріальної аквакультури, у тому числі марикультури, використовуються рибницькі басейни, рибницькі садки, акваріуми, а також частини водних об'єктів із застосуванням спеціальних технологічних пристроїв -плавучих садків, колекторів для молюсків, установок замкненого водопостачання тощо.

Штучне розведення (відтворення), вирощування об'єктів аквакультури та їх використання, пов'язане з подальшим вселенням у водні об'єкти (їх частини), здійснюються суб'єктами аквакультури за рахунок їх власних коштів, коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів відповідно до затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері рибного господарства, порядку.

Об'єкти аквакультури, вселені у водні об'єкти (їх частини) у результаті їх штучного розведення (відтворення) та вирощування з метою відновлення природних популяцій, поповнення запасів водних біоресурсів та збереження їх біорізноманіття, належать до державної власності.

Для надання рекреаційних послуг у сфері аквакультури з метою оздоровлення, відпочинку, екологічного виховання населення суб'єкт аквакультури визначає місця у межах наданих у користування рибогосподарських водних об'єктів (їх частин), рибогосподарських технологічних водойм.

Рекреаційні послуги у сфері аквакультури можуть надаватися суб'єктом аквакультури на платній або безоплатній основі.

Рибогосподарський водний об'єкт для цілей аквакультури надається в користування на умовах оренди юридичній чи фізичній особі відповідно до Водного кодексу України.

Частини рибогосподарського водного об'єкта надаються в користування на умовах оренди юридичній чи фізичній особі органами, які здійснюють розпорядження земельними ділянками під водою (водним простором) відповідно до Земельного кодексу України, лише для розміщення плавучих рибницьких садків. У такому разі межі наданої в користування частини рибогосподарського водного об'єкта визначаються координатами відведеної акваторії. Відведення земельної ділянки водного фонду під водою (водним простором) та встановлення її меж у натурі (на місцевості) не здійснюються.

Рибогосподарська технологічна водойма для цілей аквакультури надається юридичній чи фізичній особі органом, який здійснює розпорядження земельною ділянкою під водою (водним простором) відповідно до Земельного кодексу України, за договором оренди землі (земель водного фонду).

При передачі юридичній чи фізичній особі в оренду рибогосподарської технологічної водойми такій особі одночасно можуть передаватися в користування гідротехнічні споруди.

Надання рибогосподарської технологічної водойми у користування на умовах оренди здійснюється за наявності паспорта рибогосподарської технологічної водойми та/або технічного проекту рибогосподарської технологічної водойми.

Порядок розроблення та форма паспорта затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері рибного господарства.

Об'єктом користування на умовах оренди рибогосподарської технологічної водойми є земельна ділянка під водою, в межах якої здійснюється аквакультура, та вода (водний простір), які в комплексі одночасно надаються в користування одній і тій самій юридичній чи фізичній особі.

Плата за користування на умовах оренди рибогосподарською технологічною водоймою складається з орендної плати за використання земельних ділянок та орендної плати за рибогосподарську технологічну водойму.

Надання в користування на умовах оренди акваторій (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України, визначення їх меж (координат) для цілей аквакультури (марикультури) здійснюється Кабінетом Міністрів України.

При наданні Кабінетом Міністрів України юридичній чи фізичній особі в користування на умовах оренди акваторій (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, а також виключної (морської) економічної зони України органи, що відповідно до Земельного кодексу України здійснюють розпорядження земельними ділянками, можуть надавати юридичній чи фізичній особі в користування на умовах оренди земельні ділянки прибережних захисних смуг, смуг відведення.

При наданні Кабінетом Міністрів України в користування на умовах оренди акваторій (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, а також виключної (морської) економічної зони України відведення земельної ділянки водного фонду під водою (водним простором) та встановлення її меж у натурі (на місцевості) не здійснюється.

Методика визначення розміру плати за використання на умовах оренди акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України затверджується Кабінетом Міністрів України.

Методика визначення розміру плати за використання на умовах оренди частини рибогосподарського водного об'єкта, рибогосподарської технологічної водойми затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері рибного господарства.

Договір оренди частини рибогосподарського водного об'єкта, акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України укладається у письмовій формі.

Істотними умовами договору оренди частини рибогосподарського водного об'єкта, акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України, що визначаються за згодою сторін, є:

- об'єкт оренди;
- строк дії договору;
- орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, форм платежу, строків, порядку внесення і перегляду та відповідальності за її несплату;
- умови використання частини рибогосподарського водного об'єкта, акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України;
- умови і строки передачі об'єкта оренди суб'єкту аквакультури;
- умови збереження стану об'єкта оренди;
- умови повернення суб'єктом аквакультури об'єкта оренди;
- встановлені обмеження (обтяження) щодо використання об'єкта оренди;

визначення сторони, яка несе ризик випадкового пошкодження або знищення об'єкта оренди чи його частини;

відповідальність сторін.

За згодою сторін у договорі оренди частини рибогосподарського водного об'єкта, акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України можуть конкретизуватися його умови.

Передача орендарем права на оренду частини рибогосподарського водного об'єкта, акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України іншим суб'єктам господарювання забороняється.

У договорі оренди частини рибогосподарського водного об'єкта, акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України визначаються зобов'язання орендаря щодо здійснення ним заходів з охорони та недопущення погіршення екологічного стану рибогосподарського водного об'єкта, акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України, проведення меліоративних робіт тощо.

Державна реєстрація права оренди здійснюється відповідно до закону.

Добування (вилов) водних біоресурсів для цілей аквакультури здійснюється упродовж визначеного законодавством промислового періоду, а також, у разі потреби, в період нересту відповідно до законодавства.

Плідників та ремонтні групи водних біоресурсів для цілей аквакультури виловлюють у водних об'єктах (їх частинах) за допомогою промислових і науково-дослідних знарядь лову за наявності відповідних квот і дозволів на вилучення водних біоресурсів.

Добування (вилов) водних біоресурсів, занесених до Червоної книги України, здійснюється відповідно до закону.

Ввезення в Україну живої риби, заплідненої ікри та інших гідробіонтів, призначених для розведення, утримання та вирощування в умовах аквакультури, розміщення їх у карантинних рибогосподарських ізоляторах, переселення з карантинних рибогосподарських ізоляторів в інші рибогосподарські водні об'єкти (їх частини), рибогосподарські технологічні водойми та ветеринарно-санітарний контроль у сфері аквакультури здійснюються відповідно до Закону України "Про ветеринарну медицину".

Завезені із-за кордону гідробіонти, призначені для подальшого розведення, утримання та вирощування в умовах аквакультури, перебувають у карантинних рибогосподарських ізоляторах постійно упродовж періоду, визначеного законодавством. Забороняється

розміщувати в умовах карантинного утримування спільно гідробіонтів різного віку, різних видів, а також завезених з різних країн і в різний час.

Завезені із-за кордону гідробіонти розміщуються в умовах карантинного утримування відповідно до їх біологічних потреб та біотехнологічних особливостей розведення та/або вирощування.

У карантинних рибогосподарських ізоляторах ведеться облік умов утримання гідробіонтів відповідно до ветеринарно-санітарних вимог.

Селекційно-племінна робота у сфері аквакультури здійснюється відповідно до закону з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

Генофондні колекції та ремонтно-маточні стада об'єктів аквакультури формуються з рідкісних, зникаючих та інших видів водних біоресурсів, одомашнених форм і порід гідробіонтів, які представляють генетичну цінність, з метою збереження їх біорізноманіття, ведення селекційно-племінної роботи, отримання потомства.

Генофондні колекції та ремонтно-маточні стада об'єктів аквакультури можуть знаходитись у державній, комунальній, приватній власності.

Порядок формування та використання генофондних колекцій та ремонтно-маточних стад об'єктів аквакультури визначає центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері рибного господарства.

Фінансування заходів щодо селекційно-племінної роботи у сфері аквакультури здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, коштів суб'єктів аквакультури, добровільних внесків та інших джерел, не заборонених законом.

Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання, громадяни сприяють формуванню та розвитку національного експортного потенціалу племінних (генетичних) ресурсів об'єктів аквакультури.

Рибогосподарська меліорація водних об'єктів (їх частин), рибогосподарських технологічних водойм здійснюється з метою цілеспрямованого підвищення їх біологічної продуктивності, поліпшення умов існування об'єктів аквакультури, поліпшення їх кількісних та якісних характеристик, регулювання чисельності малоцінних для товарного виробництва гідробіонтів.

Рибогосподарська меліорація здійснюється за такими основними напрямками:

проведення днопоглиблювальних робіт та/або робіт з видалення донних відкладень;

видалення зайвої водної рослинності;

вселення об'єктів аквакультури, створення штучних донних ландшафтів з метою поліпшення екологічного стану водного об'єкта та умов природного відтворення водних біоресурсів;

вилучення хижих і малоцінних видів водних біоресурсів з метою запобігання їх негативного впливу на об'єкти аквакультури;

запобігання масовій загибелі гідробіонтів та ліквідація її наслідків.

Порядок здійснення рибогосподарської меліорації водних об'єктів (їх частин), рибогосподарських технологічних водойм затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері рибного господарства.

Інтродукція, акліматизація та реакліматизація об'єктів аквакультури здійснюються з метою збагачення видового складу водних біоресурсів, проведення біологічної меліорації, підвищення ефективності використання біопродукційного потенціалу водного об'єкта (його частини) та одержання додаткової продукції.

Інтродукція, акліматизація та реакліматизація об'єктів аквакультури здійснюються з недопущенням негативного впливу на стан популяцій аборигенних видів водних біоресурсів або погіршення середовища їх існування, шляхів міграції та умов розмноження.

Інтродукція, акліматизація, реакліматизація та/або переселення об'єктів аквакультури здійснюються відповідно до закону на підставі науково-біологічного обґрунтування, яке розробляється науковими установами, що входять до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, Національної академії наук України, Національної академії аграрних наук України.

У науково-біологічному обґрунтуванні мають бути розкриті мета та доцільність, визначено умови інтродукції, акліматизації, реакліматизації та/або переселення об'єктів аквакультури, запропоновано заходи для забезпечення недопущення негативного впливу на стан популяцій аборигенних видів водних біоресурсів або погіршення середовища їх існування, шляхів міграції та умов розмноження.

Використання у сфері аквакультури чужорідних та немісцевих видів гідробіонтів здійснюється за умови забезпечення недопущення їх неконтрольованого поширення в нових місцях перебування, відсутності негативного впливу на стан популяцій місцевих видів водних біоресурсів та умови функціонування водних екосистем.

Розведення та/або вирощування чужорідних та немісцевих видів гідробіонтів у відкритих та/або закритих умовах аквакультури здійснюється суб'єктами аквакультури на підставі науково-біологічного обґрунтування з обов'язковим повідомленням центрального органу

виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства.

Науково-біологічне обґрунтування щодо розведення та/або вирощування певного виду з чужорідних та немісцевих видів гідробіонтів розробляється науковими установами, що входять до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, Національної академії наук України, Національної академії аграрних наук України.

У науково-біологічному обґрунтуванні мають бути розкриті мета та доцільність, визначено умови розведення та/або вирощування даного виду, запропоновано заходи для забезпечення недопущення неконтрольованого поширення даного виду в нових місцях перебування, відсутності негативного впливу на стан популяцій місцевих видів водних біоресурсів та умови функціонування водних екосистем.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, забезпечує контроль за розведенням та/або вирощуванням чужорідних та немісцевих видів гідробіонтів у відкритих та/або закритих умовах аквакультури, дія якого поширюється на усі види діяльності у сфері аквакультури, охоплюючи розведення усіх видів чужих та немісцевих гідробіонтів, у тому числі розведення та/або вирощування декоративних та акваріумних гідробіонтів.

Наукове забезпечення у сфері аквакультури здійснюють рибогосподарські та інші спеціалізовані науково-дослідні установи, наукові підприємства та організації, селекційні центри, основними завданнями яких є:

- розроблення наукових основ селекційно-племінної роботи, створення та впровадження селекційних досягнень у сфері аквакультури;

- розроблення в умовах прісноводної аквакультури та марикультури ресурсоощадних технологій розведення та вирощування об'єктів аквакультури з поліпшеними продуктивними та споживчими характеристиками;

- розроблення біотехнологічних основ розведення та вирощування осетрових та осетроподібних видів риб та інших об'єктів аквакультури, а також господарського освоєння нових перспективних об'єктів аквакультури;

- розроблення ефективних методів збереження генофонду та штучного відтворення рідкісних та зникаючих видів водних біоресурсів;

- удосконалення методів низькотемпературного зберігання статевих продуктів об'єктів аквакультури з використанням сучасних кріобіотехнологій;

створення проектно-конструкторських розробок, спрямованих на технічну модернізацію підприємств з розведення та вирощування об'єктів аквакультури;

розроблення науково обґрунтованих методів раціональної годівлі прісноводних та морських гідробіонтів в аквакультурі з використанням штучних кормів поліпшеної рецептури;

удосконалення методів поліпшення умов функціонування водних екосистем рибогосподарських водних об'єктів (їх частин), рибогосподарських технологічних водойм з метою підвищення їх біологічної продуктивності та одержання екологічно безпечної продукції аквакультури;

розроблення ефективних екологічно безпечних методів діагностики, профілактики захворювань та лікування гідробіонтів, спрямованих на оздоровлення та підвищення рівня виживання об'єктів аквакультури;

визначення перспективних напрямів розвитку аквакультури.

Державна підтримка у сфері аквакультури здійснюється за такими напрямами:

стимулювання виробництва якісної та екологічно безпечної продукції аквакультури, конкурентоспроможної на внутрішньому та зовнішньому ринках;

розвиток та фінансування селекційно-племінної роботи, включаючи створення і підтримання суб'єктів племінної справи у рибництві, маточних стад та генофондних колекцій об'єктів аквакультури;

підвищення рибопроодуктивності водних об'єктів (їх частин) шляхом штучного розведення (відтворення) водних біоресурсів;

відновлення чисельності популяцій рідкісних і зникаючих видів гідробіонтів; стимулювання розвитку національного виробництва кормів для об'єктів аквакультури; організації науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у сфері аквакультури; поширення та впровадження у виробництво наукових розробок;

фінансування наукових досліджень у сфері аквакультури за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів інноваційних програм і проектів та інших джерел, не заборонених законом;

забезпечення проведення протиепізоотичних заходів;

забезпечення підготовки, перепідготовки, дипломування фахівців у сфері аквакультури;

проведення комплексу меліоративних та ремонтно-відновлювальних робіт на рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), рибогосподарських технологічних водоймах з метою підвищення їх біологічної продуктивності;

створення і підтримання інфраструктури, необхідної для сталого розвитку аквакультури.

Державна підтримка у сфері аквакультури надається відповідно до законів України "Про державну підтримку сільського господарства України", "Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою" та інших законодавчих актів, які регулюють відносини у сфері державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників.

Порушення вимог цього Закону тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну і кримінальну відповідальність відповідно до закону.

Застосування заходів дисциплінарної, цивільно-правової, адміністративної або кримінальної відповідальності не звільняє осіб, винних у порушенні вимог цього Закону, від відшкодування збитків.

Підприємства, установи, організації і громадяни України, а також іноземні юридичні і фізичні особи та особи без громадянства зобов'язані відшкодувати збитки, завдані ними внаслідок порушень законодавства у сфері аквакультури, у розмірах і порядку, встановлених законодавством.

Спори у сфері аквакультури вирішуються у встановленому законом порядку.

Міжнародне співробітництво у сфері аквакультури здійснюється шляхом:

- укладення міжнародних договорів;
- участі у міжнародних програмах та проектах у сфері аквакультури;
- участі у роботі міжнародних організацій, асоціацій виробників продукції аквакультури;
- проведення спільних досліджень, обміну фахівцями, технологіями, біологічним та генетичним матеріалом відповідно до закону;
- гармонізації законодавства у сфері аквакультури з міжнародними стандартами, рекомендаціями, нормами і правилами, які стосуються вимог до продукції аквакультури.

Якщо міжнародними договорами України встановлено інші правила та положення, ніж ті, які передбачені цим Законом, то застосовуються правила цих міжнародних договорів.

У користування на умовах оренди для рибогосподарських потреб, культурно-оздоровчих, лікувальних, рекреаційних, спортивних і туристичних цілей, проведення науково-дослідних робіт можуть надаватися водосховища (крім водосховищ комплексного призначення), ставки, озера та замкнені природні водойми.

Не підлягають передачі у користування на умовах оренди для рибогосподарських потреб водні об'єкти, що:

- використовуються для питних потреб;

розташовані в межах територій та об'єктів, що перебувають під охороною відповідно до Закону України "Про природно-заповідний фонд України".

Водні об'єкти надаються у користування за договором оренди земель водного фонду на земельних торгах у комплексі із земельною ділянкою.

Водні об'єкти надаються у користування на умовах оренди органами, що здійснюють розпорядження земельними ділянками під водою (водним простором) згідно з повноваженнями, визначеними Земельним кодексом України, відповідно до договору оренди, погодженого з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері водного господарства.

Надання водних об'єктів у користування на умовах оренди здійснюється за наявності паспорта водного об'єкта. Порядок розроблення та форма паспорта затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Водні об'єкти надаються в користування на умовах оренди без обмеження права загального водокористування, крім випадків, визначених законом.

Орендарі водного об'єкта зобов'язані передбачити місця для безоплатного забезпечення права громадян на загальне водокористування (купання, плавання на човнах, любительське і спортивне рибальство тощо).

При визначенні таких місць перевага надається традиційно розташованим місцям масового відпочинку.

У межах населених пунктів забороняється обмеження будь-яких видів загального водокористування, крім випадків, визначених законом.

Заборона загального водокористування водними об'єктами, наданими в користування на умовах оренди, та їх нецільове використання є підставою для розірвання договору оренди.

Типова форма договору оренди водних об'єктів затверджується Кабінетом Міністрів України.

Умови використання водних об'єктів, розмір орендної плати та строк дії договору оренди водних об'єктів визначаються у договорі оренди.

Методика визначення розміру плати за надані в оренду водні об'єкти затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Сплата орендної плати за водний об'єкт не звільняє від сплати орендної плати за земельну ділянку під цим об'єктом.

У договорі оренди водного об'єкта визначаються зобов'язання щодо здійснення заходів з охорони та поліпшення екологічного стану водного

об'єкта, експлуатації водосховищ та ставків відповідно до встановлених для них центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері водного господарства, режимів роботи, а також необхідність оформлення права користування гідротехнічними спорудами.

Передача орендарем права на оренду водного об'єкта іншим суб'єктам господарювання забороняється.

Орендарі, яким водний об'єкт надано в користування на умовах оренди, можуть дозволити іншим водокористувачам здійснювати спеціальне водокористування в порядку, встановленому цим Кодексом.

Користування водними об'єктами, наданими в оренду, здійснюється відповідно до вимог цього Кодексу та інших законодавчих актів України.

Надання частин рибогосподарських водних об'єктів, рибогосподарських технологічних водойм, акваторій (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України в користування для цілей аквакультури регулюються Законом України "Про аквакультуру";

Облік рибогосподарських водних об'єктів (їх частин), рибогосподарських технологічних водойм, акваторій (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України, які надані в користування для цілей аквакультури, здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, відповідно до порядку, встановленого Кабінетом Міністрів України.

8 ВИРОБНИЦТВО ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ (СИРОВИНИ) АКВАКУЛЬТУРИ

Порядок виробництва органічної продукції (сировини) аквакультури визначається відповідною Постановою КМУ від 30.09.2015 №982 «Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) аквакультури».

Ці Правила визначають вимоги до виробництва органічної продукції (сировини) аквакультури та є обов'язковими для її виробників (фізичних та юридичних осіб). Їх дія не поширюється на території та об'єкти природно-заповідного фонду України.

Основою виробництва органічної продукції (сировини) аквакультури є:

відповідне планування і організація біологічних процесів, які базуються на екосистемах з використанням їх внутрішніх природних ресурсів, із застосуванням методів, які забезпечують використання живих організмів і механічних методів виробництва, виробництва органічної продукції аквакультури на засадах раціонального використання водних біоресурсів, заборони застосування генетично модифікованих організмів, похідних генетично модифікованих організмів або продуктів, вироблених генетично модифікованими організмами, за винятком ветеринарних медичних продуктів, та за результатами оцінки ризику, а також у разі потреби здійснення запобіжних і профілактичних заходів, обмеження застосування вхідних продуктів;

зведення до мінімуму використання ресурсів, що не відновлюються, і продуктів несільськогосподарського походження;

урахування місцевого або регіонального екологічного балансу під час вибору продукції для виробництва;

підтримання у здоровому стані об'єктів аквакультури шляхом стимулювання природного імунного захисту, а також вибір відповідних кормів і методів господарювання;

підтримання біологічного розмаїття природних водних екосистем, забезпечення функціонування у належному стані навколишніх водних і суходільних екосистем.

Виробництво органічної продукції (сировини) аквакультури здійснюється на ділянках, вільних від будь-яких забруднюючих речовин, використання яких неприпустиме під час виробництва такої продукції.

Органічні та неорганічні виробничі потужності для виробництва аквакультури повинні належним чином відокремлюватися. Виробники ведуть відповідні записи для підтвердження такого відокремлення. Підрозділи, на яких виробляються неорганічні об'єкти аквакультури,

також підпорядковуються системі контролю органічних об'єктів аквакультури. Заходи з відокремлення органічних та неорганічних виробничих потужностей здійснюються з урахуванням природних процесів, відокремлених систем подачі води, дотримання відстаней, течії і розташування відносно неї виробничих потужностей.

У ставках, штучних місткостях для вирощування риби та каналах, які використовуються для виробництва продукції аквакультури, облаштовуються лежа з природною фільтрацією або біологічними чи механічними фільтрами для збирання відходів чи застосовуються водні рослини та/або тварини (двостулкові молюски), які сприяють очищенню та поліпшенню якості води. У разі потреби двічі на рік проводиться моніторинг стічних вод з підприємств аквакультури.

Системи запобігання забрудненню повинні розміщуватися в місцях, у яких водний потік та глибина є такими, що забезпечують мінімізацію впливу на дно водойми та навколишнє водне середовище, мають відповідний дизайн, конструкцію сажалок, та утримуватися з урахуванням їх місця розташування в навколишньому природному середовищі.

Дизайн та конструкція водних систем, які запобігають потраплянню забруднюючих речовин, забезпечують такі значення фізико-хімічних параметрів, які гарантуватимуть підтримання здоров'я об'єктів аквакультури та задоволення їх поведінкових потреб.

Слід забезпечити проведення оцінки стану навколишнього природного середовища з урахуванням умов такого середовища, можливих негативних впливів, того, що результати оцінки повинні гарантувати прийнятність органічного виробництва (сировини) аквакультури, а також інтересів громадськості.

Системи запобігання забрудненню проектується, розміщуються і функціонують таким чином, щоб мінімізувати ризик виникнення можливих нещасних випадків.

Перед початком провадження нового виду діяльності, що передбачає виробництво більше ніж 20 тон аквакультури на рік, слід провести оцінку впливу на навколишнє природне середовище. Виробник подає інформацію про результати оцінки впливу на навколишнє природне середовище до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів.

Виробник розробляє план сталого управління, в якому визначено заходи з управління виробничими одиницями для збору врожаю аквакультури, який щороку оновлюється та до якого додається інформація про вплив діяльності на навколишнє природне середовище, проведення моніторингу стану довкілля, а також заходи, які здійснюються з метою зменшення негативного впливу на навколишнє водне та наземне середовище, включаючи кількість поживних речовин за один цикл

виробництва чи за один рік. Зазначений план повинен містити відомості про нагляд за справністю обладнання. Складовою плану сталого управління є програма зменшення відходів, яку слід брати до уваги під час провадження будь-якої діяльності.

Виробник веде та зберігає журнал обліку, який у будь-який час повинен бути доступним для центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпеки та окремих показників якості харчових продуктів. У журналі обліку міститься інформація про:

походження і дату надходження, перехідний період об'єктів аквакультури, які доставлені у господарство з вирощування об'єктів аквакультури (далі - господарство);

номер партії, вік, кількість особин, вагу та призначення об'єктів аквакультури, які вибули з господарства;

втрачену рибу;

тип і кількість корму для риби, задокументовані випадки використання додаткових кормів для коропів;

цілі, дату лікування, дозування, тип застосованого лікувального засобу та період відвикання у разі лікування об'єктів аквакультури;

здійснення заходів запобігання захворюванням: чистку, висушування, водні процедури.

Поряд з водоймами забезпечується наявність природної рослинності, буферної зони, на якій не дозволяється вирощувати органічну продукцію аквакультури.

Розташоване на суші господарство повинне відповідати таким вимогам:

здійснення відстежування та контролю за рівнем витрат та якістю води, що надходить та виходить у проточних системах;

наявність природної рослинності на не менш як 5 відсотках периметру ("земля-вода") зони.

Штучний обігрів чи охолодження води допускається лише в інкубаторах та розплідниках. Вода з природних свердловин використовується для підігріву чи охолодження на всіх стадіях виробництва.

У разі виробництва прісноводної риби дно рибогосподарського водного об'єкта та рибогосподарської технологічної водойми повинне відповідати природним умовам.

У разі вирощування коропа дно рибогосподарського водного об'єкта та рибогосподарської технологічної водойми повинне бути з природного ґрунту.

Система подачі води повинна бути відокремлена та оснащена природними, біологічними фільтрами, технологіями природної фільтрації, в окремих випадках – механічними фільтрами з метою збирання відходів.

Заборонено застосування установок замкнутого водопостачання, крім інкубаційних цехів та басейнів, під час виробництва органічної продукції (сировини) аквакультури, а також під час виробництва видів, що використовуються як корм для відгодівлі об'єктів аквакультури.

У разі ведення індустріальної аквакультури застосовуються механічні фільтри для збирання відходів, а також за можливості водяна рослинність або двостулкові молюски та інші водні біоресурси для покращення якості стічних вод.

Забезпечується ефективне використання наявних ресурсів органічних добрив (гною, торфу та торфогнойових компостів, сапропелю, органічних відходів переробки сільськогосподарської продукції тощо).

Заходи з біологічної меліорації або хімічної меліорації здійснюються із застосуванням місцевих покладів вапняків, крейди і мергелів.

Під час виробництва органічної аквакультури (сировини) забезпечується використання відновлюваних джерел енергії та матеріалів, які підлягають вторинній переробці. Залишкове тепло використовується мінімально.

На початку збору врожаю проводиться оцінка біопродуктивності. Під час транспортування слід забезпечити дотримання належних умов утримання об'єктів аквакультури.

Забезпечується створення умов, що відповідають потребам певного виду для управління маточним стадом, вирощування і виробництва молодняка.

Утримання об'єктів аквакультури здійснюється з урахуванням особливостей технології вирощування та географічного розташування господарства (зони аквакультури).

Утримання об'єктів аквакультури здійснюється таким чином, щоб унеможливити їх потрапляння у навколишнє природне середовище.

Персонал, який безпосередньо працює з об'єктами аквакультури, повинен володіти необхідними базовими знаннями і навичками щодо здоров'я та належного утримання таких об'єктів.

Втручання людини у природні процеси, що притаманні для об'єктів аквакультури, повинне бути мінімальним з використанням належного устаткування та складенням відповідної звітності з метою уникнення травм та стресових ситуацій. Методи догляду за маточним стадом гарантують мінімізацію ризику заподіяння фізичної шкоди та стресу; у разі потреби допускається застосування анестезії. Кількість операцій із схрещування повинна бути мінімальною для забезпечення нормального функціонування риб.

Організація середовища утримання органічних об'єктів аквакультури здійснюється з дотриманням таких умов:

наявність достатнього простору для нормального існування об'єктів аквакультури з урахуванням потреб кожного їх виду;

утримання об'єктів у воді належної якості з відповідним рівнем розчиненого у воді кисню;

відповідність рівня температури та освітлення біологічним потребам видів з урахуванням географічного розташування господарств.

Жива риба транспортується у відповідних цистернах, заповнених чистою водою такої температури та з такою кількістю кисню, що задовольняють її фізіологічні потреби.

Перед транспортуванням органічної риби та рибної продукції цистерни повинні бути добре очищені, продезінфіковані та промиті.

Для зменшення стресу органічної риби здійснюються відповідні заходи. Під час транспортування щільність посадки особин не повинна бути такою, що може заподіяти їм шкоду.

Під час вибору порід та видів об'єктів аквакультури враховується їх здатність пристосовуватися до перебування у штучних умовах або у відповідних рибогосподарських водних об'єктах та рибогосподарських технологічних водоймах. Місцеві види використовуються для виведення порід, які будуть більш пристосовані до умов існування у господарстві, мають належний стан здоров'я та розвинуту систему травлення. Центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, надається документальне підтвердження походження об'єктів аквакультури, які надходять до господарства. Для відтворення відбираються такі види об'єктів аквакультури, під час догляду за якими не буде заподіяно значну шкоду диким видам об'єктів аквакультури.

Не допускається синтез поліплоїдних форм, штучна гібридизація, клонування і виробництво одностатевих форм, за винятком ручного вибраковування.

З урахуванням впливу щільності популяції та практики господарювання на умови існування об'єктів аквакультури проводиться постійний моніторинг стану об'єктів вирощування за такими показниками, як пошкодження плавців, інші ушкодження тіла, темпи росту, поведінка та загальний стан здоров'я.

Під час використання штучного освітлення враховуються такі обмеження: тривалість світлового дня не перевищує максимального рівня, за якого гарантується дотримання етологічних потреб, географічних умов та загального стану тварин на господарстві; цей максимальний рівень не перевищує 16 годин протягом дня, крім цілей відтворення. Необхідно уникати стрибкоподібних змін інтенсивності освітлення за допомогою використання ламп з функцією регулювання яскравості чи фоновому освітлення.

З метою підтримання нормального стану здоров'я та життєдіяльності тварин аерація заборонена, крім випадків, коли аератори працюють на відновлюваних джерелах енергії. Інформація про здійснення таких заходів фіксується в журналі виробництва продукції (сировини) аквакультури.

Використання кисню допускається лише у разі необхідності підтримання нормального стану здоров'я об'єктів аквакультури, під час критичних періодів виробництва чи транспортування, а також за таких умов:

- раптове підвищення температури, падіння атмосферного тиску чи забруднення водного середовища;

- нерегулярне проведення таких процедур, як відбір проб та сортування;

- для гарантування виживання популяції.

Інформація про здійснення зазначених заходів фіксується в журналі виробництва продукції (сировини) аквакультури.

З організмами-забруднювачами боротьба ведеться лише вручну або за допомогою фізичних методів. Записи про здійснення захисних та запобіжних заходів, що запроваджуються проти хижаків, робляться в плані сталого управління.

Заохочується проведення відповідної звірки та узгодження планів управління із сусідніми операторами.

Годівля об'єктів аквакультури здійснюється кормами, які відповідають їх харчовим потребам на різних стадіях розвитку. Рослинна частка корму повинна походити з органічного виробництва, а частка корму, отримана з водних тварин, - з природних популяцій риб, щодо яких існує висновок про їх задовільний стан. У процесі вирощування органічної молоді водних тварин як корм може використовуватися традиційний для цих об'єктів аквакультури фіто- і зоопланктон.

Кормовий раціон може містити не більш як 60 відсотків органічної продукції рослинництва. Організація кормового режиму для риб, ракоподібних та голкошкірих здійснюється з дотриманням таких умов:

- здоровий стан об'єктів аквакультури;

- висока якість продукції, включаючи харчовий склад, який повинен гарантувати високу якість остаточної їстівної продукції;

- незначний вплив на стан навколишнього природного середовища.

Продукти харчування у раціоні хижих водних тварин використовуються з дотриманням таких умов:

- органічне походження кормового матеріалу;

- походження рибного борошна та жиру з продуктів переробки органічної аквакультури;

походження рибного борошна, жиру та інгредієнтів рибного походження з продуктів переробки риб, виловлених для вживання людиною за умови здійснення сталого рибальства;

у разі виготовлення кормів з цілої риби відповідна рибна сировина повинна походити з рибальства, яке здійснювалося з дотриманням вимог законодавства.

Астаксантин органічного походження, такого як панцири ракоподібних органічного походження, може використовуватися як корм для лосося та форелі з урахуванням їх фізіологічних потреб. Якщо органічні джерела недоступні, допускається використання природних джерел астаксантину (таких як дріжджі *Phaffia*).

Гістидин (histidine), отриманий в ході ферментації, може бути використаний як корм для лососевих риб, якщо кормові продукти не забезпечують достатню кількість гістидину, щоб задовольнити потреби раціону риб і запобігти утворенню катаракти.

Застосування іонізуючої радіації для оброблення органічних харчових продуктів, кормів або сировини, яка використовується в органічних харчових продуктах чи кормах, забороняється.

Кормовий раціон креветок може містити не більш як 25 відсотків рибного борошна і 10 відсотків риб'ячого жиру, отриманих під час здійснення сталого рибальства. З метою забезпечення креветок всіма необхідними речовинами у необхідній кількості в їх раціон може бути додано органічний холестерин. Якщо холестерин органічної якості недоступний, може бути використаний неорганічний холестерин, отриманий з вовни, молюсків тощо.

У процесі вирощування органічних молюсків на стадії личинок може бути використаний як корм фіто- і зоопланктон.

Під час утримання таких об'єктів аквакультури, як молюски та об'єкти інших видів, які живляться природним планктоном, забезпечується можливість задоволення їх потреб у харчуванні природним шляхом, крім молодих особин, що відгодовуються у розплідниках та інкубаторах.

Не допускається використання активаторів росту та синтетичних амінокислот.

Заборонено використання гормонів та гормональних добавок.

Профілактика захворювань ґрунтується на здійсненні заходів з утримання об'єктів аквакультури в оптимальних умовах завдяки вибору відповідного місця та оптимальної конструкції споруд, а також провадження на належному рівні господарської діяльності та управління, зокрема шляхом регулярного очищення та дезінфекції споруд і обладнання, застосування високоякісних кормів, відповідної щільності розміщення, а також вибору видів і різновидів.

У разі виникнення захворювання для запобігання стражданню об'єкта аквакультури лікування слід проводити негайно; традиційні хімічно синтезовані ветеринарні препарати, у тому числі антибіотики, можуть застосовуватися у разі потреби та виключно за умови, що застосування фітотерапевтичних, гомеопатичних та інших продуктів є недоцільним.

Допускається використання імунологічних ветеринарних медичних препаратів.

Допускається використання ветеринарних медичних засобів для захисту здоров'я людей і тварин відповідно до вимог законодавства.

План управління здоров'ям об'єктів аквакультури повинен містити опис заходів з біобезпеки та запобігання захворюванням, включаючи письмову угоду про рекомендації щодо підтримання здоров'я, з урахуванням розмірів виробництва, надання кваліфікованих послуг від ветеринара, який повинен відвідувати господарство не рідше одного разу на рік, а у разі запобігання захворюванню двостулкових моллюсків - не рідше одного разу на два роки.

Все обладнання, техніка та системи повинні бути чистими та продезінфікованими. Чищення обладнання та техніки проводиться за допомогою фізичних та механічних засобів.

У разі застосування "літування" як санітарно-профілактичного методу рибництва центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, визначає необхідність і тривалість застосування такого методу. Застосування методу "літування" документується після кожного виробничого циклу у відкритих системах виробництва у морі. Метод "літування" також рекомендується для інших способів виробництва, де використовуються танки, ставки та сажалки. Зазначений метод не є обов'язковим для вирощування двостулкових моллюсків.

Під час застосування методу "літування" сажалка або інша місткість, що використовуються для виробництва об'єктів аквакультури, вивільняється, дезінфікується та зберігається порожньою перед початком повторного використання.

Залишки рибного корму, фекалій і мертві тварини швидко видаляються, щоб уникнути будь-якого ризику заподіяння значної шкоди навколишньому природному середовищу в частині забезпечення належної якості води, зведення до мінімуму ризиків захворювань та для запобігання привертанню уваги комах або гризунів.

Ультрафіолетове світло і озон використовуються тільки в інкубаторах і розплідниках.

Для біологічного контролю ектопаразитів переважно використовуються чистіша риба, прісна і морська вода та розчин хлориду натрію.

У разі коли, незважаючи на профілактичні заходи, виникають проблеми із здоров'ям, під час ветеринарного лікування використовуються:

у першу чергу - речовини з рослин, тварин і мінералів у гомеопатичних розчинах;

у другу чергу - рослини та їх екстракти, що не мають знеболюючої дії;

у третю чергу - такі речовини, як мікроелементи, метали, природні імуностимулятори або дозволені пробіотики.

Використання алопатичних методів лікування обмежено двома курсами лікування на рік, за винятком вакцинації та схем примусового викорінення хвороби. У випадках, коли виробничий цикл становить менше одного року, застосовується обмеження щодо алопатичних методів лікування лише один раз на рік. Якщо вимоги стосовно обмеження щодо алопатичних методів лікування порушені, зазначені об'єкти аквакультури не можуть продаватись як органічні продукти.

Обмеження щодо використання препаратів для лікування паразитів, не включаючи обов'язкових схем контролю, становить два рази на рік або один раз на рік, якщо виробничий цикл становить менше ніж 18 місяців.

Період виведення алопатичних ветеринарних препаратів та препаратів для лікування паразитів, включаючи лікування під обов'язковим контролем та схеми елімінації хвороб, становить два встановлених періоди виведення або у разі, коли цей період не визначено, - 48 годин.

Про використання ветеринарних лікарських препаратів повідомляється центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпеки та окремих показників якості харчових продуктів.

Вирощування двостулкових молюсків може проводитись в одній водній зоні одночасно з виробництвом органічних рибних об'єктів та морських водоростей у полікультурній системі з внесенням відповідного запису до плану сталого управління. Двостулкові молюски також можуть вирощуватись у полікультурі разом з береговими равликами.

Органічне виробництво двостулкових молюсків здійснюється у зонах, розділених стовпами, поплавцями або іншими чіткими мітками та у разі потреби обмежених сітчастими мішками, клітками та іншими штучними засобами.

Органічні господарства з вирощування молюсків забезпечують максимальну безпеку для видів, що потребують охорони. У разі використання сіток від хижаків їх конструкція не повинна заподіяти шкоду птахам, що пірнають.

За умови незаподіяння шкоди навколишньому природному середовищу, дотримання вимог законодавства дикий посадковий матеріал

з-за меж виробничої одиниці може використовуватись для розмноження у разі, коли двостулкові молюски походять з:

колоній, які очевидно не переживуть зимову погоду;
природних колоній, розташованих на збірних колекторах.

З метою відстеження робиться відповідний запис про те, як, де і коли було зібрано дикий посадковий матеріал.

Дикий посадковий матеріал двостулкових молюсків з неорганічних виробничих одиниць може бути введено до органічних виробничих одиниць у розмірі не більш як 80 відсотків у перший рік вирощування, 50 відсотків - у другий рік вирощування та 0 відсотків - у третій рік вирощування.

У виробництві застосовується щільність посадки, яка не перевищує щільність, що застосовується для молюсків в неорганічних умовах виробництва у певній місцевості.

Молюски можуть бути оброблені вапнистим розчином один раз протягом виробничого циклу з метою контролю за конкуруючими організмами, що спричиняють забруднення.

Донне розведення молюсків дозволяється, якщо у місцях збору та вирощування не заподіюється шкода навколишньому природному середовищу. Висновок щодо мінімального впливу на навколишнє природне середовище робиться за результатами огляду та звіту за використовуваною областю, який надається виробником центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів. Звіт додається як окрема глава до плану сталого управління.

Допускається вирощування устриць у мішках на опорних конструкціях, які встановлюються таким чином, щоб запобігти формуванню суцільного бар'єру вдовж узбережжя. Мішки або інші пристрої для вирощування устриць обережно розміщуються на дні відповідно до припливної течії для покращення виробництва.

Органічна аквакультура базується на вирощуванні об'єктів аквакультури, які походять з органічного маточного стада та органічного господарства.

У разі відсутності об'єктів вирощування з органічного маточного стада або органічного господарства в органічному господарстві використовуються виловлені дикі водні біоресурси чи неорганічні об'єкти аквакультури лише з метою годування, покращення генетичного матеріалу, а також в разі відсутності доступу до органічної аквакультури.

Зазначені особини вирощуються згідно з вимогами законодавства про виробництво і обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини протягом не менше ніж трьох місяців до використання у виробництві органічної продукції сировини (аквакультури).

ЛІТЕРАТУРА

1. Васенко О. Г. Комплексне планування та управління водними ресурсами /Васенко О. Г., Верніченко Г. А.; Укр. НДІ екол. пробл., Ін-т географії НАН України. - К., 2001. - 366 с.: іл., табл., мап.
2. Водне господарство України: сучасний стан та перспективи розвитку / [Дорогунцов С. І., Хвесик М. А., Головинський І. Л.] та ін.; НАН України. Рада по вивч. продуктив. сил України. - К., 2002. - 55 с.: табл.
3. Галущенко О. М. Водні ресурси річок України, їх використання та охорона // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія: Період. наук. зб. - К., 2002. - Т.3. - С.82-85.
4. Данилко В. К. Водні ресурси України: еколого-статистичний аналіз // Вісник / Державний агроеколог. ун-т. - Житомир, 2003. - Вип.1. - С.254-260.
5. Долинський В. Рибне господарство: проблеми, шляхи їх розв'язання // Харчова і переробна промисловість. - 2003. - № 7. - С.12 - 13.
6. Основи фермерського рибного господарства /Гринжевський М. В., Андрющенко А. І., Третяк О. М., Грициняк І. І. — К.: Світ, 2000. — 340 с
Беленький О. Хочеш риби – утримайся: [Ринок риби, статистика імпорту, екологічний стан і загроза рибному господарству України, робота інспекторів рибнагляду] // Дзеркало тижня. - 2004. - 17 - 23 квіт. (№15). - С.16.
Дорогунцов С. І. Водні ресурси України (проблеми теорії та методології) /Дорогунцов С. І., Хвесик М. А., Головинський І. Л.; Рада по вивч. продукт. сил України, НАН України. - К.: [Вид.-полігр. центр "Київ. ун-т"], 2002. - 223, [3] с.: іл., табл.
7. Перспективи розвитку рибного господарства України в сучасних умовах / Г. Т. Васюкова, С. І. Алимов, О. І. Куць, М. В. Васюков // Наукові праці / Одеська нац. акад. харчових технологій. - Одеса, 2003. - Вип.25. - С.77-79.
8. Сташук В. А. Водні ресурси України: стан, прогноз, раціональне використання і відтворення // Збірник матеріалів конференції "Сучасні проблеми охорони і раціонального використання водних ресурсів та очистки природних і стічних вод". - К., 2002. - С.6-14.
9. Умови функціонування та деякі пріоритети розвитку рибної галузі України / В. П. Долинський, М. Я. Єфіменко, О. М. Третяк, О. В. Онученко // Рибне господарство: Міжвід. темат. наук. зб. - К., 2003. - Вип.62. - С.3-9.

10. Хвесик М. А. Сутність і принципи екоресурсної оцінки розвитку рибогосподарського комплексу України / Хвесик М. А., Ригова К. І. // Економіка природокористування і охорони довкілля: Зб. наук. пр. - К., 2002. - С.219-225.